

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇATIŞMA ÇÖZME YAKLAŞIMLARININ
BAĞLANMA STİLLERİ VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Fetnet DEDE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2015

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇATIŞMA ÇÖZME YAKLAŞIMLARININ
BAĞLANMA STİLLERİ VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Fetamet DEDE

Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2015

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Turan AKBAŞ
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. İsmail SANBERK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Egemen HANIMOĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

...../...../2015

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

Not:Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 14 /01 / 2015

Fetnet DEDE

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇATIŞMA ÇÖZME YAKLAŞIMLARININ BAĞLANMA STİLLERİ VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Fetanet DEDE

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

Ocak 2015, 137 sayfa

Bu araştırmada, ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarının bağlanma stilleri ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın problemleri sunulurken öncelikle bağlanma stillerinin çatışma çözme yaklaşımları üzerindeki rolü ele alınmıştır. Ayrıca demografik özelliklerin, bireysel ve aileye ilişkin özelliklerin çatışma çözme yaklaşımlarını ne ölçüde yordadığı da araştırılmıştır.

Araştırma; nedensel karşılaştırma ve ilişkiyel yönteme dayanmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2013-2014 eğitim öğretim yılında Hatay ili Antakya Büyük Şehir Belediyesi sınırları içerisinde seçilen Anadolu liselerinden random küme örnekleme yoluyla seçilmiş 9, 10, 11 ve 12. Sınıfa devam eden 617 kız ve erkek öğrenci oluşturmuştur.

Araştırma kapsamında; araştırmacı tarafından oluşturulan, sosyo-demografik bilgilerin yer aldığı “Kişisel Bilgi Formu”, “İlişki Ölçekleri Anketi” ve “Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın istatistiksel analizinde, ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için Spearman Sıra Sayıları korelasyonu kullanılmıştır. Gruplararası farklılıkların olup olmadığını incelemek için ikili gruplarda Mann-Whitney U; üç ve daha fazla gruplarda ise Kruskal Wallis tekniği kullanılmıştır. Analizlerde parametrik olmayan istatistiklerin kullanılmasının nedeni; örneklemede yer alan ergenlerin çatışma iletişim tarzları ölçeği ve ilişki ölçekleri anketinden aldıkları puanların normal dağılımı yansıtmaması sonucunda parametrik analizler için gerekli olan “normallik” varsayımının karşılanmamış olmasıdır.

Elde edilen veriler üzerinde yapılan analiz sonuçlarında; güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin çatışmalarda daha fazla kendini anlatma, kendini açma eğiliminde olduğu, çatışmalardan daha az kaçındıkları ve çatışma yaşadığı yere göre çatışma davranışları arasında fark olmadığı bir başka deyişle genel davranış sergiledikleri sonucu elde edilmiştir. Kayıtsız bağlanma stili ile kendini açma ve duygularını ifade etme arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma stili ile kendini açma, genel özel davranış sergileme ve duygularını ifade etme yaklaşımları arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Son olarak saplantılı bağlanma ile kendini açma ve duygularını ifade etme arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Bazı sosyo-demografik özelliklerle bağlanma stilleri ve çatışma çözme yaklaşımları ilişkili bulunmuştur.

Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış, araştırmanın sınırlılıkları ve gelecekte yapılacak araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Bağlanma stilleri, çatışma çözme yaklaşımları ve ergenlik dönemi.

ABSTRACT**CONFLICT SOLVING APPROACH OF HIGH SCHOOL STUDENTS
WITH THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
ATTACHMENT STYLES AND SOME VARIABLES****Fetanet DEDE****MA Thesis, Department of Education Sciences****Supervisor: Prof. Dr. Turan AKBAŞ****January 2015, 137 pages**

In this study, adolescents attachment style and conflict resolution approaches aimed to investigate in terms of socio-demographic variables. The role of the first research on attachment styles being presented problems of conflict resolution approaches are discussed. In addition, demographic characteristics, were also investigated individual approaches to conflict resolution and what the characteristics of the family extent predicted.

Research; Comparison is based on causal and relational methods. The research sample the 2013-2014 academic year, the province of Hatay Antakya Metropolitan Municipality within the boundaries of the selected Anatolian high schools from the random cluster sample selected by 9, 10, 11 and 12 ongoing 617 male and female students has created.

Scope of Research created by researchers, socio-demographics where the "Personal Information Form", "Relationship Scale" and "Conflict Communication Styles Inventory" was used. In the statistical analysis of the study, to examine the relationship between adolescents' attachment styles and conflict resolution approaches Mr. Spearman Rank correlation was used. Mann-Whitney U-group to examine whether there are differences in the two groups; If three or more groups in Kruskal-Wallis method was used. The reason for using the non-parametric statistics in the analysis; their score does not reflect the scale of the normal distribution ap- conflict communication styles of adolescents in the sample from the survey scale and relationships necessary for parametric analysis as a result of "normality" is not met the assumption.

Results obtained in the analysis performed on the data ; in conflict adolescents with secure attachment style more self- expression, self that tend to open , in other words, the result of the general behavior they exhibit no difference between conflict behavior based on the location where conflict and are less avoid conflicts were obtained. Preoccupied and dismissing attachment style has been found to be correlated with self-disclosure approach and the approach to express your feelings. Opening herself with fearful attachment style, general-special relationship between behavior and found to exhibit approach to express your feelings . Connecting with some socio-demographic characteristics were associated with conflict resolution styles and attachment styles.

The resulting findings have been discussed in the literature, research limitations and suggestions for future research were made.

Keywords: Attachment styles, conflict resolution approaches and adolescence.

ÖNSÖZ

Bu araştırma, lise öğrencilerinin çatışma çözme yaklaşımlarının, bağlanma stilleri ve bazı demografik özellikler açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışmanın planlanmasında ve gerçekleştirilme sürecinde yönlendirmeleri ile bana rehberlik eden değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Turan AKBAŞ'a, bilgi, öneri ve deneyimlerini paylaşan kıymetli hocalarım Yrd. Doç. Dr. İsmail SANBERK ve Yrd. Doç. Dr. Egemen HANIMOĞLU'na, tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Ayrıca tezimin her aşamasında yaşadığım zorlukları aşma konusunda yanımda olarak bana yardımcı olan, çalışmamı bitirebilmem için her türlü desteği sağlayan ve sabır gösteren sevgili eşim Serkan DEDE'ye çok teşekkür ederim.

Fetanet DEDE

Ocak, 2015

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
EKLER LİSTESİ	xvii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem	3
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Alt Amaçları	5
1.4. Sayıtlılar	6
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Araştırmanın Önemi	7
1.7. Tanımlar	10

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Bağlanma Davranışı ve Doğadaki Yeri	12
2.2. İnsanda Bağlanma Davranışı	13
2.3. Bağlanmanın Gelişimi ve Aşamaları	16
2.4. Bağlanmanın İşlevi	18
2.5. Bağlanma Teorisi	20
2.5.1. Bağlanma Stilleri	22
2.5.1.1. Güvenli Bağlanma	25
2.5.1.2. Saplantılı Bağlanma	25
2.5.1.3. Kayıtsız Bağlanma	26
2.5.1.4. Korkulu Bağlanma	26
2.6. Çatışma Çözme Yaklaşımları İlgili Kuramsal Açıklamalar	27
2.6.1. Goldstein'in Çatışma Çözme Yaklaşımları	30
2.6.1.1. Yüzleşme	31
2.6.1.2. Genel/Özel Davranış	32

2.6.1.3. Çatışmaya Yaklaşma/Kaçınma	33
2.6.1.4. Kendini Açma...	33
2.6.1.5. Duygusal İfade	34
2.7. Ergenlik dönemi.....	35
2.7.1. Ergenlik Döneminde Bağlanma.....	38
2.7.2. Ergenlikte Çatışma Ve İletişim.....	42
2.8. Literatür	45
2.8.1. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar ..	46
2.8.2. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar	50
2.8.3. Ergenlikteki Çatışma Süreci İle İlgili Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar ...	53
2.8.4. Ergenlikteki Çatışma Süreci İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar	56

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	58
3.2. Evren ve Örneklem	58
3.2.1. Örneklem Grubuna İlişkin Bulgular	59
3.2.1.1. Örneklem Grubunun Genel Yapısı Ve Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	59
3.3. Veri Toplama Araçları	65
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	65
3.3.2. İlişki Ölçekleri Anketi	65
3.3.3. Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ).....	66
3.4. İşlem.....	68
3.5. Veri Analizi.....	68

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular	70
4.1.1. Örneklemi Oluşturan Ergenlerin Bağlanma Stillere Göre Dağılımları	70
4.1.2. Örneklemi Oluşturan Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarına Göre Dağılımları	70
4.1.3. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	72
4.1.4. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Cinsiyetleri Arasında İlişki İle İlgili Bulgular	75

4.1.5. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Yaşları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	76
4.1.6. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Kaçınıcı Sınıfta Oldukları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	77
4.1.7. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	79
4.1.8. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Anne Baba İlişkileri/Medeni Durumları (Evli, Anne Vefat, Baba Vefat, Boşanmış) Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	82
4.1.9. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Kimle Birlikte Yaşadıkları (Anne Baba İle ya da Sadece Anne İle, Sadece Baba İle ve Yakın Akrabalar İle) Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	79
4.1.10. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Sosyoekonomik Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	79
4.1.11. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Annelerinin Eğitim Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	86
4.1.12. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Babalarının Eğitim Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	86
4.1.13. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Cinsiyetleri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	90
4.1.14. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Yaşları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	91
4.1.15. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	92
4.1.16. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	93
4.1.17. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Anne Baba İlişkileri/Medeni Durumları (Evli, Anne Vefat, Baba Vefat, Boşanmış) Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	95
4.1.18. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Kimle Birlikte Yaşadıkları (Anne Baba İle ya da Sadece Anne İle, Sadece Baba İle Ve Yakın Akrabalar İle) Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.....	96
4.1.19. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Sosyoekonomik Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	97

4.1.20. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Annelerinin Eğitim Durumları	
Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	98
4.1.21. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Babalarının Eğitim Durumları	
Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular	99

BÖLÜM V

TARTIŞMA YORUM

5.1. Araştırmanın Yorumu	101
5.1.1. Güvenli Bağlanma Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları	101
5.1.2. Korkulu Bağlanma Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları	103
5.1.3. Kayıtsız Bağlanma Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları	104
5.1.4. Saplantılı Bağlanma Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları	105
5.1.5. Cinsiyet Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları	106
5.1.6. Yaş Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları	107
5.1.7. Kardeş Sayısı Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları	108
5.1.8. Ergenin Ebeveyn Durumu Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları.....	108
5.1.9. Ergenin Anne Baba Eğitim Düzeyi Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları.....	109
5.1.10. Ergenin Ailesinin Aylık Gelir Düzeyi Ve Çatışma Çözme	
Yaklaşımları	110
5.1.11. Cinsiyet Ve Bağlanma Stilleri	110
5.1.12. Yaş Ve Bağlanma Stilleri	111
5.1.13. Kardeş Sayısı Ve Bağlanma Stilleri	112
5.1.14. Ergenin Ebeveyn Durumu Ve Bağlanma Stilleri.....	112
5.1.15. Anne Baba Eğitim Düzeyi Ve Bağlanma Stilleri.....	113
5.1.16. Ergenin Ailesinin Aylık Gelir Düzeyi Ve Bağlanma Stilleri.....	113
5.2. Sonuç ve Öneriler	114
5.2.1. Sonuç.....	114
5.2.2. Öneriler	116
KAYNAKÇA.....	118
EKLER	130
ÖZGEÇMİŞ	137

KISALTMALAR

İKA: İlişki Ölçekleri Anketi

ÇİTÖ: Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Ergenlerin İlişki Ölçekleri Anketinden Aldıkları Puanlara Dair Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	60
Tablo 2. Ergenlerin Çatışma İletişim Tarzı Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Dair Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri	60
Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri	61
Tablo 4. Yaş Değişkenine İlişkin Frekans Ve Yüzde Değeri	61
Tablo 5. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Frekans Ve Yüzde Değeri	62
Tablo 6. Kardeş Sayısı Durumu Değişkeni İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri.....	62
Tablo 7. Yaşadıkları Aile Tipi Değişkeni İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri	63
Tablo 8. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Frekans Ve Yüzde Değeri.....	63
Tablo 9. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Frekans Ve Yüzde Değeri	64
Tablo 10. Ebeveyn Durumu Değişkenine İlişkin Frekans Ve Yüzde Değerleri.....	64
Tablo 11. Ergenlerin Kimle Yaşadığı Değişkenine Göre Frekans Ve Yüzde Değerleri.....	65
Tablo 12. Ailelerin Gelir Durumu Değişkeni İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri	70
Tablo 13. Ergenlerin Bağlanma Stillere Göre Frekans Ve Yüzdeler değeri	71
Tablo 14. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular	72
Tablo 15. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	75
Tablo 16. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Yaş Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	76
Tablo 17. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Yaklaşma-Kaçınma Yaklaşımının Yaş Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	77
Tablo 18. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	78
Tablo 19. Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Yaklaşma-Kaçınma Yaklaşımının Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	79
Tablo 20. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	80

Tablo 21. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Genel-Özel Davranış Yaklaşımının Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	81
Tablo 22. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Anne Baba Durumları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	82
Tablo 23. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Ergenlerin Kimle Yaşadıkları Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	83
Tablo 24. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Aylık Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	85
Tablo 25. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Genel-Özel Davranış Yaklaşımının Aylık Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	86
Tablo 26. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	87
Tablo 27. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	88
Tablo 28. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Genel-Özel Davranış Yaklaşımının Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	89
Tablo 29. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	90
Tablo 30. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Yaş Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	91
Tablo 31. Ergenlerin Bağlanma Stillerinden Güvenli Bağlanma Stilinin Yaş Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	92
Tablo 32. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	93
Tablo 33. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	94
Tablo 34. Ergenlerin Bağlanma Stillerinden Güvenli Bağlanma Stilinin Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	95
Tablo 35. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Anne Baba Durumları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	95

Tablo 36. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Ergenlerin Kimle Yaşadığı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	96
Tablo 37. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Aylık Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	97
Tablo 38. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	98
Tablo 39. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	99
Tablo 40. Ergenlerin Bağlanma Stillerinden Korkulu Bağlanma Stilinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	100

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK-1. Demografik Bilgi Formu	130
EK-2. İlişki Ölçekleri Anketi	131
EK-3. Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği.....	133

BÖLÜM I

GİRİŞ

Ergenlik dönemi çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan bir dönemdir. Bu dönemde birey çocukluktan çıkarak yetişkinliğin gelişim görevlerine hazırlanır. Smith, Cowie ve Blades (2003) ergenlik dönemini çok sayıda biyolojik ve sosyal değişimin gerçekleştiği, yaşam boyunca karşılaşılan en karmaşık dönem olarak tanımlamıştır. Yavuzer (1996) ergenlik döneminin biyolojik ve bedensel değişimlerle başlayıp, zihinsel ve psikolojik gelişmelerle sürdüğünü ifade etmiştir. Buna göre ergenlik döneminde birey birçok alanda değişim ve gelişim yaşamaktadır. Bedensel, psikolojik, zihinsel gelişimler birbirleri ile etkileşim halindedir ve ergenin sosyal ilişkilerini etkilemektedir.

Literatürde ergenlik dönemi ile ilgili yapılmış birçok tanım bulunmaktadır. Farklı kuramcılar farklı tanımlar hatta bazen birbirleri ile ters düşen tanımlar yapmışlardır. Margeret Mead ve Ruth Benedict antropolojik yaklaşımı savunan ve ergenlik dönemi ile ilgili gözlemler ve aratımlara yapmış kuramcılardır. Yaptıkları gözlemlerde ergenlik döneminin her zaman stresli geçmediğine, sorunsuz bir şekilde de atlatılabildiğine dair gözlemler yapmışlardır. Araştırmalarında da ergenlik döneminin evrensel bir sorun olmadığını savunmuşlardır (Akt. Adams, 2000).

Bu görüşe karşıt bir görüş olarak Hall ergenliğin stresli bir dönem olduğunu ve bunda hormonal değişimlerin etkili olduğunu ifade etmiştir. Freud da benzer bir görüş savunmuş ergenliği çalkantılı bir dönem olarak tanımlamıştır. Erikson'a göre ergenlik dönemine damgasını vuran kavram kimlik karmaşasıdır. O ergenlik dönemini, ergenin yaşadığı fiziksel, biyolojik, zihinsel ve psikolojik değişimler ile toplumun ergenlerden beklentileri arasında şekillenen bir dönem olduğunu ifade etmiştir (Akt. Steinberg, 2007).

Ergenlik döneminde yaşanan değişimlerden birisi de sosyal ilişkilerde gerçekleşmektedir. Bu dönemde ergenin arkadaş ilişkileri yoğunlaşır ve aileden çok arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirmeye başlar. Bu yoğun ilişkiler zaman zaman beraberinde çatışmaları da getirmektedir.

Deutsch'a (1969) göre çatışma var oluşun bir parçasıdır ve sosyal hayatın tüm evrelerinde olur. Kişilerarası çatışmalar açısından bakıldığında; iki ya da daha fazla kişi arasında yaşanan bir uyumsuzluk durumudur ve insan yaşamının doğal bir parçasıdır ve

iyi ya da kötü diye değerlendirilemez. Çatışma konusunda literatürde farklı tanımlar bulunmakla birlikte, yapılan çalışmaların genellikle çatışma çözme süreciyle ilişkili olduğu görülmüştür (Örneğin bkz.: Rahim, 2002). Çatışma çözmede iletişim sürecine odaklanan Goldstein, “yüzleşme”, “genel/özel davranış”, “yaklaşma/kaçınma”, “kendini açma” ve “duygusal ifade” gibi alt boyutları içeren bir çatışma çözme yaklaşımı oluşturmuştur (Goldstein 1999). Ergenlerin çatışma sürecinde kullandığı iletişim tarzı yani çatışma çözme yaklaşımları, çatışmaların olumlu veya olumsuz sonuçlanmasını belirlemektedir. Çatışma ergenlerin arkadaş ilişkilerinde çok sık yaşadıkları bir olgudur. İhtiyaç ve beklentilerin uyuşmaması, algılama ve değer farklılıkları çatışmaları meydana getirebilir. Çatışma sırasındaki iletişim tarzı ise ergenin içinde bulunduğu dönemsel sıkıntı ve duygusal özellikler gibi faktörlerden etkilenebilir.

Sandy ve Cochran’na (2000) göre bebeklik ve erken çocukluk döneminde atılan yapı taşları, bireyin sonraki dönemlerindeki sosyal ve duygusal özelliklerini belirlemektedir (Akt. Aygün ve Araz, 2010). Çocuk doğduğu andan itibaren içinde büyüdüğü ailede temel bakım veren ile kurduğu etkileşimlerden çıkardığı sonuçlarla, kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini oluşturmaktadır. Bayhan (1998) çocuk ve gençlerin kişilik gelişimleri için her yönden sağlıklı yetiştirilmelerinin çok önemli olduğunu ifade etmiştir.

Ergenlik döneminin rahat bir şekilde atlatılması, ergenin yaşadığı çocukluk ve bebeklik dönemiyle yakından ilişkilidir. Ergenlikte yaşanan duygusal, zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerde ergenin çocukken bakımını üstlenen bireye karşı geliştirmiş olduğu bağlanma ilişkisi önemli rol oynamaktadır. Hamarta’ya (2004) göre, bağlanma ilişkisi ergenlik döneminde ebeveynlerden akran gruplarına doğru yönelse de ilk bakıcıyla kurulan bağlanma ergen için kalıcı ve güçlü bir etkiye sahiptir. Bağlanma ilişkisi bebek için ilk başlarda sadece biyolojik varlığının devamına hizmet ederken, daha sonra bu bağlanma stili içselleştirilerek bireyin hayatının tüm yönlerini etkileyen bir özellik haline gelir (Hamarta, 2004). Bağlanma stilleri bireyin kendisini ve dünyayı nasıl anlamlandıracağı üzerinde etkili olmaktadır. Bağlanma kuramının insanların doğumdan ölüme kadar olan ilişki kalıplarını açıkladığı belirtilmektedir. Bu yüzden bağlanma stillerinin bireyin sosyal yaşamını özellikle ilişkilerini etkilediği düşünülmektedir.

1.1. Problem

Sosyal bilimciler ailenin, toplum ve bireyin gelişimi için önemli bir işlevselliği olduğunu savunmakta ve aileyi yeri doldurulamayan bir olgu olarak görmektedirler (Topaç, 1994; Akt. Toker ve Hocaoğlu, 2009). Bebeklik ve erken çocukluk dönemi başta olmak üzere ailede temeli atılan kişilerarası dinamiklerin, yaşamın tüm evrelerinde özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde etkisinin büyüklüğü sebebiyle aile ile olan ilişkiler çoğu araştırmacının ilgi odağı olmaktadır (Toker ve Hocaoğlu, 2009). Lise dönemindeki ergenlerin akranlarıyla etkileşimlerdeki yaklaşımları, gelişim psikologları tarafından uzun yıllardır incelenmektedir. Ergenlerin anne baba ile bağlanma ilişkisini inceleyen araştırmalar, ergenlik döneminde ailesi ile güvenli bağlanma ilişkisi içinde olan gençlerin arkadaşlık ilişkilerinde daha başarılı oldukları, sosyal açıdan kendilerini daha yetkin hissettikleri daha yüksek düzeyde özsaygılarının olduğu, fiziksel açıdan daha sağlıklı oldukları gibi sonuçlar elde etmiştir (Örneğin bkz.: Yılmaz, 2007).

Patterson ve Moran (1988), bebeklikte ebeveynlere ya da temel bakım vericilere karşı geliştirilen bağlanmanın benliğin gelişiminde ve yaşamın sonraki dönemlerdeki sosyal davranışlarda da önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir. Sevgi dolu ve destekleyici bir aile ortamında oluşturulan bağlanma çocukta kendine güven hissi uyandıracak, yetişkinliğe kolay geçmesini sağlayacaktır (Deniz, 2006; Soysal, Ergenekon ve Aksoy,1999). Bu sayede ergenlik döneminin sıkıntılarını sağlıklı bir şekilde atlatmasına yardımcı olabilecektir.

Bowlby, bağlanmayı en sade şekliyle; bireyin korktuğunda, bir figürle ilişki kurmak veya yakınlık aramak için duyduğu istek olarak ifade etmiştir (Bowlby, 2014). Konyalıoğlu (2002), bağlanma davranışının erken çocukluk döneminde açıkça görüldüğünü, bununla birlikte tüm hayat boyunca özellikle zorlanma durumlarında, kişiler arası çatışma durumu gibi stresli zamanlarda gözlemlenebileceğini ifade etmiştir. Kobak ve Duemmler (1994), çatışma durumları gibi stresli durumlarda bireyin bağlanma stillerinin harekete geçtiğine dair güçlü kanıtlar olduğunu savunmuştur. Bunlardan yola çıkarak bağlanma davranışının kişinin zorlanma durumlarında açıkça ortaya çıktığı söylenebilir. Bebeklikten itibaren bireyin sıkıntılı zamanlarında bir bağlanma figürüne sahip olması ve bu figürün kendisine karşı duyarlı oluşu, bireyin kendisini güvende hissetmesini sağlamaktadır.

Özetle ergenlik dönemi; bebeklik ve çocukluk dönemindeki ebeveynlere olan bağlılığın yavaş yavaş yerini arkadaşlara bıraktığı arkadaş ilişkilerinin yoğunluk kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde kişinin arkadaşlarıyla ilişkileri zaman zaman çatışma durumlarını da beraberinde getirir. Bu çatışmaların olumlu veya olumsuz sonuçlanması kişinin çatışmalara yaklaşımları ve çatışmalardaki iletişim tarzları ile doğrudan ilişkilidir. Kişilerin hem davranışlarının şekillenmesinde hem kişilerarası ilişkilerindeki tutum ve yaklaşımlarında bebeklik ve ilk çocukluk yaşantılarının ne denli önemli olduğu görülmektedir. Ergenin ilk bakıcısıyla kurduğu ilişkinin kalitesi onu kendisini ve dış dünyayı nasıl anlamlandıracığını belirlemektedir.

Bebeklik ve ilk çocukluk döneminin yaşamın sonraki dönemlerine olan etkisi günümüzde önemini koruyan konulardandır. Ebeveynlerin bu konuda bilgilenmeleri ve çocukları ile sağlıklı bir bağlanma ilişkisi geliştirmelerinin önemini kavramaları önemlidir. Bu araştırmada ergenlerin bağlanma stillerinin çatışma çözme yaklaşımına etkisi ile ilgili bir sonuç elde edilecektir. Bu sayede temel bakım veren kişi ile bebek arasındaki iletişimin önemi ve bunun ergenlik dönemine etkisine dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Shaver ve Brennan (1992) tarafından yapılan araştırmada, bireyin bağlanma stiline kişiliği üzerinde önemli etkileri olduğuna yönelik sonuçlar elde etmiştir. Feeney ve Noller (1990) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise güvenli bağlanan ergenlerin diğer bağlanma stillerine göre özsayı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde bağlanma stillerinin ergenlik dönemindeki bireyler üzerindeki etkisinin önemi anlaşılmaktadır.

Ergenlik döneminde yaşanan sorunların yoğunluğu birçok araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Ergenin sağlıklı bir arkadaş ilişkisi geliştirebilmesi için önceki psikososyal gelişim dönemlerini sağlıklı atlattırmasının önemi saptanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu Gençlik İstatistikleri verilerine göre, birini öldürme suçu yetişkin erkekler arasında % 2,1 iken, genç erkekler arasında % 2,8 oranında; yetişkin kadınlar arasında % 1,6 iken genç kadınlar arasında % 3,5 oranındadır. Şiddete dayalı vakaların yetişkinlere kıyasla gençler arasında daha fazla olduğu görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] 2011). Bu verilerden de anlaşılacağı gibi ergenler yaşadıkları çatışmaları çoğu zaman saldırganca tutumlar sergileyerek çözmeye çalışmaktadırlar. Çatışmalarda yapıcı çözüm yollarını kullanamamaktadırlar. Bu çalışmada lise öğrencilerinin çatışma çözme yaklaşımlarının bağlanma stilleri ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede ergenlerin

yapıcı ya da yıkıcı çatışma çözme yaklaşımlarından hangisini seçtiğine dair bilgi edinilip bunun bağlanma stilleri ile ilişkisine ışık tutulacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin çatışma çözme yaklaşımlarının bağlanma stilleri ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın problemleri sunulurken önce çatışma çözme yaklaşımlarının bağlanma stilleri ile ilişkisi ele alınmıştır.

1.3. Araştırmanın Alt Amaçları

1. Örneklemi oluşturan ergenlerin bağlanma stillerine göre dağılımı nedir?
2. Örneklemi oluşturan ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarına göre dağılımı nedir?
3. Güvenli bağlanan ergenlerin ÇİTÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması ile korkulu bağlanan ergenlerin aldıkları puan ortalaması arasında anlamlı düzeyde bir fark vardır ve bu fark güvenli bağlanan ergen grubundakiler lehinedir.
4. Güvenli bağlanan ergenlerin ÇİTÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması ile kayıtsız bağlanan ergenlerin aldıkları puan ortalaması arasında anlamlı düzeyde bir fark vardır ve bu fark güvenli bağlanan ergen grubundakiler lehinedir.
5. Güvenli bağlanan ergenlerin ÇİTÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması ile saplantılı bağlanan ergenlerin aldıkları puan ortalaması arasında anlamlı düzeyde bir fark vardır ve bu fark güvenli bağlanan ergen grubundakiler lehinedir.
6. Korkulu bağlanan ergenlerin ÇİTÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması ile kayıtsız ve saplantılı bağlanan ergenlerin aldıkları puan ortalaması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Kayıtsız bağlanan ergenlerin ÇİTÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması ile saplantılı bağlanan ergenlerin puan ortalaması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
8. Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları, demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, ebeveyn ilişki durumu, kimle birlikte

yaşadıkları, aylık gelir düzeyleri ve ebeveyn eğitim düzeyleri) bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?

9. Ergenlerin bağlanma stilleri, demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, ebeveyn ilişki durumu, kimle birlikte yaşadıkları, aylık gelir düzeyleri ve ebeveyn eğitim düzeyleri) bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?

1.4. Sayıtlar

1. Ergenlerin bağlanma stilleri ve çatışma çözme yaklaşımlarının incelendiği bu çalışmada ergenlere uygulanacak ölçme araçlarını dürüst ve tarafsız bir şekilde yanıtlayacakları varsayılmaktadır.
2. Uygulama sırasında uygulanan ölçekte yer alan soruların ilgili değişkenleri tam olarak ölçtüğü varsayılmaktadır.
3. Ergenlere uygulanacak ölçme araçlarını eğitim öğretim sürecinden bağımsız olduğu ve sonuçların sadece bilimsel bir araştırma için toplandığı anlatılacaktır. Katılımcıların bu bağlamda bağımsız kalarak cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmada elde edilen bulgular, araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
2. Bu araştırma Hatay ili Büyükşehir Belediyesi sınırlar içindeki Anadolu Liselerinden seçilen 617 ergenden elde edilen verilerle sınırlıdır.
3. Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları bir tek bağlanma stilleri ile ilişkili değildir; çatışma çözme yaklaşımları kişilik yapısı, benlik algısı, iletişim becerileri gibi başka bazı değişkenlerden de etkilenmektedir. Fakat bu çalışmada sadece bağlanma stillerinin çatışma çözme yaklaşımları üzerindeki etkisine yoğunlaşmıştır.
4. Bağlanma stillerini ve çatışma çözme yaklaşımlarını ölçen başka ölçme araçları da mevcuttur. Örneğin çatışma eylem stilleri ölçeği (Johnson & Johnson, 2008) ve yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri (Sümer, 2006). Bu çalışmada kullanılan ölçme araçları ölçeklerin sunduğu özgül verilerle sınırlıdır.

1.6. Araştırmanın Önemi

Yaşamın ilk yılları, özel ve sağlıklı ilişkiler kurmak için oldukça kritik bir evredir. Bu evrede insanlar, empati, kaygı paylaşımı, saldırganlığın ketlenmesi, sevmesevilme gibi ilişkilerin yanı sıra bireylerin gelecekteki ilişkilerini etkileyecek bağlanma ilişkisini de geliştirirler. Bu nedenle bireylerin sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri için yaşamının ilk yıllarındaki yaşanan bağlanma süreci bireyler üzerinde yaşamsal öneme sahiptir (Çelik, 2006). Atkinson, Smith ve Atkinson tarafından 1999 yılında yapılan araştırmaya göre bağlanma, bebeklerle onlara bakım sağlayan kişi ya da kişiler arasında duygusal olarak olumlu ve karşılıklı doyum veren bir ilişkinin kurulması ve böylece bebeklerin kendilerini daha güvenli hissetme eğilimi üzerine gelişen bir süreçtir (Akt.; Dindar, Özen, Türkmen, Akbaş, 2005). Bazı araştırmacılar tarafından ise bağlanma, bağışıklık sisteminin psikolojik yönü olarak stresi azaltan ve iki insan arasında uyum sağlamaya yönelik davranışsal sistem olarak tanımlanmaktadır (Lyons-Ruth ve ark., 2004). Yaşamın ilk yıllarında geliştirilen bağlanma davranışının sonraki dönemlerde de sosyal ilişkiler üzerinde belirleyici rolü bulunmaktadır.

Bireyin bilişsel, sosyal ve fiziksel açıdan ergenlik dönemine kadar olan gelişimi, onun tüm yaşamının şekillenmesinde etkin rol oynar. Ergenlik dönemi ile ilgili araştırmalarda gösteriyor ki ergenin sağlıklı bir kimlik geliştirebilmesi için aile ile güvenli bir bağlanma ilişkisinin olması gerekmektedir. Toplumların ve geleceğin temeli olan gençlerin her yönden sağlıklı gelişmeleri, toplumsal gelişmeler için temel koşuldur. Sağlıklı kişilik gelişimi sağlamış bir gencin, gelecekte verimli ve üretken bir yetişkinlik dönemi yaşaması olasıdır. Duygusal açıdan sağlıklılık ise sosyal ilişkiler kurabilme ve bu ilişkileri sürdürebilme becerilerinin kazanılmasında önemli bir koşuldur. Tüm bu becerilerin temeli bebeklik ve erken çocukluk döneminde ilk bakıcıyla kurulan bağlanma ilişkisinde atılmaktadır. Bebeklik döneminde duygusal gelişimin sağlıklı olabilmesinde anahtar rolü ana-baba oynamaktadır. Bebeklikteki bağlanma kavramı; anne-baba ya da birincil bakım verenlere olumlu tepkilerin verilmesi, bu kişilere yönelme, arama, bağlanılan kişinin varlığının duyumsanmasına eş zamanlı olarak rahatlama duygusunun eşlik etmesi gibi duygu ve davranış örüntülerinin tümünü kapsamaktadır. Bağlanma bebekle birincil bakım veren arasında gelişen ve bebekte güven duygusunu yerleştiren güçlü bir bağdır. İlk yılın ikinci yarısında bebek kendisinin ihtiyaçlarına yanıt veren kişiye bağlanmaya başlar. Çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan birçok psikopatolojinin kaynağı, bebeğin birincil bakıcısı ile olan

ilişkinin niteliği ile yakından ilişkilidir (Tüzün ve Sayar, 2006). Ergenlerin yaşadıkları çatışmalardaki yaklaşımları ruhsal sağlıklarıyla da ilişkilidir. Bebeklik döneminde yaşanan patolojik bağlanma örüntülerinin gelecekteki ilişkiler üzerindeki etkisi günümüzde önemini koruyan bir konu niteliğindedir.

İnsan ilişkilerinde karşılıklı anlaşmazlıklar ve çatışmalar yaşanması kaçınılmazdır. Bu kaçınılmaz süreç insanın sosyal süreçte yaşaması gereken bir olgudur. Çatışmalar karşısında bazı insanlar iletişim sürecini doğru kullanarak çözüm üretmeye çalışırken, bazıları verdikleri tepkilerle bu süreci zorlaştırmaktalar. Ergenlerin çatışma sürecinde nasıl bir yaklaşım sergilediklerini ne etkilemektedir? Bunun ergenin, bebeklikte ilk bakıcısıyla oluşturduğu bağlanma stili ile bir ilişkisi var mıdır? Bu araştırmada yanıtı aranan sorulardandır. Bebeklikte kurulan bağlanma stiline hayatın ileriki dönemlerinde özellikle sosyal ilişkiler boyutunda etkin rol oynadığı bilinmektedir.

İlk kez Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall tarafından 1978 yılında tanımlanmış olan temel bağlanma stilleri günümüzde onları destekleyen aile şartları ile birlikte kesin bir biçimde tanımlanmaktadır (Akt. Inge Bretherton, 1992). Bağlanma stillerinin ergenlik-özellikle ergenliğin ortaları ve son ergenlikte- ve yetişkinlik yaşamını etkileyen olumlu ve olumsuz yönleri olduğu bilinmektedir. Kişinin bebeklikte bakıcısıyla yaşadığı bağlanma stiline kişisel özelliklerini şekillendirmede oldukça etkili olduğu yapılan çalışmalarda saptanmıştır. Kişisel özellikler, çatışma çözme sürecinde kişinin yaklaşımlarına etki eden faktörlerden birisi olarak, kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarına şekil veren özelliklerdir. Bu özellikler, kişilerin bağlanma stillerinden etkilenmektedir. Örneğin Sümer ve Güngör (1999a) tarafından yapılan araştırmada erken yaşlarda çocuklarının gereksinimlerini koşulsuz ve tutarlı olarak karşılayan bir ailede yetişen, yakınlık ve sevgisini esirgemeyen, destekleyici ailelerin çocuklarının güvenli bağlanma geliştirdiği saptanmıştır.

İnsanın sahip olduğu bilişsel özellikler, onun çevreyi, olayları ve diğer insanları algılamasını ve davranışlarını etkilemektedir. Her insan karşılaştığı olaylara ve insanlara farklı tepkiler göstermektedir. Özellikle bir çatışma ve problem durumunun sağlıklı çözülebilmesi için bireylerin sahip olduğu çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının bilinmesi gerekmektedir. İnsanın algılama ve değerlendirme sürecini anlamamanın bir yolu, bireylerin bebeklik ve erken çocukluk döneminde bakıcısıyla kurduğu bağlanma stili sonucu oluşan benlik kavramı üzerinde inceleme yapmaktır.

Kişilerarası çatışmalar karşılıklı tarafların aralarında yaşadıkları mücadele sürecidir. Bu süreçte kişiler arasındaki uyumsuzluk ve anlaşmazlık çatışmaları ortaya çıkarmakta ve kişiler davranışlarında, düşüncelerinde ve duygularında karşısındakine karşı olumsuzluklar sergilemektedir. Çatışmaların yapıcı ya da yıkıcı sonuçlanması çatışmaların nasıl çözüldüğü ile doğrudan ilişkilidir (Koruklu ve Aysan, 2006). Çatışmaya yönelik tüm bu pozitif veya negatif sonuçlar, çatışmanın çözümüne yönelik hangi yaklaşımların sergilendiğiyle ilişkilidir (Basım, Çetin ve Meydan, 2009). Bu çalışmada da lise öğrencilerinin, kişilerarası çatışma çözme yaklaşımları bağlanma stilleri açısından incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın ergenlerin çatışma süreçlerinde benimsedikleri yaklaşımların bağlanma stilleri ile ilişkisinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Günümüzde okullarda özellikle liselerde artan şiddet ve çatışma ortamları, okulların güvensiz bir hal almasına neden olmaktadır. Güvenli bir okul ortamının sağlanması için okullarda artan şiddet ve çatışma ortamlarının nedenlerinin anlaşılmasında fayda vardır. Okul psikolojik danışmanlarının veli eğitimi programlarında artan öğrenci çatışmaları ve nedenleri üzerinde durulması ve çatışmaların ebeveynlerle ilişkisine yer verilmesi gerekmektedir. Yaşanılması kaçınılmaz olan çatışma süreçlerinde öğrencilerin benimsedikleri yaklaşımlar, süreçlerin olumlu ya da olumsuz sonuçlanmasını şekillendirmektedir. Yapılan araştırmalarda bağlanma stillerinin çatışma çözme sürecinde benimsenen yaklaşım ve iletişim tarzı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Kararımak ve Duran, 2008; Pancaroğlu, 2007; Seiffge-Krenke, 2005). Bu konularda velilere eğitimler verilmesi, bebeklik ve ilk çocukluk döneminde çocukları ile kurdukları iletişime dikkat etmelerini sağlayacaktır. Ayrıca çatışma süreçlerinde yapıcı yaklaşımların kullanılmasını sağlamak okullardaki şiddet ve kavga olaylarını azaltacak en temel unsurlardandır. Bu konuda okul psikolojik danışmanlarının çatışma çözme süreçleri ile ilgili öğrencilere bilgi vererek yapıcı çatışma çözme yaklaşımları edinmeleri için öğrencilere eğitim programları uygulamaları faydalı olabilecektir. Öğrencilere yapıcı çatışma çözme yaklaşımları konularında farkındalık kazandıracak çalışmaların yapılması okullardaki şiddet olaylarını azaltacak temel etkenlerdendir.

Araştırmanın temel amacı değerlendirildiğinde anneleri ile sağlıklı bir etkileşim yaşamış olan ergenlerin güvenli bağlanma geliştireceği, bu ergenlerin diğerlerine göre sosyal ilişkilerinde daha başarılı olacağı, benlik algısının daha olumlu olacağı ve bu özellikleri sayesinde sosyal anlamda daha kabul edilebilir davranışlar geliştirerek

yaşadıkları çatışma süreçlerinde yapıcı çözüm yolları izleyecekleri düşünülmektedir. Bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma yollarının incelendiği bir araştırmada, kayıtsız ve korkulu bağlanan kız öğrencilerin kendini saklama başa çıkma yolunu, güvenli bağlanandan daha fazla kullandıkları belirtilmiştir (Erzi, 2012). Ayrıca Holmberg, Lomone, Takacs ve Price (2011) tarafından yapılan diğer bir araştırmada da saplantılı bağlanan bireylerin, duygusal odaklı başa çıkma yollarını kullandıkları saptanmıştır (Akt. Erzi, 2012). Konuyla ilgili bir diğer araştırma da güvenli bağlanan ergenlerin, sosyal anlamda daha atılgan, sorun çözmede daha etkin ve çatışmalardan kaçınmayan bireyler oldukları ifade edilmiştir (Onur, 2006).

Özetle yaşamın ilk yıllarının sonraki dönemler üzerindeki etkisinin önemi araştırmalarla desteklenmektedir. Bu çalışma ile temel bakım verenle kurulan iletişim sonucunda oluşan bağlanma stillerinin ergenlik döneminde sıkça yaşanan bir durum olan çatışmalar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu sayede ergenlerin çatışma çözümünde izledikleri yaklaşımların nedenlerine ışık tutulabilecektir. Ayrıca, bebeklik ve erken çocukluk yaşantılarının, ergenlik dönemindeki birey üzerinde yaratabileceği etkilerin belirlenmesine yardımcı olması, bu konuya hem anne-babaların hem de eğitimcilerin dikkatlerinin çekilmesi açısından önemli katkılar sağlayacağı umulmaktadır. K2

1.7. Tanımlar

Çatışma (Conflict): Toplumsal varlıklar arasında anlaşmazlık, uyuşmazlık ya da, uyumsuzluk durumunda ortaya çıkan etkileşimli süreçtir (Rahim, 2002, s. 17).

Çatışma Çözme Yaklaşımları: Çatışma anında bireylerin gösterdiği genel özel davranış, yaklaşma kaçınma, kendini açma ve duygularını ifade etme iletişim tarzlarından herhangi biridir (Gander ve Gardiner 2001).

Bağlanma (Attachment): İnsanların kendileri için önemli gördükleri başkalarına karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağ veya bebeğin doğuştan gelen fiziksel temas kurma, yakınlık ve güvenlik gibi gereksinimlerini karşılayan ve bebek ile ilk bakıcısı (özellikle anne) arasındaki bağ sürecidir (Dolby, 1969).

Bağlanma Stilleri: İnsanların başkalarına karşı geliştirdikleri, güvenli, korkulu, kaygılı ve saplantılı olarak dört başlık altında toplanan güçlü duygusal bağdır (Bowlby, 2014).

Ergelik Dönemi: Çocukluk döneminin sonu ile yetişkinlik döneminin başlangıcında yer alan bir dönemdir (Aydın, 1997).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

Bu bölümde bağlanma stilleri, çatışma çözme yaklaşımları ve ergenlik dönemi ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilecektir.

2.1. Bağlanma Davranışı ve Doğadaki Yeri

Literatür incelendiğinde bağlanma davranışı ile ilgili ilk yapılan araştırmaların, 1964 yılında Hinde, Rowell ve Spencer-Booth daha sonra ise 1965 de Sade ve Goodall'ın 1967 de yine Hinde ve Spencer-Booth'un maymun, babun ve büyük insansı maymun ile yaptıkları çalışmalarla başladığı görülür. Bu çalışmalar incelendiğinde, insan yavrularında olduğu gibi doğumdan kısa bir süre sonra primat bebeklerin annelerine yapıştıkları, çocukluklarının ilk yılları boyunca anneye doğrudan fiziksel temasta oldukları daha sonralarda büyüdükçe anneye doğrudan temasın azaldığı gezintilerde uzaklaştıkları fakat en küçük bir uyaranda bile annelerine koştukları belirtilmiştir (Bowlby, 2012).

Yaşam sürecinde bağlanma davranışının gösterildiği oran türden türe farklılık gösterir ve pek çok türde bağlama davranışının azaldığı evre çiftleşmeye hazır olma evresi olarak gözlenmiştir. Maymunlarda ve insansı maymunlarda bağlanma davranışı ilk bebeklik dönemi ve çocukluk boyunca güçlü bir şekilde sergilenir ancak ergenlik boyunca anneye olan bağlanma zayıflar. Olayların doğal süreci incelendiğinde bağlanma davranışı insan olmayan primatlarda yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde gittikçe azalsa bile tamamen yok olmadığı görülmektedir. Geçmişte bu bağlanmanın ilerleyen dönemlerde sona erdiği varsayılmasına rağmen son kanıtlar bunun erişkin yaşamında da sürdüğünü göstermektedir.

Sade'nin alyanaklı maymun ve Goodall'ın şempanze incelemelerini gözden geçiren Washburn, Jay ve Lancaster bağlanma davranışının ilk başlarda çocukluk boyunca güçlü bir şekilde sergilendiğini fakat ergenlik boyunca anneye olan bağın zayıfladığını ifade etmiştir. İnsan olmayan canlılar daha hızlı bir şekilde kendi kendilerine yetebilme özelliklerine sahip olduklarından bağlanma süreci de onlarda hemen gözlemlenebilmektedir. İnsanlarda ise bebekler oldukça bağımlı, immatür (tam gelişmeden, anneye bağımlı bir şekilde) doğduklarından ve yavaş geliştikleri için bağlanma davranışının belirmesi diğer türlere göre daha çok zaman alır. Bu farklılığa

rağmen çocuğun anneye bağlanması bugün tartışılmaz olarak var olduğu kanıtlanan pek çok hayvan türünde görülen davranışlarla aynıdır. Bağlanmanın doğası bu bakış açısıyla incelenmektedir. Araştırmalar gösteriyor ki, insan olmayan primatlarda (iri beyinli yüksek memelilerde) görülen davranış insanlarda görülen davranış ile çok benzerdir (Bowlby, 2012).

Araştırmaların sonuçları ilk aylarda primatlarda annelerin yavrularını kendilerine yakın tutmak için büyük çaba sarf ettiklerini göstermektedir. Eğer yavru annesini etkili bir şekilde kavrayamıyorsa annesi ona destek verir, eğer ondan uzakta dolaşıyorsa onu geri çeker. O nedenle yavru çok uzağa gitmek istese bile bunu yapmasına izin verilmez. Fakat tüm kanıtlar da yavruların da aslında çok uzağa gitmek istemediğini gösteriyor. Rowell'in yavru babunu, Bolwig'in yavru patas maymunu Martini'nin yavru gorili buna örnektir. Bu bilim adamları yavru bir primata üvey anne baba olarak davranmışlar ve yavruların yapışma yoğunluğunu ve ısrarını kanıtlamışlardır. Doğadaki primat bebeklerin en düşük uyaranda bile annesine koşup, sıkıca sarıldığını gözlemlemişlerdir (Bowlby, 2012).

Bununla birlikte araştırmalardan elde edilen kanıtlar, annelik terslemesi olsa ya da hiç olmasa bile belirli bir yaştan sonra ki bu genellikle çiftleşmeye hazır olma evresine denk gelir, bağlanma davranışının hem yoğunluğunun hem de ortaya çıkma sıklığının azaldığına işaret eder. Bağlanma davranışının azalma düzeyi pek çok değişkenin etkisi altındadır. Bunlardan birincisi korkutucu olayların sıklığıdır. Tüm bebeklerin hatta büyük yavruların tehlike durumlarında annelerinin yanına gittikleri araştırmalarca kanıtlanmıştır. Bağlanma davranışının azalma düzeyine etki eden diğer bir değişken ise erken yaşta zorunlu ayılıkların çok sık yaşanılıp yaşanılmama durumudur. Bolwig erken yaşta çok sık ayrılık yaşayan bebeklerin daha şiddetli yapışma sergiledikleri gözlemlemiştir (Bowlby, 2012). Bu bulgulardan insan olmayan primatlarda gözlemlenen bağlanma davranışının ve buna bağlı olarak bağlanma figürünün olmama durumundaki ve ona kavuşma durumundaki tepkilerin, insanlarda gözlemlenen bağlanma tepkileri ile neredeyse aynı olduğu sonucuna ulaşıyor.

2.2. İnsanda Bağlanma Davranışı

İnsan ve insan olmayan primatlardaki bağlanma davranışları arasında keskin bir ayrım görülmemekle birlikte ifade edilebilecek tek fark insan olmayan primatlarda bebeğin anneye yapışması doğumdan hemen sonra görülürken, insanlarda bebek

oldukça immatür doğduğu için annesinin çok geç farkına varır ve sadece ortalama 1 yaştan sonra annenin yanında olma isteği ortaya çıkmaktadır. Bowlby, bebeklerin uzun bir süre bakım ve korunmaya ihtiyaç duymaları nedeniyle; kendileri için önemli olan başkalarına (bağlanma figürleri) yakın olma isteği ve bu yakınlığı korumaya dönük davranışlar (bağlanma davranışı) sergileme potansiyeli ile doğduklarını ileri sürmektedir. Ayrıca; yakınlık arama; bireyi çevresindeki tehlikelerden korumak ve stresini azaltmak için düzenlenmiş olan ve doğuştan gelen bir duygu düzenleme aracı olarak da görev yapmaktadır (Bowlby, 2012).

John Bowlby'nin insan primatlarda bağlanma davranışı ile ilgili yapılan araştırmaların yaklaşık yirmi yıl boyunca incelenmesi ile bağlanma kuramını oluşturmuş ve bağlanma teorisini, "*insanların diğerleriyle güçlü duyuşsal bağlar geliştirmesine olan doğal eğilimi ve onlardan ayrılmayı ya da onları kaybetmeyi istememenin getirdiği kaygı, öfke, depresyon ve duygusal kopuş gibi kişisel sıkıntıların açıklanması için kavramsallaştırılmış bir yol*" olarak tanımlamıştır. Temel bakım veren anne olduğu süreçlerde bağlanmanın ilk dokuz aylık dönemde başladığını belirten Bowlby, bu davranışın üç yaşın sonuna kadar gelişmiş olması gerektiğini de eklemiştir. Bowlby'nin "*beşikten mezara*" tanımlamasıyla bağlanmanın yaşam boyu süren, sadece ilk üç yaşına kadar temelleri atılan ancak ileriki dönemleri de etkileyen bir davranış olarak açıklamıştır. Ayrıca bağlanmayı canlılığın hayatta kalması için biyolojik bir işlevi olan davranış olarak da tanımlamıştır (Bowlby, 2014).

İnsanoğlu doğduğu anda temel gereksinimlerinin karşılanması için destek ve bakıma ihtiyaç duyar. Bu gereksinimlerin karşılanması ile bebek ile bebeğe bakımı veren kişi/kişiler (bağlanma figürü) arasında bir bağ oluşur. Bowlby; hayat döngüsü içinde bağlanma ilişkilerinin insanlar için önemli olduğunu, bağlanma davranışının yaşamın her alanında olan tüm etkileşimleri karakterize ettiğini belirtmektedir (Bowlby, 2014). Bowlby'e göre; bağlanma teorisi; insanların kendileri için önem teşkil eden diğerleri ile duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklamaya yönelik bir yaklaşımdır (Bowlby, 1969, 1979'dan Akt. Sümer ve Güngör, 1999a, s. 39).

Yaklaşık üç aylık olduktan sonra bebeklerin diğer insanlarla karşılaştırıldığında anneye çok farklı tepkiler verdikleri yönünde sağlam kanıtlar bulunmaktadır. Bu yaştaki bir bebek annesini gördüğünde gülümseme, sesler çıkarma ve başkasına baktığından daha uzun süre annesini gözleri ile takip etme davranışı göstermektedir. Buna rağmen bebeğin annesini fark etme davranışının yanında ona yakınlık sürdürecektir bağlanma davranışının kanıtları henüz oluşmamıştır. Ainsworth'un Ugandalı çocuklar ile yaptığı

araştırmada küçük bir azınlığın dışında herkeste bağlanma davranışının altı aylıktan açık bir şekilde mevcut olduğunu ve bunun kanıtı olarak anne odadan ayrıldığında çocuğun ağlamasının yanında onu gördüğünde gülümseme kolları ile atlama, sevinç çılgılığı atma ve onun dönüşünü kutlama davranışı gösterilmektedir. Özellikle ilk yılın son çeyreğinden ikinci yıl boyunca bu davranış örüntüleri devam ettiğini gözlemlenmiştir. Bu araştırmada dokuz aylık bir bebeğin artık annesi ortamdan çıktığında onu daha etkili bir şekilde izlediği ve anneye yapışma davranışının dokuz aylıktan sonra özellikle yabancı bir kişinin varlığında daha fazla gerçekleştiği gözlenmiştir (Bowlby, 2012).

Ainsworth'un gözlemlediği gibi Uganda'da bağlanma davranışının geliştiği yaş ile Schaffer ve Emerson'un 1964 yılında İskoç çocukları ile yaptığı araştırmada bağlanma davranışının görüldüğü yaş benzerlik göstermektedir. Schaffer ve Emerson'un, çalışması ise doğumdan on iki aya kadar altmış bebeği kapsamaktadır. Dört haftalık aralıklarla ebeveynlerden bilgi alınmıştır. Bağlanmanın kriterleri anne tarafından bırakılmaya verilen tepkilerin yanında, odada yalnız kalma, gece karyolada kalma ve karşı çıkma yoğunlukları puanlanmıştır. İskoç araştırmasında altı aylık bebeklerin üçte biri ve dokuz aylık bebeklerin dörde üçü bağlanma davranışı göstermektedir. Ayrıca bu araştırmada bağlanma davranışının anneden başka figürlere yönelme sıklığı da incelenmiş ve on sekiz aya ulaşana dek zamanla birkaç bebeğin dışında geri kalan tüm bebeklerin en az başka bir figüre daha bağlandıkları sonucuna ulaşmışlardır. En sık gözlemlenen bağlanma figürü ise baba ve büyük kardeş olmuştur (Bowlby, 2012).

Ainsworth'un Uganda da yaptığı çalışmada ve Schaffer ve Emerson'un İskoç çocukları ile yaptığı araştırmada çocuklardaki bağlanma davranışının gösterdiği yoğunluk ve sürekliliğin günden güne hatta bazen saatten saate kadar büyük değişiklik gösterdiği bulunmuştur. Kısa süreli değişimleri açlık, susuzluk, hastalık durumu gibi organizmal değişimler ile ortamdaki tehlike durumları gibi çevresel değişimler bağlanma davranışına etki eden faktörler olarak tanımlanmıştır. Ainsworth ve Schaffer bağlanma davranışına etki eden faktörleri açıklarken, bebeğin annesinden aldığı ilgi türünün bağlanma davranışının gelişme biçimini belirlemede büyük rol oynadığını ifade etmiş bununla birlikte bebeğin kendisinin etkileşime girdiği derece ve aldığı etki biçiminin de oldukça önemli olduğunu açıklamıştır. Bu açıklamalardan da anlaşılıyor ki bir bebek ile anne arasında adım adım gelişen etkileşim her iki tarafı da etkilemekte

ayrıca biri diğeri için nedeni diğeri sonucu şeklinde tanımlanabilmektedir (Akt. Bretherton, 1992).

Bowlby, çalışmasında bir bebeğin bağlanma davranışını tanımlarken beş tepki biçimine yer verdiği sonucuna ulaşmıştır. Bunlardan ilki ağlama ve gülümseme ve buna bağlı olarak annenin bebeğe gitmesi ve ona yakınlığını hissettirmesidir. Diğer davranış örüntüleri bebeğin izleme ve yapışma davranışı ve anneye yönelerek ona yakınlığını korumasıdır. Daha sonrasında ise artık bağırma ve dil gelişimiyle birlikte bebeğin annesini seslenerek çağırması gelir. Sonraki gelişim dönemlerinde ise tepkiler ve bağlanılan figürün rolleri değişik biçimlerde devam eder. Bir çocuk birincil bağlanma figürünün yanında ise ya da kolaylıkla ona ulaşabileceği bir alanda ise kendini güvende hisseder. Çocuk için kaybetme korkusu, anksiyete yaratır ve gerçekten kaybetmek üzücüdür (Akt. Bretherton, 1992).

2.3. Bağlanmanın Gelişimi ve Aşamaları

Ainsworth'un bağlanma sınıflandırmasını yaptığı deneyde annesinden ayrılan bebek, gülerken ya da ağlayarak çeşitli tepkiler verir. Bebeğin bu davranışına annenin cevap verme hızı da bağlanma davranışını etkilemektedir. Annenin duyarlı olması bebeğin güvenli bağlanma geliştirmesi için önemli bir koşuldur. Bowlby, bebeğin bağlanma figürüne karşı gösterdiği ağlama, emme gibi davranışların ardından büyümeyle birlikte gülümseme, cıvılda, agulama, emekleme ve yürüme davranışları ile devam eden tepkilerin bağlanma stilini oluşturan içgüdüsel davranışlar olarak tanımlamıştır. Bu davranışlar ona bakım veren kişinin dikkatini çeker ve bakım veren kişinin davranışlarını bu tepkilere göre düzenlemesini sağlar (Bowlby, 2012).

Bowlby, gelişen davranışsal tepkilerini de içine alarak bağlanmanın gelişimini dört başlıkta açıklamıştır.

İlk doğumdan ortalama 8-10 haftalık olana kadar süren, *bağlanma figürünün sınırlı şekilde ayırt edilmesiyle birlikte ona uyum sağlama* aşaması birinci aşamadır. Bağlanma öncesi aşaması da denilen bu dönemde bebek yalnızca gülme, ağlama, annenin/bakım verenin gözlerinin hareketini takip etme yoluyla yakın ilişkiyi sürdürmeye çalışır. Bebek, aynı zamanda annenin varlığını sesinden ve kokusundan tanıma yoluyla hisseder ve onu diğer insanlardan ayırır.

İkinci aşama ortalama 8-10 haftalıktan altı aya kadar süren *bir ya da daha fazla ayırt edilmiş figüre uyum sağlama* aşamasıdır. Bu dönemde bebek artık annesini

/bakım vereni diğer insanlardan net bir şekilde ayırt eder ve ona farklı şekilde tepki verir. Ses uyarını için dört haftalık, görsel uyarı için ise 10 haftalık olması gereken bebek bu dönemle birlikte hangi davranışı sergilediğinde anneden nasıl tepki göreceğine dair bir güven hissi geliştirmeye başlar fakat anne yanından ayrıldığında herhangi bir tepki davranışı göstermez.

Üçüncü aşama olan ve bağlanmanın açık bir şekilde görüldüğü, *ayırt edilen figürle tıpkı işaretlerle olduğu gibi hareketler aracılığıyla da yakınlığı sürdürme* aşaması ortalama 6 ay ile 3 yaş aralığında gözlenir. Bu aşamada bebek artık anneye kurduğu duyusal yakınlığın yanı sıra fiziksel olarak da yakınlığı sürdürme ihtiyacı duyar; anne/bakım veren yanından ayrılığında tepki gösterir, geri geldiğinde ise onu karşılar, keşfetme davranışında bulunur ve çevreyi keşfetmek için anneyi güvenli bir üs olarak görür.

Bağlanma gelişiminin son aşaması olan ortalama 3 yaş döneminde oluşan *hedef doğrulamalı ortaklığın oluşumu* aşamasında, çocuğun dil gelişiminin hızlanması ve annenin/bakım verenin davranışlarına dair gözlemlerinin artmasıyla birlikte bakım verenin ne zaman gideceğini ve ne zaman geri geleceğini anlamaya başlar; bu nedenle ayrıldığında ona karşı gösterdiği tepkilerde bir azalma olur (Shav ve Benham, 2007).

Yapılan araştırmalardan çıkarılan ortak sonuç bağlanma davranışının birçok çocuk tarafından neredeyse üçüncü yılın sonuna kadar güçlü ve düzenli bir şekilde sergilendiği yönündedir. Üçüncü yıldan sonra oluşan değişim çocuğun bırakılma olasılığının gittikçe farkına varması ile oluşur. İlk yıl boyunca bebek yatağına koyulduktan sonra anne gözden kaybolduğunda ilk olarak itiraz eder. Zamanla artık annesinin olası gidişini önceden tahmin edebilir ve o gitmeden önce itiraz edebilir. Bunun olacağını bildiği için birçok ebeveyn hazırlıklarını son dakikaya kadar belli etmemeye çalışır. Üçüncü yaşa geldiğinde artık çocuklar kreş ya da yakın akraba gibi annelerinden belli bir süre ayrı kalacakları yabancı ortamlarda bulunurlar. Bunu en iyi kreş öğretmenleri gözlemlerler. Çocuklar kreşe verildiklerinde ilk olarak annelerinin onlarla kalmalarını isterler ve sessiz ve pasif kalıp kısa süreli ağlama tepkisinde bulunurlar. Ancak zaman geçtikçe artık annelerinin onlarla kalmasını istedikleri durumun aksine artık kreş öğretmeninden ilgi istemeye başlarlar. Artık üçüncü yaş gününü doldurdıklarında annelerinin geçici bir süre olmayışını kabul edebilir ve diğer çocuklarla birlikte oyunlarla meşgul olabilirler. Bu değişimlerin pek çok çocukta aniden olduğu ve üç yaş sonrası döneminde bazı olgunluk eşiklerinin geçildiği ileri sürülmektedir (Hazan ve Shaver, 1994).

Temel değişim gösteriyor ki üç yaşından itibaren çocuk artık yakın akraba ya da kreş öğretmeni gibi ikinci derecedeki bağlanma figürü ile güvende hissedeceği yabancı bir yerde bulunabilmektedir. Bu gerçekleşmesi gereken temel güven evresinin ön koşuludur. İkinci bağlanma figürü annesi ile birlikte tanınan bir birey olması daha iyi olur. Çocuğun tehlikede olacağı bir ortam olmamalı ve çocuk annesinin nerede olduğunu ne zaman ona kavuşacağını bilmelidir (Yavuzer, 1996). Bunlardan birinde sorun yaşandığında ikinci bağlanmanın oluşması ve çocuğun temel güven evresine sağlıklı geçebilmesinde sorun yaşanabilir.

Üçüncü yaş gününden itibaren pek çok çocuk önceki haline göre daha az ısrarcı ve daha seyrek bağlanma davranışı göstermelerine rağmen yinede önemli bir kısmında bağlanma davranışının devam ettiği belirtilmiştir. Bağlanma davranışının gösterilme şeklinde değişimler meydana gelmiştir (Yavuzer, 1996). Örneğin dört yaşıdan itibaren çocukların ebeveynlerinin ellerini tutmaktan hatta sıkmaktan hoşlandıkları eğer ebeveyn bunu reddederse sinirlendikleri gözlenebilir. Aynı zamanda çocukların oyunları sırasında eğer bir şeyler kötü giderse annelerine yani bağlanma figürlerine koşma hatta korku durumunda temas arama davranışı göstermeye yönelebilirler. Bu da gösteriyor ki bağlanma davranışı bireyin bütün hayatında baskın bir süreç olarak devam etmektedir.

Ergenlik döneminde içsel çalışan modellerin son halini aldıkları ve sonuç olarak da değişime daha dirençli hale geldikleri kabul edilir (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002). Yeterliklerin artmasıyla ergenlik döneminde bağlanma davranışları bebekliğe nazaran daha az görülür. Bir taraftan artık kendilerini ebeveynlerinden ayıran erişkinler, diğer taraftan başkalarına bağlanma davranışı yöneltmede isteksiz ya da başarısız olarak ebeveynine yoğun bir şekilde bağlı kalanlar bulunur. Birçokları için ise ergenlikte ebeveyne bağlanma azalır akran gruplarına ve arkadaşlara yönelmeye başlar ancak oluşturulan temel bağlanma davranışının etkisi değişik şekillerde devam eder. Ergenlik ve erişkinlik dönemindeki bağlanma davranışı çocuklukta yaşanan bağlanma davranışının açık bir şekilde devamı olarak nitelendirilir. Ancak erişkinlik ve ergenlik döneminde bağlanma davranışı koşullara bağlı olarak da ortaya çıkabilir. Örneğin hastalıkta ya da doğal afetlerde erişkinler talepkar olurlar ve güvendiği ve tanıdığı bir kişinin yakınlığına ihtiyaç duyarlar.

2.4. Bağlanmanın İşlevi

Bowlby, yeni doğan bebeklerin ve çocukların, bakıcıları ile ilişki kurma gereksiniminde olduklarını vurgulamıştır. Bebeğin ebeveynlere temel bağlanmasının gelişiminde 0-3 yaş döneminin önemi anlaşılmaktadır. Bu dönemde oluşan bağlanmanın gelecekteki tüm ilişkilerin temelini oluşturduğu düşünülmektedir. Bowlby, geliştirmiş olduğu kuramda benliğin ve sonraki sosyal davranışların gelişiminde yaşamın ilk yıllarında bebek ve bakıcısı arasındaki ilişkinin oynadığı önemli rolü vurgulamıştır (Bowlby, 2012). Bebek ve bakıcısı arasındaki ilişkide merkezi bir yere sahip olan bağlanma bebeklikten sonraki dönemlerde de önemli bir role sahiptir. Bowlby'e göre, yaşam boyu sürecek sağlıklı bireysel yapı, destekleyici bağlanma ilişkilerine ihtiyaç duyar (Akt. Sümer ve Şendağ, 2009).

Bağlanma teorisine göre birey; ihtiyacı olduğunda kendisi için önem teşkil eden insanlar ile yakınlık arama konusunda motivasyon sağlayan psikobiyolojik sistem ile doğmaktadır. Bu sistem; insanın her yaşta karşılaşılabileceği sorunlara ilişkin temel bir düzenleyici işlevi görmekte; tehlike veya tehdit altındaki bir durumda bebek ile onun bakımını üstlenen kişi veya kişiler arasında gelişen yakınlığı ifade etmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s. 226).

Bakım veren ile bebek arasındaki bu yakınlık; bebeklerin hem kendilerini çevreden gelebilecek tehlikelerden korunmasına yardım etmekte, hem de onlara çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulları sağlamaktadır (Solmuş, 2002). Yeni, alışılmamış bir çevrede anneyle aradaki mesafenin artması ya da hastalık, yorgunluk gibi olumsuz durumlar bağlanma sistemini tekrar harekete geçirir (Paterson ve Moran, 1988).

Anne-bebek ilişkisindeki ilk süreç, açlık ve susuzluk gibi fizyolojik gereksinimlerin karşılanmasıdır. Bunun ardından, annenin bebeği ile geçirdiği zaman dilimi ve bu zaman dilimini nasıl kullandığı önem kazanmaktadır. Çeşitli nedenlerle doğumdan hemen sonra annelerinden ayrılarak, özel bakıma alınan bebeklerde; gelişmenin yavaşladığını ya da durduğunu, bu bebeklerin yemek yemediklerini, sosyal geri çekilme yaşadıklarını ve yüzlerinde sürekli üzüntülü bir ifade taşıdıklarını belirtmiştir. Yeni doğan bebeklerin, annelerinin ses ve gülümsemelerini, herhangi bir kişi veya nesneyle bir arada olmaya tercih ettiklerini belirtmiştir (Bildik, Özbaran, 2006; s. 137-144).

Bağlanma kuramına göre; çocuktaki bağlanma sürecinde; çocuğa bakım veren tarafından verilen tepkiler ile birlikte kendine ve maruz kaldığı dünyanın özelliklerine

ilişkin inanç geliştirmektedir. Eğer çocuk; kendisinin sevmeye değer olduğuna inanıyorsa; ilişkisi de buna paralel olarak gelişmektedir. Aksi durumlarda ise özgüvenden yoksun bir süreç şekillenmektedir. Güvensizlik, başkalarına bağlanmakta kararsızlık, gelecek kaygısı ve ilişki geliştirmekte motivasyon düşüklüğü oluşturmaktadır (Hollist ve Miller, 2005, s. 47).

Tüzün ve Sayar (2006) tarafından yapılan araştırmada çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan birçok psikopatolojinin kaynağı, bebeğin birincil bakıcısı ile olan ilişkisinin niteliği ile yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bağlanma bireyin doğumundan itibaren gelişim sürecinde meydana gelen çevresel ve içsel değişimleri ve gelişmeleri de içeren çok boyutlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Bağlanma örüntüleri, bireyin diğer insanlarla kurmuş olduğu ilişkilerinin niteliğine göre şekillenebildiği gibi, kişinin gelecekte kuracağı ilişkilerini de etkileyebilir. Ayrıca bağlanmanın diğer insanlarla kurulan ilişkilerde önemli bir işleve sahip olduğu da belirtilebilir. Çünkü bağlanma bireylerde güvenlik hissinin temelini oluşturmaktadır (Çelik, 2006).

2.5. Bağlanma Teorisi

Bağlanma kuramının gelişimsel öyküsü; Bowlby'nin 1930'lu yıllarda anne kaybı ya da yoksunluğu ile daha sonraki kişilik gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemesi ve Ainsworth'un güvenlik kuramıyla ilgilenmesi ile başlamaktadır (Bretherton, 1992, s. 765). Bowlby'nin kuramına göre; bağlanma bebekliğin ilk iki yılı içinde gelişen duygusal bağ kurma eğiliminde içeren bir süreçtir. Duygusal bağ kurma eğilim; yeni doğanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve sağlıklı bir gelişim süreci yaşayabilmeleri için kurulan işlevsel bir eğilimdir. Bağlanma kuramı, insanların kendileri için önemli olan diğer kişilerle güçlü duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklamaktadır. Bağlanma, insanların yakınlarında oldukları zaman rahat ettikleri, endişe ve kaygıdan uzak oldukları kişilerle aralarında geliştirdikleri özel duygusal bağ olarak tanımlanır (Berk, 2008). Solmuş (2002) tarafından yapılan bir araştırmada bağlanma; bebeklerin onlara bakan kişiye/kişilere fiziksel yakınlığını güçlü tutarak hem kendilerini çevreden gelebilecek tehlikelerden korumasına yardım eden hem de onlara çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulları sağlayan bir sistem olarak açıklanmaktadır.

Bağlanma teorisi ile ilgili ilk açıklamalar Bowlby'nin, küçük çocukların geçici anne kaybına nasıl tepki gösterdikleri üzerine çalışan meslektaşı James Robenson

tarafından yapılan gözlemlerin teorik içeriğini ele almasına dayanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün John Bowlby'den evsiz çocukların ruh sağlığı üzerine bir rapor istemesiyle çalışmalarını hızlandırmıştır. Bowlby ilk sunduğu raporda, bebeğin ya da küçük yaştaki çocuğun hem tatmin olduğu hem de ona haz veren anne ya da temel bakım veren kişi ile sıcak, yakın ve devamlı bir ilişki içinde olmasının, onun ruh sağlığı için gerekli olduğuna dair bir ifadede bulunmuştur. Daha sonrasında ise ailelerinden ayrılan çocukların ruh sağlığının korunması için gerekli önemlerle ilgili bilgiler vermiştir. Bowlby'nin raporu hem bu probleme dikkat çekilmesini sağlamış hem de annelerinden ayrılan çocuklar için gelişmiş bakım yöntemlerine katkıda bulunmuştur. Ayrıca bağlanma konusunda tartışma ve araştırmaları canlandırmıştır. Bowlby'nin raporunda kanıtı gösterilebilen pek çok türdeki kötü etkinin, anne yoksunluğuna bağlanmış ve bu kötü etkileri önleyebilen ve yatıştırabilen pratik önlemlerle ilgili pek çok şey söylenmiştir. Bowlby'nin çalışmalarının anlam ve önemi ile ilgili araştırmacılar arasında bir görüş birliği olmamakla birlikte bir takım araştırmacılar bu kötü etkileri annelik figürünün kaybının dışında başka şeylere bağlamışlardır. Bazıları annelik figürünü kaybetmenin önemli olduğunu ancak bunun etkilerini azaltmanın zor olmadığını savunmuş bazıları ise bunun sanılandan daha az patolojik sonuç doğurduğunu ifade etmişlerdir (Bowlby, 2012).

Bowlby, ilk on iki ay içerisinde hemen hemen tüm bebeklerin anne figürü ile çok güçlü bir bağ geliştirdiğini belirtmiştir. Bowlby, gözlemlerine ve araştırmalarına devam ederek, annelik figürünün kaybının dominant bir değişken olduğunu ifade etti. Deneysel gözlemlerinden yola çıkarak küçük bir çocuğun anne sevgisine ve varlığına duyduğu açlığın yiyecek açığı kadar büyük olduğunu ve bu nedenden dolayı anne yokluğunun güçlü bir kayıp ve kızgınlık duygusu ürettiğini ileri sürdü. Ayrıca yaşamlarının erken yıllarındaki ayrılıktan dolayı oluşan psikopatoloji ile yakından ilişkili tepkilerin sonraki yaşlarda da rahatsız bireylerde aynı şekilde aktif olduğunu belirtmiştir (Bowlby, 2012).

Bowlby 1977 yılında yaptığı çalışmalarda, bağlanma kavramını, daha güçlü ve olgun olarak algılanan seçilmiş bazı bireylerle geliştirilen bağ olarak açıklamıştır. Bağlanma davranışını ise bağlanma figürü ile yakınlığı sağlayan sürdürmesine yardımcı olan her türlü davranış şekli olarak tanımlamıştır (aktaran; Paterson ve Moran, 1988). Bowlby'nin kuramını geliştirirken etkilendiği evrimsel biyolojiye göre yeni doğan hayatta kalabilmek için uzun süre kendisi ile ilgilenebilecek bir kişiye ihtiyaç duyar ve

bu kişiyle yakınlığını sürdürmesini sağlayacak davranış repertuarı ile birlikte doğar (Akt. Inge Bretherton, 1992).

Bowlby 1988 yılında yaptığı çalışmalarında, bağlanma ve bakımı; karşılıklı ilişki içinde birbirini tamamlayan iki sistem olarak tanımlamıştır. Bebeğin sergilediği bağlanma davranışı (yakınlık arayışı, gülümseme, vb.), bebeğe bakım veren tarafından fiziksel temas kurma, dokunma, sakinleştirme, sarılma vb. davranışlarıyla karşılanmaktadır. Bağlanma süreci; çocuklar ile bakıcıları arasında görülen yakınlığı arama ve koruma, ayrılığı protesto etme, keşfetme etkinlikleri için bakıcıyı güvenli bir üs olarak kullanma gibi temel davranış örüntüleriyle tanımlanabilir (Hazan ve Shaver, 1994, s. 19).

2.5.1. Bağlanma Stilleri

Anneler ve bebekleri arasındaki bağlanma ilişkilerini ilk olarak Uganda'lı bebekler üzerinde inceleyen ve daha sonra Bowlby'nin kliniğine katılarak çalışmalarına burada devam eden Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978 yılında çocukların kendisine bakım veren kişi veya kişilerin buldukları ortamı terk etmesi ile verdikleri tepkileri sınıflandırmışlardır. Annesel duyarlılığın bebeklerin verdikleri tepkiler üzerinde etkili olduğu görüşünü savunmuşlar ve yabancı ortam deneyi ile bebeklerin annelerinden ayrıldıklarında; yanlarına bir yabancı geldiğinde ve anneleri geri geldiğinde verdikleri tepkileri incelemişler. Yapılan çalışmada; çocukların verdikleri tepkilerden yola çıkarak a) güvenli bağlanma, b) kaygılı bağlanma ve c) kaçınan bağlanma olmak üzere üç farklı bağlanma stili tanımlanmışlardır (Akt. Inge Bretherton, 1992).

Bağlanma figürü olan kişi tarafından sergilenen davranış ve yaklaşım biçimleri çocukların bağlanma stillerini belirlemektedir. Güvenli bağlanma gösteren çocukların bağlanma figürleri, duyarlı ve çocuklarından gelen isteklere olumlu tepkiler veren kişiler olarak tanımlanır. Kaygılı çocukların temel bakım veren/anneleri çocuklarının istek ve beklentilerine karşın tutarsız tepkiler veren, çocukları ile olan etkinlikleri sıklıkla kesintiye uğratan anneler olarak tanımlanmaktadır. Kaçınan çocukların anneleri ise genellikle soğuk, çocuklarının yakınlık isteklerini reddeden ve çocukları ile yakın temastan kaçınan kişiler olarak tanımlanmıştır (Bretherton, 1992).

Ainsworth ve diğerleri'nin 1978 yılında oluşturduğu bu üç bağlanma stiline dair bulgular daha sonra alanda yapılan diğer çalışmalar tarafından desteklenmiştir. Ayrıca

bebeklik döneminde oluşan bağlanma stiline ergenlik ve yetişkinlik döneminde de değişmediği belirlenmiştir. Aynı zamanda bu bağlanma stillerinin yetişkin yaşamındaki bireysel farklılıkların açıklanması ve tahmin edilmesinde yardımcı olabileceği ileri sürülmektedir (Akt. Arabacı ve Ömeroğlu, 2013).

Güvenli bağlanan çocuklar, yalnız bırakıldıklarında kısa süreli huzursuzluk yaşamakla birlikte duruma kolaylıkla uyum sağlayarak annesine ilişkin yakınlık kurma ve arama davranışı sergilemektedir. Kaygılı bağlanan çocuklar bağlanma figürü olan kişi yanlarından ayrıldığında yoğun bir gerilim yaşamakta, diğer bireylerle iletişimi reddetmekte, geri geldiğinde ise yoğun bir şekilde yapışmaktadırlar. Diğer taraftan kaçınan bağlanan çocuklar bağlanma figürü tarafından bırakılma, ayrılma yaşantısından çok fazla etkilenmemektedirler ve bağlanma figürü ile tekrar bir araya gelindiğinde duygusal ve fiziksel temastan kaçınmaktadırlar (Hollist ve Miller, 2005, s. 48).

Bu genel çerçeve içinde; 1969 da Bowlby'nin ve 1978 de Ainsworth'un çalışmalarında; bağlanma stillerini bebeklik çağında anne/bakım veren ile olan etkileşim sürecindeki kalite çerçevesinde belirlenen ve ileriki dönemde yakın ilişkilerdeki beklentileri, inançları, ihtiyaçları, duyu düzenleme stratejilerini ve sosyal davranışları etkileyen örüntüler olarak ele almışlardır (Bowlby, 2012). Sonuç olarak farklı bağlanma stilleri, bireysel farklılıklarla ilgili süreçleri tanımlama ve anlayabilme konusunda bilgi vericiler olarak kabul edilebilir.

Ainsworth'un 1987 de yaptığı çalışmasının ardından, Bartholomew ve Horowitz 1991 yılında, yetişkin bağlanma stillerini açıklamak için güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma stillerini içeren dörtlü modeli geliştirmişlerdir. Hazan ve Shaver'in 1987 deki kendilik ve diğerleri (self and other) üçlü bağlanma stili modeline ek olarak, Bartholomew ve Horowitz 1991 yılında olumluluk durumunu da ekleyerek dörtlü bağlanma stilini oluşturmuşlardır. Dörtlü bağlanma modelindeki güvenli bağlanma; Hazan ve Shaver'in üçlü modelindeki güvenli bağlanmaya karşılık gelirken; saplantılı bağlanma biçimi kaygılı/kararsız bağlanma biçimine karşılık gelmektedir. Hazan ve Shaver kaçınan bağlanma stili Bartholomew ve Horowitz modelinden farklı olacak şekilde ikiye ayrılarak korkulu ve kararsız olarak tanımlanmıştır. Dörtlü bağlanma modelinde, olumlu benlik modeli; olumlu kendilik kavramı anlamına gelmektedir. Bu model; kişinin kendisini sevmeye ve desteklenmeye değer olduğu inançlarından oluşmaktadır. Benlik modelinin olumsuz olması ise; insanın kendisini sevmeye değer görmemesini ve düşük özsaygıyı içermektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s. 227).

Güvenli bağlanma stili olumlu kendilik ve diğerleri modelini içermekte; saplantılı bağlanma stili olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimini oluşturmakta; kayıtsız bağlanma stili ise olumlu benlik modeli ile olumsuz başkaları modelinin birleşimini; korkulu bağlanma biçimi de olumsuz benlik modeli ile olumsuz başkaları modelini oluşturmaktadır (Griffin ve Bartholomew, 1994, s. 430–431).

Güvensiz bağlanmayı ifade eden üç bağlanma stili de bebeklik döneminde bakıcıyla kurulan ilişki de yaşanan bir takım sorunlar sonucunda kurulan sağlıklı bağlanmaları işaret etmektedirler. Araştırmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında kayıtsız bağlanma stili puanının artması saplantılı ve korkulu bağlanma stili puanlarının artması ile ilişkilidir. Bu üç bağlanma stili arasındaki ilişki bireysel anlamda yargısal bir sonuç vermemekle birlikte güvenli bağlanmanın dışında kalan bağlanma stillerinin birbirleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmadığı ya da tutarsız bir şekilde karşılandığı durumlarda ise kişi güvensiz bağlanma geliştirmekte (korkulu, saplantılı ya da kayıtsız) ve kendine ya da diğerlerine ilişkin veya hem kendine hem de diğerlerine ilişkin olumsuz benlik kavramlarına sahip olmaktadır (Güngör, 2000). Bu araştırmada da güvensiz bağlanma stilleri, literatürle benzer olarak birbirleri ile ilişkili bulunmuştur.

İçsel çalışan modellerin oluşumu incelendiğinde, çocuğun, annenin davranışlarını önceden tahmin edebilir seviyeye gelmesi ile oluşan içgörünün, çocuğun benlik ve başkaları modelinin oluşumuna ilk adım olduğu görülmektedir (Bowlby, 2012). Benlik modeli, kişinin bağlanma figürü tarafından değerli görülüp görülmemesi durumlarını içerirken, başkaları modeli kişinin ihtiyaç duyduğu anda ve bağlanma figürünün yokluğunda yeni bağlanma figürünün kim olacağı ve bu yeni bağlanma figürünün bir önceki kadar güvenilir olup olmadığı ile ilgili durumları içerir. Örnek olarak bağlanma figürü tarafından reddedilen, ihtiyaçları tutarsız karşılanan, bir kişinin kendilik modelinde kendini değersiz olarak görmesi söz konusu iken, bağlanma figürü tarafından sevilen, destek gören ve kendisine değer verildiğini hisseden birinin kendilik modelinde kendisini değerli olarak görmesi söz konusudur.

Bowlby ve Ainsworth tarafından yapılan araştırmalar ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumların çocukların geliştirecekleri bağlanma stili ile yüksek düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir.

2.5.1.1. Güvenli Bağlanma

Olumlu benlik ve olumlu başkaları modelini içeren bu stile sahip bireyler; Lopez ve Brennan'a (2000) göre; ilk bağlanma figürü ile destekleyici ilişki kurabilmiştir ve bu güven algısını diğerleri ile olan ilişkilerinde de model olarak yansıtabilmektedir. Bebeklik döneminde güvenli bir bağlanma temeline sahip olan bireyler; "yakınlık" ve "özerklik" (otonomi), ayrılık ve birleşme gibi yaşantıların dengesini kurabilirler. Ayrıca; kendilerini sevmeye değer bulur, başkalarına güvenebilir, hissettiklerini kolaylıkla diğerleri ile paylaşabilir ve yardıma ihtiyaçları olduğunda rahatlıkla ifade edebilirler. Güvenli bağlanan bireylerin terk edilme veya başkalarının kendilerine istediğinden fazla yakınlaşması ile ilgili kaygıları yoktur. Hem kendilerine hem de insanlara duydukları saygı ve güvenleri yüksektir; uzun süreli ilişkiler yaşayabilirler. Sosyal ilişkilerinde; yapıcı tutum sergileme ve sorunlara çözüm bulma eğilimindedir (Finzi, Ram, Even, Shnit ve Weizman, 2001, s. 773). Buna göre güvenli bağlanma stiline sahip bireyler; herhangi bir çatışma durumuyla karşılaştıklarında olumlu veya olumsuz duygularını açık biçimde gösterme eğilimindedir. Ayrıca; bu bireyler; iyimser beklentiler geliştirme eğiliminde olup; diğerlerinden yardım istediklerinde yüksek kontrol algısı, öz yeterlik ve özgüven duygusuna sahiptirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s. 446).

Güvenli bağlanan bireylerin, olumlu benlik ve olumlu başkaları modellerinin birleşimi söz konusudur. Güvenli bağlanan kişiler kendilerini sevmeye değer, başkalarını ise güvenilir, ulaşılabilir, destekleyici ve iyi niyetli olarak algılama eğilimi göstermeleri olasıdır. Başkaları ile kolay bir şekilde yakın ilişki kurdukları ve kurdukları ilişkiyi devam ettikleri düşünüldüğünde, sosyal ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalarda daha aktif araştırmalar yapmaları ve yaptıkları araştırmalar/denemeler sonucunda meslekleri, dini inançları, arkadaşlık, flört ilişkilerinde ne istediklerini bilen bir yapıda olmaları beklenen bir olgudur.

2.5.1.2 Saplantılı Bağlanma

Saplantılı bağlanma stili olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimine karşılık gelmektedir. Bu stile sahip bireyler; kendisini değersiz hissetme ve sevmeye değer görmeme eğiliminde olup; diğerlerini olumlu değerlendirir. Bu kişiler; kendini doğrulama ve kendisini kanıtlama eğilimindedir. İlişkileri ile ilgili olarak

sürekli takıntı halindedirler ve ilişkileri ile ilgili olarak gerçekçi olmayan beklentiler geliştirirler (Griffin ve Bartholomew, 1994, s. 444).

Saplantılı bağlanma stiline sahip bireyler, kendilerini değersiz hissedip başkalarına yönelik olumlu düşüncelere sahiptirler. Saplantılı bağlanma stiline sahip ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde başkalarını yücelterek kendini değersizleştirme sorunu ilişkiler yaşamalarına neden olabilecek bir faktör olarak düşünülebilir.

2.5.1.3 Kayıtsız Bağlanma

Kayıtsız bağlanma stili; olumlu benlik ancak olumsuz başkaları modeli ile tanımlanmaktadır. Bu bağlanma stiline sahip olan kişiler; özerkliğe aşırı derecede önem verirler; başkalarına olan gereksinimi reddederler. 1990 yılında Bartholomew'in çalışmasında göre; bu kişiler yakınlık duygusundan yoksun kalma pahasına özerkliği tercih eder. Bu tür bağlanma stiline sahip kişiler; sosyal ilişkiler "gereksiz" ve "sıkıcı" görme eğilimindedir. Bu kişilerin benlik saygıları yüksek olup; yakınlığa karşı kayıtsızdırlar. Bu kişiler; kaçınma, uzaklaşma-geri çekilme, mükemmeliyetçilik, öfke, inkâr, narsisizm ve paranoya psikolojik mekanizmalarını kullanma eğilimleri yüksektir (Akt. Kuyumcu, 2005, s. 34).

Kayıtsız bağlanma stiline sahip ergenler saplantılı bağlananların aksine, kendileri ile ilgili olumlu, başkaları ile ilgili ise olumsuz zihinsel temsillere sahiptir. Korkulu bağlanma stiline sahip ergenler de kayıtsız bağlananlar gibi başkalarına yönelik olumsuz zihinsel temsillere sahiptirler. Kayıtsız ve korkulu bağlanma stiline sahip ergenler, diğer insanları güvenilmez olarak gördüklerinden dolayı ilişki kurmaktan kaçınmaları beklenen bir olgudur.

2.5.1.4. Korkulu Bağlanma

Bu bağlanma stili; olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modelidir. Bu bağlanma stiline sahip bireyler; yakınlıktan korkmakta ve sosyal açıdan kaçınan bir görünüm sergilemektedir. Bu tür bir bağlanma güvenli bağlanma stiline karşıtını oluşturmaktadır ve bu yönde özellikler taşımaktadır. Bu bağlanma stiline sahip kişiler; kendilerini değersiz görme eğiliminde oldukları gibi, diğer bireyleri de olumsuz algırlar. Bu kişiler; kurdukları sosyal ilişkilerin sonucu ile ilgili olarak karamsardır. Bu bağlanma stiline sahip kişiler ile ilgili olarak ayrıca; kendilerini açmaktan korktukları empatiden yoksun oldukları ileri sürülmektedir (Finzi ve diğerleri, 2001, s. 776).

2.6. Çatışma Çözme Yaklaşımları İlgili Kuramsal Açıklamalar

Çatışma, iki kişi arasındaki amaç, değer, istek beklenti ya da algı farklılıklarından kaynaklanan anlaşmazlıklardır (Solmuş, 2004). Rahim (2002) de benzer bir tanımlama yapmış ve çatışmayı bireylerin sosyal çevrelerinde kişilerarasında ya da kendi içinde uyumsuzluğun ve ahenksizliğin ortaya çıktığı etkileşim süreci olarak tanımlamıştır. Kişilerarası çatışmalar, günlük yaşamda sürekli karşılaşılan, bireylerin etkileşim içinde olduğu her yerde her zaman ortaya çıkabilecek durumlardır. Kişilerarası ilişkilerde çatışma, anlaşmazlıkların dışı vurumu olarak ifade edilir ve günlük hayatın bir parçasıdır. Bununla birlikte çatışmalar, taraflar mevcut amaçlarını elde edemeyecekleri konusunda bir inanış veya bir çıkar farklılığı algıladıklarında ya da bunların eylem veya hedeflerinin karşı tarafla uyuşmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Kişilerarası çatışma genel olarak kişiler arasında bir uyumsuzluğun olduğu durumları ifade etmektedir ve kişinin amacına ulaşma çabaları bir başkasının amacına ulaşma çabalarını engellediği, ketlediği ya da sınırladığı durumlarda çatışma söz konusudur. Çatışma kendi başına yıkıcı ya da kişilere zarar verici bir süreç değildir. Ancak kişilerin çatışmayı ele alış biçimleri yıkıcı ya da zarar verici olabilir (Deutsch, 1973). Bodine ve Crawford 1998 de çatışmanın günlük yaşamın doğal ve kaçınılmaz bir parçası olduğunu genel olarak, çatışmaları ihtiyaçlar, güdüler, dilekler ya da isteklerin uyuşmaması olarak tanımlamışlardır. Sandy ve Cochran ise 2000 de yaptıkları çalışmalarının sonucunda günlük yaşamın doğal akışı içerisinde yaşanan çatışmaların çocukların sosyal, ahlaki, duygusal ve entelektüel gelişimlerine katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir (Akt. Aygün ve Araz, 2010). Genellikle bireyler bir eğitim almadan alternatif çözümleri görme ve olumlu seçimler yapma yeteneğine sahip değildirler (Johnson ve Johnson, 1995).

Kişilerarası çatışmaların başlangıç nedenleri, kültürel faktörler, rol farklılıkları, sosyal ve fiziksel çevrelerden kaynaklanabileceği gibi farklı biliş, algı ve iletişim becerileri gibi kişisel faktörlerden de kaynaklanabilirler.

Kişilerarası ilişkiler toplumsal yaşamın temel unsurudur ve çatışmayı da beraberinde getirmektedir. Tarafların kendi çıkarları doğrultusunda isteklerine sahip olabilmeleri için yaşadıkları, kültürel ve bireysel farklılıkların doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan bir mücadele sürecidir. Bu şekliyle düşünüldüğünde genel olarak ilk akla gelen çatışmaların yıkıcı olduğu ve nefret, düşmanlık gibi olumsuz duygular oluşturduğudur. Buna karşın çatışma sürecinde kişi yaratıcılığını ortaya çıkarmakta,

yeni düşünce ve fikirlerini oluşturmakta ve kişilerarası ilişkilerini geliştirmektedir. Ayrıca çatışmalar bireylerin daha pozitif ve yapıcı olmalarına ve karşılıklı anlayış geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Rahim, 2002). Basım, Çetin, ve Meydan, (2009) çalışmasında, bireyin sosyal ve kişisel değişiminin temelinde çatışmanın yer aldığını ve sosyal hayattaki etkileşimlerin doğal bir sonucu olan süreç olarak açıklamıştır. Bu bakış açısına göre çatışma ergenlikle ilgili sıkıntıları arttırmak kadar ergenlere kişilerarası ilişkilerinde olumlu sonuçlar doğuracak kazanımları da beraberinde getirmektedir. Beckmone'a (2002) göre farklı istek ve gereksinimlerden kaynaklanan ve insan yaşamında kaçınılmaz olan çatışmalar bireyi öğrenme ve gelişmeye zorlamaktadır (Akt. Demiray, 2008). Bireyin sosyal çevresiyle yaşadığı çatışmalar onu bir adım öne taşıyabilmektedir. Sonuç olarak, kişilerarası ilişkilerin bir parçası olan çatışma, iletişimi olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bu yüzden de Ridley, Wilhelm ve Surra'nın (2001) ifade ettikleri gibi, kişilerarası çatışmaları iyi ya da kötü bir olgu olarak değerlendiremeyiz.

Tüm bu tanımlamalara karşın sosyal yaşam içinde her türlü gruplarda karşılaşılan kişilerarası çatışmaların, ihtiyaç ve çıkarlardan, kişi veya çatışmaya ilişkin geçmişten, çatışmanın içinde yaşandığı yapıdan, kişisel değerlerden, iletişimsel süreçlerden, karşılıklı engellemelerden, uyumsuzluk ve gerginliklerden, kaygı duygularından, düşmanlıktan veya olumsuz dışavurumlardan ortaya çıkabilen, birçok nedeni içinde barındırabildiği yapılan araştırmalarda ifade edilmiştir (Barki ve Hartwick, 2001; Cahn, 1990; Canary, 1995: 4; Cupach ve Canary, 2000: 7; Dökmen, 1994: 82; Mayer, 2000: 8; Wall ve Callister, 1995. Akt. Basım ve diğ., 2009).

Özetle, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, ihtiyaçlarına ulaşabileceği kaynakların sınırlı olması ve etkileşim içinde olduğu insanlarla değerlerinin farklı olması çatışmalara neden olmaktadır (Arslan, 2004). Tüm bu bilgiler ışığında, kişilerarası çatışmaların, günlük hayatta yaşanan normal bir olgu olduğu, çatışmaları olumsuz duyguların beslendiği ve birey için sıkıntı kaynağı olduğu iletişimsel süreçler olarak tanımlanabilir. (Basım ve diğ., 2009).

Literatürde kişilerarası çatışma sürecine yönelik çatışma süreçlerini yönetmek ve kolaylaştırmak, çatışmalardaki işlevsel olmayan süreçleri değerlendirmek için ortaya koyulmuş, çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Kişilerarası çatışmaların bir etkileşim süreci olduğu ve kişilerin içinde bulunduğu sosyal çevre, kültür, ortam ve kişisel yapıdan etkilendiği düşünüldüğünde, çatışmaların nedenini ve çözümünü ortaya koymak için iletişim sürecinin önemi ön plana çıkmaktadır.

Mayer'in 2000 yılında yaptığı araştırmasında çatışma, bireyin bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutları arasında oluşan bir olgu olarak açıklanır. Çatışmanın bilişsel boyutu, bireyin başkaları ile uyuşmayan ihtiyaçlarını, isteklerini ve değerlerini içeren düşünceler olarak ifade edilmektedir. Bunun yanında çatışma, korku, kızgınlık, umutsuzluk veya üzüntü gibi uyumsuzluğu işaret eden bir etkileşime veya duruma karşı hissedilen duygusal tepkileri de içermektedir. Çatışma aynı zamanda, fikrimizi açık seçik ifade ederek, duygularımızı göstererek, karşı tarafın ihtiyaçlarını karşılamasını engelleyerek, kendi ihtiyaçlarımızı elde ettiğimiz davranışları da içermektedir (Akt. Basım ve diğ., 2009).

Lulofs ve Cahn'un 2000 yılında yaptıkları teoriden eyleme çatışma süreci isimli çalışmalarında çatışmanın sosyal ve kişisel değişimin özünde yer aldığı belirtmişlerdir. Ayrıca özellikle biyolojik, sosyal ve psikolojik değişimin en yoğun yaşandığı ergenlik döneminin, çatışmaların da en fazla yaşandığı dönem olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte aynı çalışmada çatışma etkileşimlerin doğal bir sonucu olduğu ve bireyler çatışma sürecinde pozitif bir sonucu amaçlasalar da bazen bunun tersi de oluşabildiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda çatışmanın fonksiyon ve amaçları şu biçimde sıralanmıştır (Akt. Basım ve diğ., 2009).

- Ø Çatışma bireylerin sosyal çevrelerindeki bireylerle ilişkilerinin sınırlarının bulunmasına yardım etmekte ve bazen var olan bir ilişkinin sonlanmasını belirlemektedir.
- Ø Bir grupta çatışma, grubun hedeflerinin ve isteklerinin netleşmesine yardım etmekte veya grubu ayrı düşürebilmektedir.
- Ø Çatışma kişilerin bir sorun karşısında uzlaşmasını kolaylaştırabilir veya kişileri ayrı düşürerek sorunun büyümesine neden olabilir.
- Ø Kişinin bireysel olarak çatışmayla yüzleşmesi empatiyi doğurmaktadır. Çünkü çatışmalar bireylerin karşı tarafın duygularını anlamalarına yardımcı olmaktadır.

Çatışma kavramına yönelik olarak yukarıda ifade edilen birçok bakış açısı, çatışmanın farklı seviyelerini yansıtan özellikleri barındırmaktadır. Literatür incelendiğinde çatışma konusundaki ayrımlar genellikle iki başlık altında toplanmıştır. Bunlar kişinin kendi içinde yaşadığı içsel davranış çatışmaları ve farklı bireyler, gruplar,

örgütler arası yaşanan çatışmalardır. Bu çalışmada, ikinci kullanımdan yola çıkılarak yalnızca kişilerarası çatışmalar ele alınacaktır.

Ting-Toomey ve Oetzel (2003) tarafından yapılan çalışmada bireylerin çatışma ile başa çıkmada kullandıkları eğilimlerin, onların kendi kültürel değer ve kurallarından etkilendikleri ifade edilmiştir. Ona göre yüksek kültürel sınırlamalara sahip (yüksek bağlamlı kültür) toplumlarda, çatışmanın yüzeye çıkmadan önce engelleyici yöntemler kullanıldığı diğer taraftan düşük kültürel sınırlamalara sahip (düşük bağlamlı kültür) toplumlarda (Amerika Birleşik Devletleri gibi) akıl yürüterek, fikirlerin ve tartışmaların açıktan açığa ifade edildiği belirtilmiştir. Yüksek bağlamlı kültürlerde bireylerin çatışmaya karşı doğrudan olmayan bir tutumla çatışma ile yüzleşmemeyi daha çok tercih ettikleri belirtilmiştir.

Ting-Toomey çalışmalarında çatışma ile ilişkili kültürel farklılıkları Hall'ın "düşük bağlamlı kültürler" ve "yüksek bağlamlı kültürler" terimleri ile açıklamaktadır. Hall'a göre yüksek bağlamlı kültürlerdeki iletişimde, bilginin çoğu ya fiziksel bir ortamdan ya da kişinin içinden elde edilirken, gönderilen mesajların çok azı açıktır. Düşük bağlamlı kültürlerde ise, "bilgi, söylenen sözde açık olarak ifade edilmiştir. Düşük bağlamlı kültürler daha çok bireysel iken yüksek bağlamlı kültürler daha çok çoğulcudurlar (Akt. Goldstein, 1999).

Bir çatışmada taraflar arasında çatışmanın çözümlenebilmesi için tarafların çatışmaya ilişkin değerlerinin, tutumlarının ve yargılarının incelenmesi gereklidir. Bireyler, içinde buldukları kültür içinde tutumlar, değerler ve yargılar oluştururlar. Birey aile ortamında ve yetiştiği toplum içinde hangi durumlarda çatışmaya gireceğini, çatışma sürecinde nasıl davranacağını, nasıl tepki göstereceğini ve çatışmanın sonuçlarını nasıl karşılayacağını öğrenir (Karip, 1999).

2.6.1. Goldstein'in Çatışma Çözme Yaklaşımları

Bir çatışma sırasında bireyler hem kendilerinden hem de kültürel faktörlerden dolayı çok farklı davranış ve iletişim tarzları gösterirler. Çatışmaya karşı bireylerin göstermiş olduğu farklı tepkilerin bilinmesi, çatışmanın çözümlenmesi açısından çok önemlidir. Bu amaçla Goldstein (1999), Ting-Toomey'in yukarıdaki açıklamaları çerçevesinde, çatışma süreci içerisinde bireylerin göstermiş olduğu bu iletişim biçimlerine odaklanan bir ölçek geliştirmiştir. Bu ölçek dört alt ölçekten oluşmaktadır.

Goldstein çatışmalardaki iletişim sürecine odaklanan ayrıca bireylerin çatışmalara yaklaşımlarında bireysel ve kültürel farklılıkları da dikkate alan bir çatışma çözme yaklaşımı oluşturmuştur (Goldstein 1999). Goldstein oluşturduğu bu yaklaşım çatışmaların olumlu ya da olumsuz sonuçlanmasına etki edecek iletişim süreçlerini içermektedir. Bunlar kendini açma, genel-özel davranış sergileme, çatışmalara yaklaşma-kaçınma ve duygularını ifade etme olarak dört başlık altında toplanmıştır.

Kendini açma, bireyin karşı tarafla yüz yüze gelme isteğini ifade etmektedir. Anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması için atılan ilk adım olarak ifade edilir. Ayrıca çatışmaların olumlu sonuçlanması için bireyin yüzleşme cesareti gösterip bu yönde hareket etmesi oldukça önemlidir. Genel özel davranış, bireyin her ortamda rahat hissedip hissetmeme durumu ile ilişkilidir. Genel davranış sergileyen kişi çatışmanın gerçekleştiği yere göre farklı tepki göstermez, bunun aksine her ortamda hissettiği gibi rahat hareket edip, düşüncelerini rahatça ifade edebilir. Özel davranış ise, kişilerin davranışlarını ya tam olarak sergileyemediklerini ya da yalnızca belirli ortamlarda sergileyebildiklerini göstermektedir (Goldstein 1999).

Bireyin, çatışmayı genel anlamda nasıl algıladığıyla doğrudan ilişkili bir boyut olan, “yaklaşma/kaçınma” yaklaşımı ise, çatışmaya karşı tutuma işaret etmektedir. Yaklaşma, çatışmayı yapıcı, olumlu ve hoşgörülü karşılayarak, çatışmaya yaklaşmayı; kaçınma ise yıkıcı ve olumsuz karşılayarak çatışmadan kaçınmayı ifade etmektedir. Kendini açma, çatışma çözme süreçlerinde, tarafların rollerini, geçmişlerini, geleceğe yönelik arzu ve isteklerini ortaya koyarak, bireyin kendisini karşısındakine ne derece açtığını belirtirken; duygusal ifade, çatışma süreçlerinde duyguları rahat biçimde sergilemenin, çözüme katkı yapacağı düşüncesinden hareketle ortaya konmaktadır (Goldstein, 1999).

2.6.1.1. Yüzleşme

Çatışma sürecinde yüz yüze gelme kültürel değerlere bağlı olarak değişiklik gösterir ve kişilerarası çatışmaların çözümü açısından önem taşımaktadır. Goldstein (1999), tarafların birbirleri ile doğrudan iletişim kurduğu, yüz yüze yapılan görüşmelere, çatışma çözme sürecinin olumlu geçmesi için önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Moore’ye göre yüzleşme süreci bazen arabuluculuğu da içerebilmektedir. Arabuluculuk, çatışma çözme sürecindeki taraflara, üçüncü bir kişinin eklenmesi

demektir. Bu üçüncü kişi, çatışma sürecinde ortak bir çözüme ulaşmak için çatışma sürecine dahil olur (Akt. Şahin, Basım, Çetin, 2009).

Moore 1987 yılındaki çalışmasında arabuluculuğu üçüncü kişilerin tarafsız, doğal ve kabul edici olarak, sorunu yaşayan bireylerin arasına girmesi olarak tanımlamıştır. Bazı arabuluculuk oturumlarında, arabulucu olan kişi her iki tarafla ayrı ayrı görüşmeler de yapabilir. Bu üçüncü kişilerin herhangi bir otorite ya da karar verme gücü yoktur. Amaç sorunu olan tarafların ortak çözüme ulaşmalarına yardımcı olmaktır (Koruklu, 2006). Bu arabuluculuk durumunda bireyler yüzleşirler.

Ancak yüzleşmeyle ilgili olarak farklı kültürlerde farklı değerler olabilir. Bu farklı kültürel değerler bireylerin çatışmayla ve çatışma yaşadığı taraf ile yüzleşmesini etkileyebilir. Bu yüzden ölçeğin bu boyutu bireylerin yüzleşmeye verdikleri önem dereceleri ile ilgilidir. Çatışma sürecinin olumlu ilerlemesi ve çatışmaların yapıcı sonuçlanması için çatışma sürecindeki yüzleşme derecesi önemlidir (Goldstein 1999).

2.6.1.2. Genel/Özel Davranış Sergileme

Çatışma sürecinde üçüncü bir kişinin olması durumunda, tarafların davranışlarında değişimler oluşabilmektedir. Bazı kişiler çatışmalarda yüzleşme davranışını sadece bire bir ilişkilerde gösterebilirler. Bu özel davranış olarak değerlendirilir. Ancak yüzleşme sırasında arabulucu rolünü üstlenen kişinin de ortamda olması, tarafların özel davranışlarını genel davranış haline getirmeyi de sağlamaktadır (Goldstein, 1999). Kişinin sadece aile ortamında ya da kişisel olarak sınırlandırdığı bazı ortamlarda sergileyebildiği davranışlar özel davranış olarak değerlendirilir. Bu davranışları, çatışmanın yaşandığı farklı ortamlarda da sergilenebilmesi genel davranış işaret eder ve bu çatışma sürecinde sağlıklı iletişim kurulmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda genel davranış gösterebilme çatışmanın yapıcı sonuçlanmasına yardımcı olan bir iletişim tarzıdır.

İnsanların özel davranışlarını genel davranış haline getirmesinde, bireyler ve kültürel gruplar arasında farklılıklar vardır. Oetzel ve Tin-Toomey (2003) göre, yüksek bağlamlı kültürlerde açıkça görüş ayrılığı bildirmek veya biriyle halk arasında (tüzel olarak) yüzleşmek çok kötü bir davranıştır ve her iki taraf açısından da hakaret olarak nitelenebilir. Leong, Wagner ve Tata'nın 1995 de yaptıkları çalışmada ise aile içerisinde kişisel meseleleri saklamak değeri toplumculuğun (yüksek bağlamlı kültür) karakteristik özelliği olarak ifade etmektedirler (Akt. Goldstein, 1999). Bu yüzden ölçeğin özel/genel

davranış boyutu özel ya da genel yerlerde bireylerin çatışma davranışları arasındaki farka odaklanmaktadır. Genel davranış gösterebilme, kültürel farklılıklardan etkilendiği gibi, bireysel farklılıklardan da etkilenmektedir. Kişinin o ortamda kendini ne derece rahat hissettiği genel davranış gösterebilme açısından önemlidir (Goldstein 1999).

2.6.1.3. Çatışmaya Yaklaşma/Kaçınma

Kişilerarası çatışmalarla ilgili yapılan çalışmalar, çatışmanın normal seyrinde yaşanabilmesi için tarafların belli derecede hoşgörüyeye sahip olmaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Çatışmanın yapıcı sonuçlanması ve çatışma sürecindeki iletişimin sağlıklı olabilmesi için hoşgörü önemlidir. Çatışmadaki tarafların hoşgörülü olmaları çatışmaya yaklaşımlarını ve çatışmalarda aktif bir tutum izlemelerini sağlamaktadır. Buna karşı bazen taraflar, çatışmalarda duymazlıktan gelerek çatışmalardan kaçınırlar ve bu da çatışmalarda dolaylı ve etkisiz bir tutum izlemelerine sebep olur. Çatışmaya yaklaşma ya da çatışmadan kaçınma iletişim tarzı kültürel farklılıklardan da etkilenmektedir. Çatışmadan kaçma davranışını gösteren bireyler, kişiler arası çatışmaları belirginleştirme üzerine odaklanan arabulma durumlarında muhtemelen sıkıntılar yaşayacaklardır. Kişiler arası çatışmalara tahammül etme derecesi açısından kültürler arasında büyük ölçüde fark vardır (Goldstein, 1999).

Oetzel ve Tin-Toomey (2003)'in ifade ettiği gibi düşük bağlamlı kültürün bireyleri çatışma konusuyla yüzleşmek veya çatışma durumunun bazı yönlerini değiştirmek gibi, çatışmaya yönelik doğrudan bir aktif tutum içerisindeyken, yüksek bağlamlı kültürlerin üyeleri, çatışmaya yönelik kaçınma veya görmezlikten gelme gibi, çatışmaya yönelik dolaylı bir tutum içerisindeyler. Çatışmaya yaklaşma/ kaçınma boyutu bireylerin kişiler arası çatışmaya karşı göstermiş oldukları yaklaşma ve kaçınma davranışlarını ölçmektedir (Goldstein 1999).

2.6.1.4. Kendini Açma

Goldstein, kişilerin kendini savunmacı bir tutum izlemeden, korkularını yansıtmadan, duyguları, düşünceleri ve davranışları ile ilgili verileri paylaşmalarının çatışma sürecinin yapıcı sonuçlanması için önemli olduğunu vurgulamıştır. Çatışmanın çözümü, kişinin çatışmadaki kendi rolünü, geçmişte ne olduğu, gelecek için kişinin arzu ve istekleri ile çatışmanın doğası düşünülerek, her iki taraf açısından yüksek derecede kendini açmayı gerektirmektedir. Bu açıdan tarafların korku ve kendini savunma

duyguları olmadan, bilgileri, tutumları ve davranışları hakkındaki verileri paylaştıkları oranda problem çözme yeteneğine sahip oldukları ifade edilerek, çatışma ortamında kendini açmanın önemi vurgulanmıştır (Goldstein, 1999). Diğer değişkenler gibi kendini açma derecesi de kültürden etkilenmekte ve farklılaşmaktadır.

Düşük bağlamli kültürlerde kendini açma önemli olarak görülmekte iken yüksek bağlamli kültürlerde kendini gizlemenin önemi büyüktür (Oetzel ve Tin-Toomey, 2003). Çatışma çözümü, bir problem çözme yaklaşımı şeklinde ele alındığında, tarafların kendini açma derecesi ve çözüme ulaşma arasında pozitif yönde bir etkinin olduğu düşünülebilir. Bu açıdan kendini açma derecesi kültürün yanında kişiler arasında da farklılık gösterebilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Arabuluculuk genel olarak çatışmanın özelliğine, çatışma durumundaki kişinin kendi rolüne, geçmişte yaşananlara ve çatışma konularındaki geleceğe yönelik bireysel ihtiyaç ve arzulara göre yüksek derecede kendini açmayı içerir (Goldstein, 1999).

Filley *“korku ve savunma hisleri olmaksızın birbirimizin bilgisine, tutumuna ve davranışına dair detaylar hakkında bilgiyi paylaştığımız oranında problem çözme potansiyeline sahibiz.”* diyerek çatışma çözmedeki kendini açmanın önemini vurgulamıştır (Akt. Goldstein, 1999). Oetzel ve Tin-Toomey, (2003)’e göre, düşük bağlamli kültürlerde kendini açma çok büyük önem arz etmekteyken, yüksek bağlamli kültürlerde kendini gizlemek hayati bir öneme sahiptir. Bu yüzden kendini açma boyutu bireylerin çatışma durumunda kendilerini ifade etmekteki bu farklılıkları üzerinde durmaktadır.

2.6.1.5. Duygusal İfade

Çatışma çözme yaklaşımlarından çatışma durumlarında duyguların ifade edilmesinin çatışma sürecinin yapıcı sonuçlanmasına katkı sağlayan yaklaşımlardandır. Duygularını ifade edebilme yaklaşımı da kültürden kültüre değişiklik gösterebilir. Bazı kültürlerde birey çok derin çatışmalar yaşasa da duygularını toplum içinde açık bir şekilde ifade edemez. Çatışma iletişim stillerinden duygusal ifade kültürden kültüre farklılık gösterebildiği gibi, kişiden kişiye de değişebilir. Arabuluculuk yaklaşımlarının çoğu taraflar arasında duyguların ifade edilmesini teşvik eder. Bireyler duygularını ifade etmede kendilerini rahat hissetmeleri açısından farklıdırlar (Goldstein, 1999). Oetzel ve Tin-Toomey, (2003)’e göre, her ne kadar yüksek bağlamli kültürlerde bireyler iç dünyalarında büyük gerilim yaşasalar da fikirlerini açıkça ifade etmezler ve onlar halk

arasında rahat davranmadıklarını söylerler. Bu nedenle duygusal ifade boyutu bireylerin duygularını ifade etmede gösterdikleri bu farklılıkları ortaya koyar.

Çatışma iletişim tarzları kültürel, bireysel, etkileşimsel ve bağlamsal faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörler arasında bireysel özellikler, bireyin bazı durumlardaki farklılıklarının nedenlerini ifade etmektedir. Kişilerin çatışma süreçlerindeki iletişim tarzlarını fiziksel, duygusal, bilişsel ve motivasyonel özellikler belirlemektedir.

Yukarıda ifade edilen çatışma çözme yaklaşımları, kişiler arasında kültürel, bağlamsal, etkileşimsel ve benzeri birçok faktörden etkilenmektedir. Bu etkilerle birlikte çatışma çözüm yaklaşımına etki eden bir diğer faktör bireysel özelliklerdir. Bireysel özellikler kişilerin belirli durumlarda neden farklı biçimlerde davrandıklarını ortaya koyan yapıları ifade etmektedir. Bireysel özellikler denince birçok yaklaşımla ve birçok açıdan kişilerin özelliklerini ortaya koymak mümkündür. Kişilerin fiziksel, duygusal, bilişsel veya motivasyonel özellikler gibi birçok özellikleri çatışma süreçlerine kişilerin davranışlarını belirleyebilmektedir. Kişilerin birçok yönünü göstermekle birlikte bireysel özellikler, en temelinde kişilerin kişilikleriyle açıklanabilmekte; bu bağlamda kişilik, bireylerin belirli durumlarda niçin belirli biçimlerde davrandığını açıklayan merkezi bir yapıyı ifade etmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında, çatışmanın aslında yaşamın bir parçası olduğu ve ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarının, çatışma olumlu ya da olumsuz sonuçlanmasına olan etkisi göz önüne alındığında çatışma çözme yaklaşımlarının kişiler arası ilişkilerde önemli rol oynadığı gözlenmiştir.

2.7. Ergenlik Dönemi

Ergenlik çocuklukla yetişkinlik arasında kalan bir dönemdir. Kimilerine göre diğer gelişim dönemlerine kıyasla sıkıntı ve stres duygularının yoğun yaşandığı, kimilerine göre ise normal bir gelişim dönemidir. Ergen sözcüğü, Batı alan yazınında “adolescent” tanımına karşılık gelen Latince’de büyümek, olgunlaşmak anlamında kullanılan bir kelimedir. İlk kez Stanley Hall “ergenlik” terimini kullanarak bu dönemin insan gelişiminde evre olarak tanımlamıştır. Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayınlanan psikiyatri sözlüğünde ergenlik şöyle tanımlanmaktadır: “*Fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirli olmayan bir zamanda*

sona eren kronolojik bir dönemdir ve hızlı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişmelerle karakterizedir”.

Anna Freud ergenlik dönemiyle ilgili, bu dönemde yaşanan deneyimlerin yetişkinlik dönemindeki kişilik özelliklerini belirlemede etkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ergenlik döneminin yeni durumlara uyum sağlamada yaşanan sıkıntıları içerdiğini ifade etmiştir. Ergenin kendi içinde ve çevresiyle yaşadığı bu sıkıntıları ve kararsızlıkları yaşamadan tam bir yetişkin olamayacağını da eklemiştir (Akt. Kulaksızoğlu, 2001).

Ergenlik dönemi bireyin doğumdan ölüme kadar geçtiği çeşitli dönemlerden biridir. Bu dönemlerin her biri kendine özgü bedensel, bilişsel, ruhsal, duygusal ve toplumsal özellikler taşır. Çocukluk döneminin sonu ile yetişkinlik döneminin başlangıcında yer alan bir geçiş olan ergenlik dönemi, bu gelişim dönemleri içinde önemli yere sahiptir. Ergenlik dönemi içindeki bireyin bedensel, zihinsel ve ruhsal değişimi aynı zamanda onun sosyal ilişkilerini de etkiler. Örneğin Deniz (2006) çalışmasında ergenin aile ile ilişkilerinin bozulmasının temelinde bu dönemdeki değişimlerin olduğunu belirtmiştir.

Çocukluk ile yetişkinlik arasında kalan bir ara dönem olan ergenlik; insanda bedence büyümenin hormonal, cinsel sosyal duygusal kişisel zihinsel gelişme ve değişmelerin olduğu bedence büyümenin yaşandığı özel bir evredir. Ayrıca gençlik dönemi bir bakıma kimlik arama kendini ispatlama ve bağımsızlık kazanma evresidir. Kimliğini kazanma çabası içindeki ergen değişen çevre ve yeni koşullar karşısında bir takım sıkıntılar ve zorluklarla karşılaşabilir, çeşitli olumsuz durumlar ve maruz kalınan bazı tutumlar ergenlikte istenmeyen duygusal birikimlere ve çatışmalara yol açabilir. Bu duygusal birikimlerle baş edilememesi ile de çatışma doğabilir (Kulaksızoğlu, 2001).

Tüm bu açıklamalar ergenlik döneminin, diğer gelişim dönemleri için gerekli bilgi ve davranış kalıplarının deneyimlenmesi ve öğrenilmesi açısından önemli bir evre olduğunu göstermektedir. Bu dönemde ergen kişiliğinin yapı taşlarını oluşturarak sosyal ilişkilerinin de temelini atmaktadır.

Yapılan açıklamalar ve tanımlar, ergenlik dönemindeki bireyin çocukluk evresinden uzaklaşıp yetişkinliğe doğru yöneldiği, hızlı bir şekilde fiziksel, sosyal ve duygusal değişim sürecine girdiğini göstermektedir. Ayrıca ergenlik dönemindeki genç bir taraftan kendinde meydana gelen bu değişimlere ayak uydurmaya çabıırken, diğer taraftan kendi kimliğini ve bağımsızlığını oluşturma çabası göstermektedir. Bu süreçte

akranlarıyla ilişkileri arttıkça sosyal çevresini genişleterek çocukluk evresine göre daha sosyal bir birey olur.

Ergenlik dönemi kendi içinde ilk ergenlik, orta ergenlik ve son ergenlik olarak üçe ayrılır. 11-13 yaşları arasına gelen çocukluk evresinin sonlandığı dönem ilk ergenlik dönemidir. Bu dönemde birey yoğun bir değişim sürecine girer ve fiziksel ve bilişsel açıdan hızla olgunlaşır. Kız ve erkeklerde boy uzaması, ses değişimleri, kızlarda östrojen erkeklerde ise testosteron hormonların ve cinsel organların gelişimiyle birlikte birincil ve ikincil cinsiyet özelliklerinde olgunlaşma görülür (Steinberg, 2007). Ergen, kendisinde meydana gelen bu değişimlere uyum sağlamakta zorlandıkça, daha stresli ve daha karamsar olma eğilimi gösterir. Ergenlik döneminin başlamasıyla birlikte genç artık ailesinden uzaklaşıp arkadaşlarına yönelmeye, paylaşımlarını arkadaşlarıyla gerçekleştirmeye ve arkadaşlarına daha çok önem vermeye başlar (Kulaksızoğlu, 2001). Ergenlik dönemi değişimlerinin başlamasıyla ergenin düşüncelerinin de karışmaya başladığı ilk evredir.

14-17 yaş arasındaki dönem orta ergenlik dönemidir. Bu dönem genellikle ilk ergenlik dönemiyle birlikte değerlendirilir. Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri içinde değerlendirildiğinde bu dönem "psikososyal kriz" evresi olarak da değerlendirilir ve ergen kimlik kazanmaya karşı rol karışıklığı içerisindedir (Gander ve Gardiner, 2007). Ergen bir gruba ait olmak, akran grubu içinde kabul görmek için çabalar. Bu dönemde giyiminden, dinlediği müziğe, okuduğu kitaplara kadar akranlarının etkisi görülmektedir. Ergenin çocukluktan çıktığı bir dönem olduğu için ailesinin ve çevresinin kendisinden beklentileri farklılaşmış ve ergen bu istek ve beklentiler karşısında sık sık çatışmalar yaşamaya başlamıştır.

Ergenlik döneminin sonu olan 18-22 yaş aralığına karşılık gelen son ergenlik döneminde genç yetişkinliğe hazırlanmaktadır. Bu dönemde ergen fiziksel ve cinsel olgunlaşmasını tamamlamıştır ve artık kendi kimliğini oluşturma çabası içerisindedir. Yaptığı davranışların sorumluluğunu alma, aileden bağımsızlaşma ve özerkliğini kazanma bu dönemin belli başlı özellikleri arasındadır. Bu dönemde ahlaki gelişimin de etkisiyle ergenlerin başkalarının davranışlarına karşı bakış açısı değiştikçe, kendi davranışlarını da düzenlemeye başlar (Gander ve Gardiner, 2001). Bu dönemde duygusal açıdan da sakinleşen ergen artık daha tutarlı davranmaya başlar ve çatışmaları azalır. Ergenin okul hayatının bitmesi ve bir meslek seçimi yapma sorumluluğu yetişkinliğe doğru atılan önemli bir adımdır. Son ergenlik döneminde artık ergenin sorumlulukları da büyümüş ve farklılaşmıştır. Geleceğini etkileyecek amaçlar koymakta

ve bu amaçlar için adımlar atmaktadır. Bununla birlikte ergen artık çevresinin sorunlarına da duyarlı bir hale gelmiş ve yurttaşlık bilincini kazanarak oy kullanma gibi ciddi sorumluluklar almaya başlamıştır (Kulaksızoğlu, 2001).

2.7.1. Ergenlik Döneminde Bağlanma

Bağlanma kuramı, belirli bireylerle yakın duygusal bağlar kurma eğilimini insan doğasının temel bir bileşeni olarak kabul etmekte ve bu eğilimin hayat boyunca devam ettiğini ileri sürmektedir. Bağlanma kuramı, insanların kendileri için önemli olan diğerleriyle (anne-baba, kardeş, arkadaş, öğretmen vb.) güçlü duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklayan bir yaklaşımdır. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde duygusal bağlar ebeveynler ile kurulmaktadır çünkü koruma, rahatlama ve destek için onlara güvenilmektedir. Sağlıklı gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde bu bağlar varlıklarını yeni bağlar tarafından tamamlayarak devam ettirmektedirler. Bu yeni bağlar ise genellikle akranlar, arkadaşlar ve karşı cinsle kurularak oluşturulmaktadır (Bowlby, 2012).

Güvenli bağlanan çocuklar gibi güvenli bağlanan ergenlerin güçlü arkadaş gruplarının olması muhtemeldir ve arkadaş gruplarıyla diğer bağlanma stillerine göre daha yakın ve daha destek sağlayan bir ilişkileri vardır (Hamarta, 2004).

Bağlanma kuramına göre temel bakım vericiyle yaşanan ilk deneyimler tüm gelişim dönemlerinde etkili olmaktadır. İlk olarak temel bakım verenin tepkileri ve bebeğin yakınlık isteğine karşı sergilediği davranışları bebeğin zihninde kodlanır. Bu kodlamalar içsel çalışan modeller olarak tanımlanır. İçsel çalışan modeller ergenliğe doğru uzanan gelişim süresince giderek güçlenir ve sağlamlaşır. Ergenlik döneminde de son halini alır ve sonuç olarak değişime daha direçli bir hale gelir (Zimmermann, 2004). Bireyler kendi bağımsızlıklarını kazandıkça bağlanma davranışı doğrudan fiziksel yakınlık aramaktan, ihtiyaç durumlarında bağlanma figürüyle duygularını, korkularını ve kaygılarını paylaşmaya dönüşür.

Bowlby yaptığı çalışmalarda bebeklik ve erken çocukluk döneminde oluşturulan içsel çalışan modellerin, kişinin yaşamının her dönemindeki ilişkilerinde belirleyici rol oynadığını ifade etmiştir (Bowlby, 2012). Aydın (1997) yaşamın ilk yıllarında temel bakım veren kişi ile etkileşim sonucunda bireyin bilişsel yapılarının şekillendiğini ve bu bilişsel yapıların çocuğun bilgi edinme sürecini belirleyip sosyal ilişkilerine yön verdiğini belirtmiştir. Yaşamın ilk üç yılında kurulan ve sonraki dönemlerinde de etkin

bir şekilde rol oynayan bağlanma stilleri, bireyin sosyal ilişkilerine yön vermede etkili olmaktadır. Ergenlik dönemi ebeveynlere bağlılığın yerini arkadaşlara bıraktığı, birey hayatında sosyal çevresi ile ilişkilerinin önem kazandığı bir dönemdir. Yaşamın ilk yıllarında temeli atılan benlik ve başkaları modeli ergenlik döneminde kurulan ilişkilerin niteliğini belirler. Ergenin kendisine ilişkin düşünceleri ve başkalarına dair inançları ve yaklaşımları, sosyal çevresini oluştururken ergen için önemlidir.

Bağlanan kişi ile onun bağlanmış olduğu kişi arasındaki etkileşimlerin karşılıklı ihtiyaçlara yanıt verme kalitesi, bağlanmanın fiziksel ve psikolojik koruma işlevini ne kadar iyi yerine getireceğini belirler. Genç bireylerin bağlanmış oldukları kişi ile yaşamış oldukları etkileşim kalıpları tarafından oluşturulan içsel çalışan modeller, bebekliğin ötesinde genç bireylerin ilişkilerini de yönetmektedir. İçsel çalışan modeller, hem bağlanan kişinin hem de bağlanılan kişinin bağlanma ile ilgili duygu, düşünce ve davranışlarını, düzenleme, yorumlama ve yordama görevi görürler. İçsel çalışan modeller yani benlik ve başkaları modelleri, eğer gelişimsel ve çevresel değişikliklerle uyumlu bir biçimde yeniden ele alınırsa, geçmiş ve gelecek bağlanma durumları ve ilişkileri konusunda iletişimi mümkün kılar. Bu şekilde ilişkilerde yaşanan çatışmaların çözümlenmesini kolaylaştırır. Ayrıca bağlandığı kişinin destek ve koruma sağlayacağına, ihtiyaçlarına cevap vereceğine inanan kişi, keşfetme ya da arkadaşlık etkileşimi gibi diğer önemli olaylara tüm dikkatini verebilir (Bretherton ve Munholland, 1999, s. 89-90).

Gençlik dönemlerinde ergenlerin ebeveynleri ile ilişkileri zayıflayıp ve ebeveynleri ile aynı öneme sahip ya da daha önemli bireyler onların hayatına girebilmesi ve sosyal çevreleri genişlemeye başlaması beklenir. Bu dönemde bir taraftan içinde bulunduğu gelişim döneminde olması gerektiği gibi ebeveynlerinden bağımsızlaşan ve arkadaş ilişkileri yoğunlaşan ergenler diğer taraftan hala ebeveynleri ile yoğun bir bağlanma ilişkisi içinde sosyal çevresine bağlanma davranışını yönlendiremeyen ergenler yer alır. Bu iki grup arasında hem ebeveynlerine bağlılığı devam eden aynı zamanda sosyal çevresiyle ilişkilerine de önem veren bir grup da bulunmaktadır. Çoğu bireylerin ebeveynleri ile olan bağlanmaları zayıflasa da yaşamının sonraki dönemlerinde de devam eder. Hatta Bowlby bu bağlanmanın hiçbir zaman bitmediğini sadece azaldığını, kızların anneye bağlanmasının erkeklere göre daha uzun sürdüğünü belirtmiştir (Bowlby, 2012).

Ergenlik dönemindeki birey ebeveynleri ile arasındaki bağlanma ilişkisini artık güvenli bağlar olarak algılamaktan ziyade sınırlayıcı bağlanmalar olarak algılamaya

başlar. Ergenlik dönemindeki gencin temel hedefi hiçbir kimseye bağlı kalmadan dünyada kendi yolunu bulmak için bağımsızlaşmaktır (Allen ve Land, 1999; Akt: Lee, 2003). Ancak ergenlik döneminde ergenin ebeveynleri ile ilişkisi daha az önemli değildir, ergen ebeveynlerine daha az bağımlıdır. Çünkü ergenler bu yaşlarda bağımsızlıklarına ulaşmaya çalışmaktadırlar ancak ihtiyaç duyduklarında ebeveynlerinin destek olacağını da bilmek isterler. Ebeveynlerinden bağımsızlaşmaya başladıkça ergen arkadaşlarına güvenmeye başlar. Güvenin ebeveyninden arkadaşlara aktarılması ergen için önemli bir süreçtir ve ilk olarak bu bir mücadeledir (Weiss, 1982; Akt: Lee, 2003).

Ergenin ebeveynlerinden arkadaş grubuna güven aktarma süreci, hayatında önemli bir mücadele sürecidir ve bağlanma stillerinin bu süreçte etkili rol oynadığı ifade edilmektedir (Weiss, 1982; Akt: Lee, 2003). Her bir bağlanma stili farklı kişilik özelliklerini ve buna bağlı olarak farklı türde ve düzeyde kişiler arası sorunları ortaya çıkarabilir. Güvensiz bağlanma stilindeki bireyler ise daha çok güvenli olmayan ailelere sahip olduklarından ergenlik döneminde kişiler arası ilişkilerinde daha çok sorun yaşarlar. Ayrıca güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerde suç işleme, anti-sosyal davranışlar, düşük özsaygı, yakın ilişki kurmada güçlük, yalnızlık hissi ve utanç gibi duygular yoğun olarak yaşanmaktadır (Cooper, Shaver ve Collins, 1999; Akt.: M. Engin Deniz, 2006). Güvenli bağlanma stiline sahip ergenler, aileleriyle olduğu kadar arkadaşlarıyla da uyumlu, kendilerine ve başkalarına güvenen, olumlu düşünen ve buna bağlı olarak hayatlarında daha az sorun ve çatışma yaşayan kişilerdir.

Kayıtsız bağlanma stilindeki ergenler olumlu benlik algısına sahiptirler ancak başkalarına karşı güvensiz ve yakınlık kurmada ve kendilerini açmada isteksiz kişilerdir. Bu kişiler akranları tarafından düşmanca algılanırlar. Saplantılı bağlanma stiline sahip olan ergenlerin ise kendilerine güveni az olduğundan dolayı başkalarını olumlu algılamalarına rağmen kendini açma düzeyleri az olan ve başkalarının desteğinden faydalanamayan kişilerdir. Korkulu bağlanma stili geliştiren ergenler, kendine ve başkalarına güveni az olan bireylerdir. Bu bireyler sosyal ortamlarda atılganlık gösteremezler ve kendini açma, yakınlık kurma gibi iletişim becerilerini sağlıklı kuramazlar (Erözkan, 2004, s. 126). Bunlarda gösteriyor ki genç bireylerin benlik ve başkaları modellerini şekillendiren bağlanma stilleri, zihinsel modellerini oluşturduğu gibi, sosyal ilişkilerdeki başarılarını ve hayatta karşılaştıkları güçlüklerle uyum sağlama düzeylerini belirlemektedir.

Zimmermann tarafından yapılan bebeklik ve çocukluk dönemi ile ilgili araştırmalar, bu iki dönem süresince oluşan bağlanma organizasyonlarında daha sonraki dönemlerde yüksek kalıcılığın olduğunu ifade etmektedir. Yapılan analizlerde, orta ergenlik döneminde güvensiz bağlanma gösteren bireylerde ergenliğin sonlarına gelindiğinde daha güvenli bağlanma temsilleri geliştirme yönünde bir ilerleme göstermemiştir, bu durum özellikle saplantılı bağlanma stilineki bireyler için de geçerlidir. Bağlanmanın zihinsel temsilleri yani içsel çalışan modeller ile benlik kimliği statüsü arasındaki ilişkiye bakıldığında ise güvenli bağlanma temsilleri yani olumlu benlik ve olumlu başkaları modeli ile kimlik statüsü başarısı arasında eş zamanlı ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğu belirtilmiştir. Aynı araştırmada olumlu benlik olumsuz başkaları modelini temsil eden kayıtsız bağlanma stili ile kimlik statüsü karmaşası arasında da eş zamanlı ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Zimmermann, 2004).

O'Brein (2000), ergenin bebeklikten itibaren oluşurmaya başladığı benlik ve başkaları modellerinin, başta kişilerarası iletişim olmak üzere, yaşamın çeşitli yönleri üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Benlik ve başkaları modelleri olumlu ve olumsuz durumlarına göre dört kategoride değerlendirilmektedir. Güvenli bağlanma stili, kişi kendisini sevmeye değer olduğunu, başkalarının da kabul edici ve destekleyici olduğunun düşünür, ilişkilerinde güvenli ve rahatlırlar. Saplantılı stil, olumsuz benlik modeli (değersizlik duyguları) ile olumlu başkaları modelinin (başkalarına ilişkin olumlu değerlendirmeler) birleşimiyle tanımlanır. Kayıtsız bağlanma stiline ise bununla tezat bir yapı vardır. Benlik modeli olumlu fakat başkaları modeli olumsuzdur. Son olarak korkulu stil her iki zihinsel modelinde olumsuz olduğu bir bağlanma örüntüsüne sahiptir. Dört bağlanma stiline de iletişim becerileri üzerinde farklı anlamları vardır (Sümer ve Güngör, 1999a).

Bağlanmanın zihinsel temsilleri ile ilgili yapılan diğer bir araştırmada da, kabul ve ilgi düzeyinin yüksek olduğu ailelerden gelmenin güvenli bağlanma stili ile; sıkı denetim ve kontrolün yüksek olduğu ailelerden gelmenin ise güvensiz bağlanma stili ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur (Sümer ve Güngör, 1999b). Kim ve Rohner ebeveynlerinden kabul/ilgi gören ergenler, reddedilenlere oranla, kendileri hakkında daha iyi düşündüklerini, kendilerini yetenekli hissettiklerini, saldırganlıkla daha iyi baş edebildiklerini, daha az bağımlı ve olumlu dünya görüşüne sahip olduklarını ifade etmiştir. (Akt: Özen, 2009).

Bu çalışmalardan, anne babaların benimsemiş oldukları çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stili üzerinde etkili olduğu ve oluşan bağlanma stilineki sonraki

dönemlerde de etkili olduğu sonucuna varılabilir. Özellikle duyguların gelişmeye ve değişmeye başladığı, sosyal ilişkilerin önem kazandığı ergenlik döneminde bağlanma stilleri önem kazandığı ve ergenin sosyal ilişkilerine, iletişim becerilerine ve hayatta yaşadığı sorunlara yaklaşımlarına bağlanma stiline etkisi görülmektedir.

2.7.2. Ergenlikte Çatışma ve İletişim

Ergenin iletişim tarzlarının temelinde çocukluk yılları yatmaktadır. Çocuğun kendi başına hareket edip, kendisini ifade edebildiği dönemden itibaren iletişim kurulmalıdır. İki yaş dönemi çocuğun sorularına cevap almaya başladığı, iletişime ihtiyaç duyduğu dönemdir. Bu ihtiyaç, gelişim dönemlerine bağlı olarak anne baba ve genç arasında giderek artar. Yavuzer'e (1999) göre çocukluk yıllarında başlatılmayan diyalogun, gençlik yıllarında başlaması oldukça güçtür. Aile içi sağlıklı ya da sağlıklı iletişim ile güvenli ya da güvensiz ebeveyn bağlanması birbirlerini tetiklemektedirler. Güvensiz ergenlerin karşılaştıkları sorunlarda kaçınma eğilimindedirler. Güvenli gençler ise sorunlarla yüzleşecek ve hemen onları çözmeye çalışacaklardır. Güvensiz ergenlerin çatışmalarda gösterdiği kaçınma eğilimi gelecekte kuracağı bağlanma ilişkileri içinde sorunlara sebep olabilir. Yapılan araştırmalarda gençlerin depresif davranışları, anneye bağlanma güvensizliği ile ilişkili bulunmuştur (Shaver ve Brennan, 1991).

Ergenlik döneminde genç ailesinden bağımsız olmaya çalışmasına rağmen, ailesine duyduğu gereksinim artmaktadır (Lee, 2003). Horowitz, Rosenberg ve Bartholomew, tarafından yapılan çalışmada, kişilerarası problemlerin çoğu zaman ergenlerin bir davranışı göstermesi ile göstermemesinin sonuçlarından dolayı kişinin korku duymasından kaynaklı çatışmalar olduğu açıklanmıştır (Akt. Atılğan Erözkan, 2009). Bu çatışmalar ve çelişkiler, ergenin bağlanma geçmişinden ve kişilerarası ilişkileri öğrenme geçmişinden kaynaklanabilir. Örnek olarak, diğer insanlarla geçmişte yaşamış oldukları deneyimlerinde hayal kırıklığına uğramış olan ergenler diğer insanlara güvenmemeye başlayabilir ve diğer insanlarla yakın ilişkilerden kaçınabilirler (Kararımak ve Duran, 2008).

Ergenlik dönemindeki birey arkadaşları ile kurduğu ilişkiler sayesinde daha uygun ve kabul edilebilir davranışlar göstermeyi, kendi düşüncelerini ifade etmeyi ve başkalarının fikirlerine hoşgörü ile bakmayı öğrenir. Ergenin içinde bulunduğu dönemde yaşadığı temel sorunlar ve bunun yanında sosyal ve psikolojik ihtiyaçları

bulunmaktadır. Ergenin yaşadığı temel sorunları genel olarak arkadaş grubu, okula devam edip etmemesi, anne ve babasının gence karşı tutumu, gencin zekası ve çevresi tarafından kabul edilip edilmemesi gibi durumlardır (Kulaksızoğlu, 2001, s.76). Ergenlik döneminde ergen sosyal gelişim gösterir. İlişkileri değişir ve çevresi tarafından kabul edilmek ister. Bu dönemde ergen üzerinde ailesinin ve arkadaşlarının etkisi artmaktadır. Ergen ise ailesinden uzaklaşıp bağımsızlığını kazanıp arkadaşlarına daha çok yönelme ihtiyacı hissetmektedir. Ergenin sosyal ilişkileri bu dönemde farklılaşır. Allen ve Land (1999), ergenliğin temel gelişim görevinin ayrılma ve özerk olma olduğunu belirtmiştir (Akt. Zimmerman, 2004). Güvenli bağlanma stilindeki ergenlerin, diğer bağlanma stilindeki ergenlere göre daha sorunsuz bir biçimde özerk olmayı başardıklarını belirtmişlerdir. Güvenli bağlanan çocuklar gibi güvenli bağlanan ergenlerin de güçlü arkadaş grubunun olduğu ve arkadaşları ile diğer bağlanma stillerine göre daha yakın ve destek sağlayan bir ilişkilerinin olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, erken dönemdeki bağlanmanın ilk ve ortaöğretim yıllarındaki sosyal becerilerle ilişkili olduğunu bulmuştur. (Hamarta, 2004).

Cüceloğlu (1996), insanın, diğer insanlarla ilişkileri ile sürekli yeniden tanımlandığını ve diğer insanlarla ilişki kurmadan hiç kimsenin yaşayamayacağını belirtmiştir. İnsan sosyal bir canlıdır ve bir başkasıyla ilişki kurmayan insan düşünülemez. İnsanlar ilişki kurabilmek ve kendilerini başkalarına anlatabilmek amacıyla iletişimi kullanırlar. İletişim kişiler arası ilişkileri, grupları ve toplulukları bir arada tutan temel etkidir. Sosyal çevrede bütün gelişim dönemlerinde olduğu gibi ergenlik döneminde de iletişim sosyal ilişkiler kurup sürdürmek için gereklidir. Ergenlik döneminin temel ihtiyacı olan ergenin bir gruba ait olabilmesi ve o grupta ve toplumsal yaşam içinde benliğini var edebilmesi ancak iletişimle mümkündür. Bireyin yeni bilgi ve becerilere ulaşması, kendi deneyimleriyle olduğu kadar, sosyal çevresiyle kurduğu iletişim sonucu başkalarının deneyimleriyle de gerçekleşmektedir. Erdoğan (2002), bireyin kendisiyle iletişim kurabilme becerisinin, kişiler arası iletişim kurma konusunda ön koşul olduğunu ifade etmiştir.

Ergenlik dönemi kişiler arası ilişki kurmada oldukça fazla çaba sarf edilen bir dönemdir. Ergenler iletişim sırasında taraflar arasında anlaşmazlık uyuşmazlık farklı istek ve beklentilerden kaynaklı olarak sorunlar yaşayabilir. Kişiler arası iletişim sırasında taraflar arasında görüş ve düşünce farkı olabilir ve bunun sonucu olarak yaşanan uyuşmazlıklar ve anlaşmazlıklar sonucunda ortaya çıkan durum çatışma olarak tanımlanmaktadır (Koruklu, 2006). Çatışma, birbiriyle uyuşmayan iki veya daha fazla

güdü tarafından birey etkilendiği zamanlarda oluşan bir durumdur. Cüceloğlu'ya (1992) göre birey belli bir konuda karar vermede zorluk çekip gerginleşmeye başladığında büyük bir olasılıkla çatışma içerisine girmektedir.

Ergenlik dönemindeki birey bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal değişimlerle çocukluk evresinden hızlıca uzaklaştığı bir sürece girer. Bir yandan kendi kimliğini oluşturup bağımsızlığını yaşamaya çalışırken bir yandan da kendisinde meydana gelen bu değişimlere ayak uydurmaya çalışır. Bireyselliğini geliştirdikçe kendisini her türlü zorluğun üstesinden gelecek ve kendi hayatı hakkındaki kararları verecek yeterlikte hissetmektedir. Gander ve Gardiner'e (2001) göre, aileler ergenleri özgür bırakma konusunda zorluk yaşarken, ergen içinde bulunduğu dönemde bağımsızlığa ulaşmayı istemekte ve bunun için çabalamaktadır. Bu süreç aynı zamanda ergenin kimliğini kazanma çabasıdır. Ergenlik döneminde birey yaşadığı değişimlerle birlikte, kendisinde duygusal birikimlere yol açacak, çeşitli olumsuz durumlarla karşılaşabilir. Ergenin oluşan bu duygusal birikimlerle baş edememesi ile de çatışmalar doğabilir (Kulaksızoğlu, 2001).

Çatışmalar gerçekte problemleri bir durumun işaretidir. Arslan'a (2004) göre çatışma çözümünde izlenen yol kullanılan stratejiler bireyin çatışmaya yaklaşımının göstergesidir. Nitekim çatışmanın nasıl sonuçlandığı, çatışmanın ele alınış şekli ve çözümünde hangi yaklaşımın kullanıldığı, hangi iletişim tarzının benimsendiğine bağlıdır. Ergenin içinde bulunduğu döneme kadar oluşturduğu iletişim tarzları, ergenlik döneminde yaşadığı çatışmaları şekillendirmektedir ve bu sayede ergenlik döneminin rahat bir şekilde atlatılıp atlatılmamasını etkilemektedir.

Gerek ergenlik döneminde oluşan duygusal birikimler, gerekse ergenin çevresiyle iletişimi sırasında yaşadığı değer, algı ya da beklenti farklılıkları çatışmalara neden olarak gösterilirler. Ergenlik döneminde bağımsızlığını kazanmayı amaçlayan ergenin ailesiyle yaşadığı sıkıntılar da bu çatışmalara eklenmektedir. Bu araştırmada ergenin içsel çatışmalarından ziyade, sosyal çevresiyle ya da ailesiyle yaşadığı çatışmalar yani kişilerarası çatışmalar incelenecektir. Çatışmaların ergenler üzerinde hem iyi hem kötü sonuçlar doğurabileceği bilinmektedir.

Sonuç olarak çatışma bir iletişim sürecidir ve bu iletişim sürecinde ergenlerin okul başarısında, sosyal davranışlarında ve alışkanlıklarında olumlu ve olumsuz etkiler bırakabilir. Kişilerarası ilişkiler bireyin benlik algısını, kendilik değerini, kendine olan güvenini ölçme fırsatı verdiği için bireyin hayatı için oldukça önemlidir.

Kişilerarası çatışmalarda taraflar çözüm için istekli olduğunda ve çeşitli çözümler üretildiğinde olumlu etkiler yaratabilir. Çatışma çözümünde olumlu sonuçlara ulaşabilmek için bireyin çatışma sürecindeki iletişim tarzının yapıcı olması gerekmektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde ülkemizde ergenlik döneminde yaşanan saldırganlık, öfke ve şiddet ile baş etme konulu yapılan çok sayıda çalışma olduğu fakat ergenlerde çatışma sürecindeki iletişim tarzları ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ergenlik dönemindeki geçlerin arkadaşlarıyla yaşadıkları çatışmalardaki iletişim tarzları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2.8. Literatür

Bu bölümde bağlanma stilleri ve çatışma çözme yaklaşımlarım ile ilgili yapılmış olan araştırmalar özetle aktarılacaktır. Ergenlerin yaşadıkları çatışmalardaki yaklaşımları ve bağlanma stilleri ile ilgili yapılan çalışmaların yer aldığı literatür incelendiğinde, ergenlerin ebeveynleriyle yaşadıkları sorunlar ve bağlanma stilleri konusunda çalışmaların yoğun olduğu göze çarpmıştır (Gezer, 2001; Akyüz, 2011; Kobak, Cole, Ferenz-Gillies, Fleming ve Gamble, 1993). Ayrıca çatışma durumlarının birer problem durumu olduğu da düşünülürse ergenlerin arkadaşları ile ilişkilerinde yaşadıkları problemleri çözme davranışları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmalarda gözlenmiştir (Ducharme, Dolye, Markiewicz, 2002; Arslan, Arı ve Arslan, 2012). Kişinin problem çözme ve çatışma çözme yöntemlerinin çatışma yani olası problem durumundaki iletişim tarzları ile doğrudan ilişkisi vardır. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada ergenlerin çoğunlukla arkadaşları ile olmak üzere genel olarak yaşadıkları çatışmalardaki yaklaşımlarının Goldstain' in çatışma iletişim tarzları kuramından hareket ederek “yüzleşme”, “genel/özel davranış”, “duygusal ifade”, “yaklaşma/kaçınma” ve “kendini açma” iletişim tarzları adı altında incelenecektir. Özellikle Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde bağlanma stillerinin farklı değişkenlerle ilişkilerini ele alan çalışmaların olduğu görülmüştür (Deniz, 2006; İmamoğlu, 2003; Güroğlu, 2002; Gezer, 2001; Arslan, 2005; Şengül, 2006). Çatışma çözme yaklaşımları ile ilgili ise Türkiye de yapılan çalışmaların az olduğu belirlenmiştir. Ancak evli bireylerin çatışma çözme yaklaşımları ile ilgili çalışmalar yoğun olarak gözlenmiştir (Akyüz, 2011; Ergül ve Dağ, 2013). Problem

çözme yöntemleri üzerine de yapılan çok sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalar genellikle ergenlere veya ortaokul öğrencilerine problem çözme becerisi kazandırmaya yönelik çalışmalardır. Bu bölümde sözü edilen çalışmalardan örnekler özetlenecektir.

2.8.1. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar

Özge Damarlı tarafından ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırma 2006 yılında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ayrıca toplumsal cinsiyet rolü, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkilere de bakılmıştır. Araştırmada, belirsiz toplumsal cinsiyet rolüne sahip bireylerin benlik kavramları erkeksi ve androjen toplumsal cinsiyet rolüne sahip katılımcılardan anlamlı olarak daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte güvenli bağlanma stiline sahip katılımcılar saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcılardan daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğu kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin saplantılı bağlanma stile sahip bireylerden daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Androjen bireylerin korkulu bağlanma düzeyleri belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerden, saplantılı bağlanma düzeyleri erkeksi bireylerden daha yüksek olduğu sonucu da elde edilmiştir. Araştırmada toplumsal cinsiyet rolü, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasında anlamlı korelasyonlar gözlenmiştir.

M. Engin Deniz (2006) tarafından ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmadan, güvenli bağlanma ile utanç duygusu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca istismarlarla saplantılı bağlanma stili arasında anlamlı ilişkilerin olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları çocukluk döneminde fiziksel istismara, duygusal istismara ve cinsel istismara uğrama ile saplantılı bağlanma geliştirme arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin varlığını göstermiştir.

İmamoğlu (2003) bağlanma stilleri ile öfke tarzı arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesinin çeşitli dallarında öğretmenlik eğitimine devam etmekte olan öğretmen adayları arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öfke ifade stilleri ve bağlanma ile çeşitli değişkenler arasında ilişkinin var olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda, sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının

belirlenmesinde, bağlanma stillerinin etkili bir değişken olduğu ortaya konmuştur. Sonuçlara göre sürekli öfke ile korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki vardır. Yine öfke ifadeleri açısından bağlama stilleri incelendiğinde; öfkenin bastırılması ile korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma arasında doğrusal, güvenli bağlanma arasında ters ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Öfkenin dışavurumu ile korkulu ve kayıtsız bağlanma arasında doğrusal; kontrolü ile de korkulu bağlanma arasında ters yönlü ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

Güroğlu (2002) ergenlerin akademik başarısı ile bağlanma stili ve annelik stili arasındaki bağı ele almıştır. Üç farklı model geliştirilmiş ve ele alınmıştır. Bu modeller sırası ile şu şekildedirler: annenin çocuk yetiştirme stiline çocuk tarafından algılanışının okul başarısı üzerinde etkisi vardır. Annenin bağlanma stili çocuğunu ve okul başarısını etkilemektedir. Üçüncü model ise bu ikisinin bir birleşimidir. Bu modelleri araştırmak incelemek ve geçerliklerini sınamak için İstanbul da liselerden 432 ergen ve 161 anne ile bir araştırma yürütülmüştür. Alınan sonuçlara göre birinci model erkekler için doğrulanmıştır ancak kızlar için bu durum geçerli değildir. İkinci modelin hipotezi sadece saplantılı bağlanma tipinde desteklenmiştir. Kızların daha yüksek bağlanma stili sergiledikleri ve bunun da daha düşük okul başarısı ilgili olduğu saptanmıştır. Ayrıca üçüncü model de gene kızlar için geçerli olmamıştır.

Gezer (2001)'de ergenlerin bağlanma stilleri ve aile yapıları arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Çalışmaya Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi bölümünden toplam 175 kız ile 233 erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmada İlişki Ölçekleri Anketi ve Aile Yapısını Değerlendirme Aracı uygulanmıştır. Düşük uyuma sahip ailelerde yetişmiş olan ergenlerde korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri; yüksek uyuma sahip ailelerde yetişmiş ergenlerde ise güvenli bağlanma stili gözlenmiştir. Aile yapısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki cinsiyete göre herhangi bir farklılık göstermemektedir.

Delen'in (2003) yürüttüğü çalışmanın amacı ilköğretim düzeyinde ergenlerde bağlanma stilini ölçmeye yönelik bir ölçüm aracı geliştirmektir. Bu amaçla dört çalışma yapılmıştır ve bu çalışmalarda sırası ile 367, 407, 39 ve 78 öğrenci ile çalışılmıştır. Onbir maddeli üçlü Likert tipinde bir derecelendirme ile değerlendirilen bir ölçek ortaya çıkmıştır. Ölçeğin iç tutarlığı .51 ile .64 arasında test tekrar test güvenilirlik katsayısı güvenli, kaçınan ve kaygılı bağlanma alt ölçekleri için sırasıyla .76, .83 ve .90 bulunmuştur.

Konyalıoğlu (2002) üniversite öğrencilerinde duygusal ilişki bağlanma tarzları ile kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kaçınan, güvenli ve kaygılı bağlanma özelliklerine daha fazla sahip oldukları görülmüştür. Yine evli bireyler arasında bekarlara göre güvenli bağlanma oranı daha yüksektir. Sosyoekonomik düzey ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakıldığında yüksek gelir düzeyindeki öğrencilerde güvenli bağlanma; düşük gelirli öğrencilerde ise kaygılı bağlanmanın daha fazla görüldüğü bulunmuştur. Kişilik özellikleri değişkeni açısından güvenli bağlanma, yargılayıcılık ve dışadönüklük arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Üretmen (2003) araştırmasında üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, keşfetme yönelimleri ve doğup büyüdüğü şehirlere bağlılıkları ya da genel anlamıyla mekana bağlanma düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenmesini amaçlamıştır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin mekana bağlılıklarının ve keşfetme yönelimlerinin cinsiyete göre değişim gösterip göstermediği incelenmiştir. Köktenlikle bağlanma stilleri arasındaki ilişki açısından; köktenliğin kayıtsız ve güvenli bağlanan bireylerde düşük olduğu görülmüştür. Keşfetme yöneliminin bağlanma stilleri açısından bir farklılık göstermediği, sadece cinsiyetler arasında fark olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerin keşfetme yönelimleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Keşfetme yönelimi ve mekana bağlanma (köktenlik) arasındaki korelasyonlar incelendiğinde keşfetme yönelimi ile mekana bağlanma arasında olumsuz yönde bir ilişki bulunmuştur. Bağlanma stilleri ile mekana bağlanma ve keşfetme yönelimi arasındaki korelasyonlar incelendiğinde ise, güvenli bağlanma stili ile sosyal ve genel keşfetme yönelimi, ev/aile tatmini ve mekana bağlanma arasında olumlu yönde ilişki bulunmuştur.

Büyükşahin (2001) araştırmasında üniversite öğrencileri arasında yürütülmüştür ve amacı yakın ilişki kuran ve kurmayanları, bağlanma stillerini, benlik saygısını stresle başa çıkma stillerini karşılaştırmaktır. Bu amaçla 200 kız 200 erkek üniversite öğrencisi incelenmiştir. Çeşitli ölçme araçları kullanılmıştır ve bunlar: Demografik Bilgi Formu, Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri, İlişki Ölçekleri Anketi, UCLA Yalnızlık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Stres Belirtileri Listesi ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeğidir. Araştırmacı özellikle aşk ilişkilerinin bitiminde yaşanan stres ile bağlanma stili ve bu bağlanma stilinin değişmesini incelemiştir. Araştırmada yakın ilişkisi olan ve olmayan öğrencilerde korkulu bağlanma stili ile ilgili fark olduğu, beraberliği olmayanlar daha fazla yalnızlık hissettikleri sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca

yakın ilişkisi olanlarda stresle başa çıkmada iyimser bir tarz kullanıldığı görülmüştür, erkekler kızlara göre daha güvenli bağlanma stiline sahip oldukları, daha az stres belirtisi gösterdikleri ve stresle başa çıkma tarzları daha iyi oldukları sonuçları elde edilmiştir.

Sümer ve Güngör (1999a) çocuk yetiştirme stilleri ile bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları çocuk yetiştirme stilleri ile bağlanma stilleri, temel benlik boyutları, yakın ilişkilerde davranış örüntüleri ve aile ve arkadaşlarla ilişkilerden memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Anne ve babadan algılanan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarının çaprazlanmasından elde edilen çocuk yetiştirme stillerinin (otoriter, açıklayıcı/otoriter, izin verici/şımartan ve izin verici/ihmalkar) araştırmada yer alan psikolojik sonuç değişkenleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Sümer ve Güngör (1999b) “*Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma*” adlı çalışmalarında, bağlanma stillerini ölçen iki ölçeğin güvenlik ve geçerliği incelenmiş ve kültürlerarası karşılaştırması yapılmıştır. Birinci çalışmada, tek maddeli ölçümlere dayanan İlişki Ölçekleri Anketinin (İA) ve çok madde ile ölçülen İlişki Ölçekleri Anketinin (İÖA) Türk örnekleme üzerinde yeterli düzeyde güvenilirlik, değişmezlik ve birleşen geçerliği gösterdiği, ancak bu iki ölçeğin katılımcıları bağlanma stilleri içinde gruplandırma açısından yeterli düzeyde çakışmadığı bulunmuştur. İkinci çalışmada ise, öncelikle birinci çalışmanın bulguları tekrarlanmış ve dört temel bağlanma stiline Türk kültüründe de dörtlü bağlanma modeli çerçevesinde tanımlanabileceği gösterilmiştir. Aynı zamanda ölçeklerin yapı geçerliğini destekler şekile bağlanma stillerinin altta yatan zihinsel modeller (benlik ve başkaları modeli) temelinde örgütlendiği ve ele alınan sonuç değişkenleri ile beklendik yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Üçüncü çalışmada ise Türk ve Amerikalı üniversite öğrencileri karşılaştırılmış ve her iki kültürde de ölçeklerin benzer psikometrik özelliklere sahip olduğu gösterilmiş ve İÖA'nın İA'dan daha tutarlı sonuçlar verdiği saptanmıştır.

Kararımak ve Duran (2008) bir grup üniversite öğrencisi üzerinde bağlanma stilleri ve çatışma çözme davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Örnekleme oluşturan öğrencilerin %11'inin saplantılı, %13'ünün korkulu, %39'unun kayıtsız ve %36'sının ise güvenli bağlandığını bulunmuştur. Korkulu ve saplantılı bağlanma ile çatışma durumlarından kaçınma davranışı arasında ilişkiye rastlanmıştır; güvenli

bağlanma ile çatışma durumlarından işbirliği davranışı arasında olumlu yönde ilişki bulunmuştur.

Saymaz (2003) üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve araştırmaya 474 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, güvenli bağlanma stili ile; duyarlılık ve dışadönüklük faktörleri olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Korkulu bağlanma stili ile duyarlılık ve dışadönüklük faktörleri olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur. Saplantılı bağlanma stili ile; bağımsızlık ve kararlılık boyutları olumsuz, destekleyicilik, hoşgörü, temkinlilik ve dengelik boyutları olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma stili ile; dışadönüklük faktörü olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur.

Kız ve erkek üniversite öğrencileri arasında bağlanma türleri ve çatışma davranışlarının ilişkisinin incelendiği araştırmada Orta Doğu Teknik Üniversite'sinin farklı bölümlerinde ve sınıflarında okuyan 312 öğrenci katılmıştır (Pancaroglu, 2007). Bu araştırmada, öğrencilere Türkçe'ye uyarlanmış olan Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005), ve Çatışma Davranışları Ölçeği (Tezer, 1986) uygulanmıştır. YİYE-II'den elde edilen puanlara uygulanan gruplama analizi sonucu, dört bağlanma türüne (güvenli, korkulu kaçınan, kayıtsız kaçınan ve saplantılı) karşılık gelen dört grup vermiştir. Çift-yönlü varyans analizi (2 Cinsiyet X 4 Bağlanma Türü) beş çatışma davranışından her birine uygulanmıştır. Sonuçlar, 'uyma' davranışının cinsiyete göre ve 'uzlaşma' davranışının da bağlanma türlerine göre anlamlı bir etki gösterdiğini vermiştir. 'Uyma' davranışında bağımsız ölçülü t-testi sonuçları erkeklerin kızlardan daha fazla 'uyma' davranışını kullandığını göstermiştir. Diğer çatışma davranışlarının hiçbirinde bağlanma türleri açısından kızlar ve erkekler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

2.8.2. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar

Bireyin bağlanma biçimi kişilik gelişimi üzerinde çok büyük bir öneme sahiptir. Shaver ve Brennan (1991) tarafından 242 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada, bağlanma biçiminin bireyin kişiliği üzerindeki etkilerine yönelik önemli sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; güvenli bağlanma stiline sahip bireyler güvensiz bağlanana oranla daha az nörotik, daha dışa dönük, daha az kaygılı ve daha sıcak oldukları, kaçınmalı bağlanma geliştirenlerin daha depresif, daha uyumsuz oldukları, ilişkilerinde daha doyumsuz oldukları ve ilişkilerinin daha kısa

sürdüğü, korkulu bağlananların ise sosyal ilişkilerden kaçınan, duygusal ilişki kuramayan yetişkinler oldukları saptanmıştır.

Richard (2002), yaş aralığı 15-17 arasında olan 210 ergenle yaptığı çalışmada, ergenlerin sosyal problem çözme becerisi üzerinde ebeveyn-ergen bağlanma kalitesinin ve ergenin ebeveyninden farklılaşma derecesinin etkilerini incelemiştir. Araştırma hipotezlerinden biri, ebeveynine daha güvenli bağlanan ergenlerin sosyal problem çözme becerisinin daha iyi olacağıdır. Bu amaçla çalışmada, ebeveyn-ergen bağlanma kalitesini ve problem çözme becerilerini ölçen ölçekler kullanılmıştır. Problem çözme biçimleri, problem yönelimi; problemin tanımlanması; çözüm alternatiflerinin belirlenmesi; çözümün uygulanması ve çözümün değerlendirilmesi alt boyutlarıyla belirlenmiştir. Çalışmada bağlanma ve problem çözme arasındaki ilişkileri incelemek için birbiriyle ilişkili çıkan değişkenler dikkate alınmıştır. Bu nedenle anne-ergen bağlanma kalitesi ve beş problem çözme boyutu analize dâhil edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda hipotezle tutarlı bir sonuç elde edilmiş, problem yönelimi, çözümün uygulanması ve çözümün değerlendirilmesini içeren üç problem biçimi de anneye olan güvenli bağlanma kalitesi ile olumlu ilişkili çıkmıştır.

Hazan ve Shaver (1990) güvenli bağlananların kaygılı/dengesiz bağlananlara göre daha yüksek özsaygıya sahip olduklarını, sosyal olarak hislerini daha fazla açığa vurabildiklerini ve daha az yalnızlıkla ilgili hislere kapıldıklarını bulmuştur.

Feeney ve Noller (1990) bağlanma stilleri ile özsaygı arasında güçlü bir ilişki olduğunu gösterdikleri araştırmalarında, güvenli bağlananların diğer tarzlarda bağlananlara göre özsaygı düzeylerinin yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Kobak ve Sceery (1988) üniversite öğrencilerinin ilişki örüntülerini inceledikleri çalışmalarında duygu kontrolünde bağlanma stillerine göre bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Güvenli bağlananlar az miktarda gerilim ve yüksek miktarda sosyal destek bildirirken, kaçınan tarzda bağlananlar daha çok yalnızlık yaşadıklarını, soğuk ilişkiler ve düşük düzeyde aile desteği elde ettiklerini bildirmişlerdir. Saplantılı (kaygılı/dengesiz) tarzda olanlar ise oldukça yüksek düzeyde gerilim yaşanan ilişkiler içindedir ve ailelerini görece daha fazla destekleyici olarak algılamaktadırlar.

Sund ve Wichstrom (2002), güvensiz bağlanan ergenler için depresyonun bir risk faktörü olup olmadığını araştırdıkları çalışmada 12-14 yaşları arasındaki ergenlerden oluşan bir grupta çalışmışlardır. Çalışmanın amacı, depresyon oluşumunda etkili olduğu düşünülen bazı sosyal, psikolojik faktörler ve stres yaşantılarını kontrol altına aldıktan

sonra güvensiz bağlanma ile depresyon belirtileri arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmada “Duygu durum ve Duygular Ölçeği” ile “Aile ve Arkadaş Bağlanma Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmaya göre güvensiz bağlanma ile depresyon belirtileri arasında manidar bir ilişki yoktur.

Ammaniti, Van Ijzendoorn, Speranza ve Tambelli (2000) 10-14 yaşlarındaki 31 katılımcıyla yaptıkları çalışmada son çocukluktan ilk ergenliğe geçişin bağlanma organizasyonunu nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Son çocukluktan ilk ergenliğe bazı değişiklikler olmasına rağmen bağlanmanın sabit olup olmadığını, erkekler ve kızlar arasında bağlanma farklılıkları olup olmadığını test etmişlerdir. Bağlanma güvenliği %74 bulunmuştur. Kayıtsız ve güvenli kategorilerinin sabitliği, saplantılı ve çözümlenememiş kategorilerden daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların, dört yıl boyunca daha çok kayıtsız stratejilere eğilimi bulunmuş ve ebeveynlerinden daha fazla reddedilme bildirmişlerdir. Kayıtsız savunma mekanizmasının aktive olmasının, daha kararlı bir kişisel kimliğin başarılması için ebeveyn figürleriyle biraz uzak kalmanın gerekliliğinden kaynaklanmış olabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, son çocukluktan ilk ergenliğe geçişte, bağlanmada cinsiyetler arasında bir farklılık çıkmamıştır.

Bağlanma, kişilik stilleri ve aile etkileşim örüntüleri arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmada (Leveridge, Stoltenberg ve Beesley, 2005) yaş ortalaması 20 olan 144 kız ve 81 erkekten oluşan toplam 225 ergene, bağlanma stilleri, aile etkileşim örüntüleri ve kişilik özellikleriyle ilgili ölçekler uygulanmıştır. Bağlanma stillerini ölçmek için kullanılan bağlanma stili ölçeğinde bağlanma, güvenli, kaygılı ve kaçınan olmak üzere üç boyut olarak incelenmiştir. Aile etkileşimi için uygulanan ve aile etkileşimini anlatan 83 ifadeden oluşan yapısal aile etkileşimi ölçeğinin ise yedi boyutu kullanılmıştır. Bunlar: iç içe geçme (enmeshment)/kopuş; nesiller arası üçlü; baba-çocuk bağlılığı/yabancılaşması; aile çatışmasından kaçınma/ifade; çözülmüş/çözülmemiş eş çatışması; esneklik/sertlik ve anne-çocuk bağlılığı/yabancılaşmasıdır. Yapılan analiz sonuçlarının bağlanma ve problem çözümü ile ilgili bulgularına bakıldığında, kaçınan bağlanma stiline, aile çatışmasından kaçınma ile ilişkili olduğu görülmüştür. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç ise güvenli bağlanma stiline, aile çatışmasından kaçınma ile ters yönde ilişkili olduğudur. Problemin yaşandığı ortamda sorunun açık bir şekilde ifade edilmesi, güvenli bağlanmayla ilişkili bulunmuştur. Son olarak hem bakım vermeyi hem de problem çözmeyi içeren ve yabancılaşma alt boyutu ile ölçülen bağlılık eksikliği de kaçınan

bağlanma ile ilişkili bulunmuştur. Ancak kaygılı/kararsız bağlanma stili ile aile faktörleri arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Seiffge-Krenke (2005), başa çıkma ve bağlanma arasındaki ilişkileri incelediği boylamsal çalışmasında 112 katılımcıya 14 yaşından başlayarak 21 yaşına kadarki dönem içinde çeşitli ölçekler uygulayarak katılımcıların ergenlik ile genç yetişkinlik boyunca kullandığı başa çıkma stratejileri ile bağlanma hakkındaki genel davranışları arasındaki ilişkileri ölçmüştür. Başa çıkma stratejilerini ölçmek amacıyla sekiz alanı (ebeveyn, akran, boş zaman, romantik ilişkiler, kendi, gelecek, öğretmen ve okul/çalışma/iş gezisi) ve 20 başa çıkma stratejisini içeren, durumlarla başa çıkma ölçeği uygulanmıştır. Başa çıkma stratejileri, aktif başa çıkma (tavsiye arama, ebeveynden ya da arkadaştan yardım alma); içsel başa çıkma (problemi çözmek için olumlu sonuçlar düşünme, kendi sınırlılığını bilme, uzlaşmayı kabul etme) ve geri çekilme (stresli durumdan kaçınma) şeklinde sınıflanmıştır. Çalışmanın sonucunda güvenli bağlanan ergenlerin, güvensiz bağlananlara oranla yaş ilerledikçe başa çıkma stratejilerinde daha aktif oldukları, güvenli ve kayıtsız bağlanan ergenlerin, saplantılı bağlananlara oranla daha fazla içsel başa çıkma stratejisi kullandığı ve 14 yaştan 21 yaşa doğru gidildikçe güvensiz bağlanan ergenlerin daha fazla geri çekilme stratejisi kullandıkları bulunmuştur. Her ne kadar bu çalışmada doğrudan ergenin bağlanma stili ile ebeveyn ergen problem çözüm stratejisi arasındaki ilişkiler ölçülmemişse de çalışmada kullanılan başa çıkma ölçeğinin çatışma konusu alt boyutları arasında aile maddesinin de olması, bağlanma ve problem çözüm stratejileri arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir.

2.8.3. Ergenlikteki Çatışma Süreci İle İlgili Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar

Kişilerarası problem çözme yaklaşımlarının, bağlanma stilleri açısından incelendiği araştırma ilişkisel tarama modeline uygun olarak yapılmıştır (Arslan, Arı ve Arslan, 2012). Araştırmanın çalışma grubunu, üniversite öğrenimi görmekte olan 554 (279 kız ve 275 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma analizlerinde, pearson momentler çarpım korelasyonu tekniği ve çoklu regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda bağlanma stillerinin problem çözmeyi anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca, güvenli bağlanma ile yapıcı problem çözme, ısrarcı sebatkâr yaklaşım arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Güvenli bağlanma ile probleme olumsuz yaklaşım, kendine güvensiz yaklaşım ve

sorumluluk almama arasında ise olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma ile yapıcı problem çözme arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Saplantılı bağlanma ile probleme olumsuz yaklaşım, yapıcı problem çözme, kendine güvensiz yaklaşım ve sorumluluk almama arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma ile probleme olumsuz yaklaşım, yapıcı problem çözme, kendine güvensiz yaklaşım, sorumluluk almama ve ısrarcı sebatkâr yaklaşım arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Kişilerarası problem çözme davranışları, yetişkinlerdeki bağlanma yönelimleri ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmada Hacettepe Üniversitesi'nde 458 lisans öğrencisine “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri”, “Kişilerarası Problem Çözme Envanteri” ve “Kısa Semptom Envanteri” uygulanmıştır (Ergin ve Dağ, 2013. Anadolu Psikiyatri Dergisi, Sayı 14, s. 36-45). Elde edilen bulgulara göre, güvensiz bağlanmaya işaret eden kaygılı bağlanma örüntülerinin etkili olmayan kişilerarası problem çözme davranışları üzerinde etkili olduğu, kaçınmacı bağlanma örüntülerinin ise hem kişilerarası problemlerin çözümünde kendine güvensiz ve sorumluluk almayan yaklaşımlar üzerinde etkili olduğu, hem de etkili problem çözme davranışlarını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca hem kaçınmacı ve kaygılı bağlanmanın, hem de etkili olmayan problem çözme davranışlarından probleme olumsuz yaklaşıma ve kendine güvensiz yaklaşımın ruhsal belirtiler üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Son olarak, kaçınmacı bağlanma ile ruhsal belirtiler arasındaki ilişkide kendine güvensiz yaklaşımın, kaygılı bağlanma ile ruhsal belirtiler arasındaki ilişkide ise probleme olumsuz yaklaşıma ve kendine güvensiz yaklaşımın kısmi aracı rollerine ilişkin kanıtlar sağlanmıştır. Bu ilişkilerden yola çıkılarak, kişilerarası ilişki problemleriyle veya ruhsal belirtilerle danışmaya gelen danışanların tedavilerinde var olan güvensiz bağlanma örüntülerinin yerine güvenli bağlanma örüntüleri oluşturulmasının ve bu kişilere etkili problem çözme becerileri kazandırılmasının önemi vurgulanmıştır.

Konya üniversitesinde gerçekleştirilen araştırmada üniversite öğrencilerinin kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımları, yüklenme karmaşıklığı açısından incelenmiştir (Arslan, 2005). Araştırma örneklemini 190'ı erkek ve 257'si kız olmak üzere toplam 447 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin, yüklenme karmaşıklığının yüksek ya da düşük olması değişkenine göre, kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile yapılmıştır. Yüklenme karmaşıklığının, kişilerarası çatışma çözme ve problem

çözme yaklaşımlarını açıklama gücü ise, basit doğrusal regresyon analizi ile hesaplanmıştır. Yükleme karmaşıklığı, kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımları puanları arasındaki ilişkinin analizi ise Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir: Araştırmanın bağımsız değişkeni olan yükleme karmaşıklığının yüksek ya da düşük olmasına göre, kişilerarası çatışma çözme yaklaşımı ilgili sonuçlar incelendiğinde “yüzleşme”, “duygusal ifade” ve “kendini açma” boyutlarında anlamlı fark bulunmuş, “özel/genel davranış” ve “yaklaşma/kaçınma” boyutlarında ise anlamlı fark çıkmamıştır. Kişilerarası çatışma çözenin anlamlı fark çıkan boyutlarında (yüzleşme, duygusal ifade ve kendini açma) puan ortalamaları incelendiğinde, anlamlı çıkan bütün boyutlarda yükleme karmaşıklığı yüksek olan öğrencilerin puan ortalaması, yükleme karmaşıklığı düşük olanlardan yüksektir. Yükleme karmaşıklığının yüksek ya da düşük olması açısından öğrencilerin problem çözme yaklaşımları sonuçlarına göre, problem çözenin bütün alt boyutlarında ve problem çözme toplam puanı açısından anlamlı bir fark çıkmıştır. Yükleme karmaşıklığı yüksek olan öğrencilerin, yükleme karmaşıklığı düşük olan öğrencilere göre daha olumlu bir problem çözme yaklaşımına sahip olduğu bulunmuştur. Araştırmada yükleme karmaşıklığının kişilerarası çatışma çözme yaklaşımının “yüzleşme davranışı”, “duygusal ifade davranışı” ve “kendini açma davranışı”ni anlamlı düzeyde açıkladığı, “özel/genel davranış” ve “yaklaşma/kaçınma davranışını” ise anlamlı düzeyde açıklamadığı bulunmuştur. Ayrıca yükleme karmaşıklığının problem çözme yaklaşımını da anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Yükleme karmaşıklığı puanları ile yüzleşme davranışı, duygusal ifade davranışı ve kendini açma davranışı puanları arasında pozitif bir ilişkinin olduğu, yükleme karmaşıklığı ile özel/genel davranış ve yaklaşma kaçınma arasındaki ilişkinin ise anlamlı olmadığı bulunmuştur. Yükleme karmaşıklığı ile problem çözme ölçeğinin bütün alt ölçekleri ve toplam puanı arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımları ile problem çözme yaklaşımlarının ise bazı alt ölçeklerinin arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Ergenlerin ebeveynleriyle yaşadıkları problemleri çözüm biçimleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkide özerkliğin aracı rolünün incelendiği araştırmada 55 erkek ve 211 kız olmak üzere toplam 266 üniversite öğrencisine Kişisel Bilgi Formu, Kişilerarası Problem Çözme Envanteri, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri uygulanmıştır (Akyüz, 2011). Problem çözme biçimlerinin ergen cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analiz sonucunda, baba için bildirilen kendine

güvensizlik ile anne için bildirilen kendine güvensizlik ve yapıcı problem çözme biçimlerinin kızlara oranla erkekler tarafından daha çok tercih edildiği görülmüştür. Problem çözme biçimlerinin ebeveyn cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analiz sonucunda kendine güvensizlik ve sorumluluk almama biçimlerinin daha çok babalar için tercih edilirken; ısrarcı-sebatkâr yaklaşım biçiminin ise daha çok anneler için tercih edildiği görülmüştür. Ergenlerin bağlanma stilleri ile problem çözme biçimleri arasındaki ilişkide özerkliğin aracı rolüne ilişkin yapılan analizlerde, ergenlerin anneleriyle yaşadıkları problemleri çözmek için kullandığı kendine güvensizlik çözüm biçimi ile kaçınan bağlanma stili arasında davranışsal özerkliğin aracı etkisinin olduğu bulunmuştur. Ergenlerin ebeveynleriyle yaşadığı problemleri çözmek için kullandığı kendine güvensizlik çözüm biçimi ile kaygılı bağlanma stili arasında davranışsal özerkliğin kısmi aracı etkisinin olduğu görülmüştür. Ayrıca ergenlerin babalarıyla yaşadığı problemleri çözmek için kullandığı kendine güvensizlik çözüm biçimi ile kaygılı bağlanma stili arasında duygusal özerkliğin kısmi aracı etkisinin olduğu görülmüştür. Ergenlerin ebeveynleriyle yaşadığı problemleri çözmek için kullandığı sorumluluk almama çözüm biçimi ile kaygılı bağlanma stili arasında davranışsal özerklik kısmi aracı etki yapmıştır. Son olarak ergenlerin anneleriyle yaşadığı problemleri çözmek için kullandığı probleme olumsuz yaklaşma biçimi ile kaygılı bağlanma stili arasında duygusal özerkliğin kısmi aracı etkisinin olduğu görülmüştür.

Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, çatışma çözme stratejileri ve olumsuz duygu durumu arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada bağlanma kuramında bağlanma sisteminin özellikle stresli durumlarda harekete geçtiği vurgulanmaktadır (Bahadır, 2006). Bağlanma sisteminin etkin olduğu bu tür durumlarda bağlanma örüntülerindeki bireysel farklılıkların belirgin olarak ortaya çıkması beklenir. Bu beklenti de dikkate alındığında bu çalışmada ele alınan yakın ilişkilerde çatışma durumunun bağlanmadaki bireysel farklılıkların etkisinin incelenmesi için uygun bir temel oluşturduğu düşünülmektedir.

2.8.4. Ergenlikteki Çatışma Süreci İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar

Ducharme, Doyle ve Markiewicz'in (2002) yaptığı çalışmada ergenlerin, anne ve babalarına olan bağlanma stilleri ile ebeveynleri ve akranlarıyla yaşadıkları sosyal etkileşimler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmanın örneklemi 75'i kız 30'u erkek

olmak üzere 15-16 yaşlarındaki toplam 105 ergenden oluşmuştur. Katılımcıların anne ve babalarına olan bağlanma stilleri güvenli, kayıtsız ve korkulu olarak ölçülmüştür. Ayrıca ebeveynleriyle yaşadıkları problemleri nasıl çözdüklerine ilişkin ölçümler de yapılmış, problem çözümlerini tanımlamak için ergenlerden güç ısrarı, uzlaşma ve kopma/geri çekilme stratejilerinden birini seçmeleri istenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarında anneyle yaşanan problemler için güvenli bağlanan ergenlerin, kayıtsız bağlananlara oranla anlamlı düzeyde daha az kopma/geri çekilme stratejisi kullandıkları bulunmuştur. Güvenli bağlanan ergenlerin kayıtsız bağlananlara oranla her ne kadar anlamlı olmasa da uzlaşma eğiliminde oldukları da elde edilen sonuçlar arasında yer almıştır. Anne-ergen bağlanma stilleri ve kullanılan problem çözüm stratejisi arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş olmasına rağmen babalarla olan ilişki için geçerli olmamıştır. Her iki ebeveynin bir arada alınarak analize dâhil edildiği işlemin sonucunda ise her iki ebeveynine de güvenli olarak bağlanan ergenlerin birine ya da her ikisine de güvensiz bağlanan ergenlerden anlamlı düzeyde daha az kopma/geri çekilme stratejisi kullandığı sonucu elde edilmiştir.

Ergenlerin anneleriyle yaşadıkları problemlerin çözümünde bağlanma ve duygusal düzenleme biçimlerini kontrol teorisi kapsamında inceleyen bir çalışmanın (Kobak, Cole, Ferenz-Gillies, Fleming ve Gamble, 1993) ilk aşamasında bağlanma güvenliği ölçülmüş, ikinci aşamasında ise yetişkin bağlanma görüşmesinde yer alan stratejilerin anne-ergen problem çözümünde duygusal düzenlemeyi nasıl etkilediği araştırılmıştır. Örneklem grubunu, yaş ortalaması 15.7 olan 21'i erkek 27'si kız olmak üzere toplam 48 ergen ve anneleri oluşturmuştur. Ergenler ve anneleri en çok tartıştıkları konuları belirtmiş ve daha sonra bu konuları belirli bir süre içinde birlikte tartışmışlardır. Problemlerin çözümü, destek/onay (başıyla onaylama, göz teması); işlevsel olmayan öfke (saygısızlık, ses yükseltme, geri çekilme, partneri eleştirme); iletişimde ısrarcı olma (hedeflerin tartışılması) ve problem çözümünden kaçma boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlarda güvenli bağlanan kız ergenlerin problem çözümünde daha az işlevsel olmayan öfke kullandığı; erkek ergenlerin ise hem daha az kaçınma hem de daha az işlevsel olmayan öfke kullandığı bulunmuştur. Araştırmacılar güvenli bağlanan katılımcıların düşük düzeyde işlevsel olmayan öfkeye başvurmalarının, güvenli stratejiler ile duygusal düzenleme arasındaki ilişkileri destekleyen bulgularla tutarlı olduğunu belirtmişlerdir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama ve kullanılacak olan ölçekler ve toplanacak verilerin istatistiksel analizi üzerinde durulmuştur. Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için Kişisel Bilgi Formu, belirtilen problemler doğrultusunda katılımcıların çatışma çözme yaklaşımlarını belirlemek için Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği, bağlanma davranışlarını ölçmek için İlişki Ölçekleri Anketi kullanılmıştır. Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmelerine ve bu çözümlenmeler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulguların sunumunda öncelikle demografik bilgi formundan elde edilen bilgiler doğrultusunda örneklem grubunun genel yapısını ve özelliklerini tanımak amacıyla frekans ve yüzde değerlerin dağılımına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma lise öğrenimine devam eden öğrencilerin sosyal ilişkilerinde yaşadıkları çatışma çözme yaklaşımları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan ilişkisel bir araştırmadır. Araştırma modeli, belirli bir konuda hâlihazırdaki bir durum, belirli bir araştırma evreninden örneklem alınarak yapılacağı için betimsel türdedir. Araştırma, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçladığı ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışıldığı için, tarama modelinden yararlanılmıştır (Karasar, 2009). Genel tarama modellerinden yararlanılan bu araştırmada, iki ve daha çok sayıdaki değişkenin birlikte değişim derecesinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca veri toplama araçlarına dayalı olarak elde edilecek verilerin çözümlenmesinde karşılaştırma türü ilişkisel betimlemelere de yer verilmiştir (Karasar, 2009).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni lise öğrenimine devam eden tüm ergenlerdir. Araştırmanın örneklemini ise 2013-2014 eğitim öğretim yılında Hatay ili Antakya Büyükşehir Belediyesi içerisindeki Anadolu liselerinde 9, 10, 11 ve 12. Sınıfa devam eden 617 kız

ve erkek öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli olan izinler alındıktan sonra sosyo-ekonomik düzey kriteri dikkate alınarak seçilen dört Anadolu lisesi arasından random küme örnekleme yoluyla seçilmiştir. Küme örnekleme evrendeki bütün kümelerin tek tek eşit seçilme şansına sahip oldukları durumda yapılan örnekleme türüdür. Küme örneklemede evren ya da çalışma evreni çoğu zaman içinde çeşitli elemanları olan, benzer amaçlı kümelerden oluşur. Araştırma evrenden seçilecek kümeler üzerinde yapılabilir (Karasar, 2004).

Örneklemede farklı sosyo-ekonomik düzeyde öğrencilerin temsil edilebilmesi amacıyla, birbirinden farklı bölgelerde dört Anadolu lisesi örnekleme alınmıştır. Örneklemede yer alan okulların her sınıf düzeyinden öğrencilere ilgili ölçekler uygulanmıştır. Her sınıf düzeyine hemen hemen eşit oranda ulaşılmaya çalışılmıştır. Belirtilen bu özellikler bağlamında örneklem grubunda yer alan okullara devam eden 617 ergene ilgili ölçekler uygulanmıştır.

3.2.1. Örneklem Grubuna İlişkin Bulgular

Araştırma raporunun bu bölümünde araştırmanın amacı kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmelerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu istatistiksel çözümlenmeler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulguların sunumunda öncelikle “kişisel bilgi formundan” elde edilen bilgiler doğrultusunda örneklem grubunun genel yapısını özelliklerini tanımak amacıyla frekans ve yüzde değerlerinin dağılımına yer verilmiştir. İstatistiksel çözümlenmeler sonucunda elde edilen bulgular da araştırmanın amaçlarının sunulduğu sırası dikkate alınarak verilmiştir.

3.2.1.1. Örneklem Grubunun Genel Yapısı Ve Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Bu bölümde lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve çatışma çözme yaklaşımları ile ilişkili olabileceği düşünülen “ cinsiyet, anne baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, yaş, anne baba durumu, kimle birlikte yaşadığı, yaşadığı aile tipi, aylık gelir düzeyi” değişkenlerine ilişkin frekans ve yüzde değerlerine yer verilmiştir.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin ilişki ölçekleri anketinden aldıkları puanlara göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Ergenlerin İlişki Ölçekleri Anketinden Aldıkları Puanlara Dair Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Bağlanma stilleri	N	\bar{X}	Ss
Güvenli	617	13.00	4.04
Kayıtsız	617	14.30	2.87
Korkulu	617	11.34	2.69
Saplantılı	617	8.79	3.16

Araştırmaya katılan ergenlerin İlişki Ölçekleri Anketi sonuçlarına göre bağlanma stillerine en yüksekten en düşük puan ortalamalarına göre baktığımızda 14.30 ± 2.87 puan ortalaması ile kayıtsız bağlanma stilinin ilk sırada olduğu, kayıtsız bağlanmayı 13.00 ± 4.04 puan ortalaması ile güvenli bağlanmanın izlediği, güvenli bağlanma stilini 11.34 ± 2.69 puan ortalaması ile korkulu bağlanma stilinin takip ettiği, en düşük ortalamanın 8.79 ± 3.16 ile saplantılı bağlanma stilinde olduğu görülmüştür.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin cinsiyetlere göre dağılımı tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Cinsiyet Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	F	%
Kız	365	59.2
Erkek	252	40.8
Toplam	617	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan liseli ergenlerin 365’i (%59.2) kız, 252’si (%40.8) erkek öğrencilerdir.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin yaşlarına göre dağılımları Tablo 3’ de verilmiştir.

Tablo 3

Yaş Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değeri

Yaş	F	%
13	6	1
14	26	4.2
15	173	28
16	132	21.4
17	229	37.1
18	49	7.9
19	2	0.3
Toplam	617	100

Tablo 3' de görüldüğü üzere örnekleme oluşturan liseli ergenlerin 6'sı (%1) 13 yaşında, 26'sı (%4.2) 14 yaşında, 173'ü (%28) 15 yaşında, 132'si (%21.4) 16 yaşında, 229'u (%37.1) 17 yaşında, 49'u (%7.9) 18 yaşında ve 2'si (%0.3) 19 yaşında olduğu saptanmıştır.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin sınıf düzeylerine göre dağılımları Tablo 4' de verilmiştir.

Tablo 4

Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değeri

Sınıf düzeyi	F	%
9. Sınıf	179	29
10. Sınıf	147	23.8
11. Sınıf	148	24
12. Sınıf	143	23.2
Toplam	617	100

Tablo 4'de görüldüğü üzere örnekleme oluşturan liseli ergenlerin 179'u (%29) 9. Sınıf, 147'si (%23.8) 10. Sınıf, 148'i (%24) 11. Sınıf, 143'ü (%23.2) 12. Sınıf olduğu saptanmıştır.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin kardeş sayısına göre dağılımları Tablo 5' de verilmiştir.

Tablo 5

Kardeş Sayısı Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kardeş sayısı	F	%
Tek çocuk	23	3.7
2 kardeş	114	18.5
3 kardeş	235	38.1
4 kardeş	146	23.7
5 kardeş	74	12
6 ve daha fazla kardeş	25	4
Toplam	617	100

Tablo 5'den anlaşılacağı üzere örnekleme oluşturan liseli ergenlerin 23'ünün (%3.7) kardeşi yokken, 114'ünün (% 18.5) bir kardeşi, 235'inin (% 38.1) iki kardeşi, 146'sının (% 23.7) üç kardeşi, 74'ünün (%12) dört kardeşi, 25'inin de (%4) 5 ve daha fazla kardeşi olduğu görülmektedir.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin yaşadıkları aile tipine göre dağılımları tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Yaşadıkları Aile Tipi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Aile tipi	F	%
Çekirdek aile	581	94.2
Geniş aile	36	5.8
Toplam	617	100

Tablo 6'da görüldüğü gibi örnekleme oluşturan liseli ergenlerin 581'i (% 94.2) çekirdek ailede yaşarken, 36'sı (% 5.8) geniş ailede yaşamaktadır.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin annelerinin eğitim seviyesine göre dağılımları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değeri

Anne eğitim seviyesi	F	%
Okuma yazma bilmiyor	22	3.6
İlkokul mezunu	343	55.6
Ortaokul mezunu	107	17.3
Lise mezunu	104	16.9
Üniversite mezunu	41	6.6
Toplam	617	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere örnekleme oluşturan liseli ergenlerin annelerinin 22’sinin (%3.6) annesi okur yazar olmadığı görülmektedir. Ayrıca 343’ü (%55.6) ilkokul mezunu, 107’si (%17.3) ortaokul mezunu, 104’ü (%17.3) lise mezunu, 41’i (%6.6) üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin babalarının eğitim seviyesine göre dağılımları Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8

Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değeri

Baba eğitim seviyesi	F	%
Okuma yazma bilmiyor	10	1.6
İlkokul mezunu	332	53.8
Ortaokul mezunu	119	19.3
Lise mezunu	82	13.3
Üniversite mezunu	74	12.0
Toplam	617	100

Tablo 8’de görüldüğü üzere örnekleme oluşturan liseli ergenlerden 10’unun babasının (%1.6) okur yazar olmadığı görülmektedir. Ayrıca 332’si (%53.8) ilkokul mezunu, 119’u (%19.3) ortaokul mezunu, 82’si (%13.3) lise mezunu, 74’ü (%12.0) üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin ebeveynlerinin durumlarına göre dağılımları Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9

Ebeveyn Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Ebeveyn durumu	F	%
Evli	598	96.9
Boşanmış	4	0.6
Anne vefat	4	0.6
Baba vefat	11	1.8
Toplam	617	100

Tablo 9’da görüldüğü üzere örnekleme oluşturan liseli ergenlerin 598’inin (%96.9) ebeveyni evli ve birlikte yaşadığı görülmektedir. Ayrıca 4’ü (%0.6) boşanmış, 4’ü (%0.6) annesi vefat etmiş, 11’i (%1.8) babası vefat etmiş olduğu saptanmıştır.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin kimle yaşadığına göre dağılımları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Ergenlerin Kimle Yaşadığı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Kimle yaşadığı	F	%
Ebeveynleriyle	596	96.6
Sadece anneye	12	1.9
Sadece babayla	5	0.8
Yakın akrabalarla	4	0.6
Toplam	617	100

Tablo 10’da görüldüğü üzere örnekleme oluşturan liseli ergenlerin 596’sı (%96.6) ebeveynleriyle, 12’si (%1.9) sadece anneye, 5’i (%0.8) sadece babayla, 4’ü (%0.6) yakın akrabalarla yaşadığı saptanmıştır.

Örnekleme oluşturan liseli ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre dağılımları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Ailelerin Gelir Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Ailenin gelir durumu	F	%
Asgari ücret ve altı	171	27.7
1000-1500 TL	183	29.7
1500-2000 TL	131	21.2
2000 TL ve üstü	132	21.4
Toplam	617	100

Tablo 11’de görüldüğü gibi örnekleme oluşturan liseli ergenlerin ailelerinin 171’ünün (% 27.7) asgari ücret ve altı, 183’ünün (% 29.7) 1000-1500 TL seviyesinde, 131’inin (% 21.2) 1500-2000 TL seviyesinde, 132’sinin de (% 21.4) 2000 TL ve üstü gelir seviyesinde olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına yer verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerden öncelikle hazırlanan kişisel bilgi formunu cevaplamaları istenilmiştir. Kişisel bilgi formunda, ölçekleri yanıtlayan bireyler, cinsiyet (Kadın-Erkek), yaş, sınıf düzeyi (lise1, lise2, lise3, lise4) ve ailelerine ait özelliklerle ilgili bilgiler sorulmuştur.

3.3.2. İlişki Ölçekleri Anketi

İlişki ölçekleri anketinin ülkemizdeki geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Sümer ve Güngör (1999b) tarafından yapılmış ve yeterli psikometrik özellikler taşıdığı belirlenmiştir. İÖA’nın alt ölçeklerine ait iç tutarlılık katsayıları .27 ve .61 arasında değişmektedir. Ölçeğin test tekrar test güvenirliğinin 92 kişilik grupta değerlendirilmiştir. İki teste aynı bağlanma stilleri arasındaki korelasyonlar .54 ile .78 arasında değişmektedir. Ölçeğin faktör yapısı incelendiğinde, birinci faktörün varyansın %43’ünü, ikinci faktörün ise %33’ünü açıkladığı görülmektedir. Birinci faktörde güvenli ve korkulu bağlanma stili, ikinci faktörde ise kayıtsız ve saplantılı bağlanma

stili yer almaktadır. İlişki Ölçekleri Anketi 17 maddeden oluşmaktadır ve dört bağlanma stilini (güvenli, kayıtsız, korkulu, saplantılı) ölçmeyi amaçlamaktadır. Katılımcılardan ilk olarak 4 aralıklı ölçekler üzerinde kendilerini ne derece tanımladığını belirtmeleri istenmiştir (1=hiç katılmıyorum 4=tamamen katılıyorum). Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer madde ile ölçülürken, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri dörder madde ile ölçülmüştür. Alt ölçeklerden alınan puana göre katılımcılar bağlanma stilleri içerisinde hangi grupta en yüksek puan aldıysa o grupta değerlendirilmektedir. Söz konusu ölçekte maddelere göre alt ölçeklerin dağılımı şu şekilde sıralanabilir;

- Ø Güvenli bağlanma stili alt ölçeğini 3, 7, 8, 10, 17 numaralı maddeler,
- Ø Korkulu bağlanma stili alt ölçeğini; 1, 4, 9, 14 numaralı maddeler,
- Ø Saplantılı bağlanma stili alt ölçeğini; 5, 6, 11, 15 numaralı maddeler,
- Ø Kayıtsız bağlanma stili alt ölçeğini 2, 5, 12, 13, 16 numaralı maddeler ölçmektedir.

Ölçeğin yurtdışında yapılan çalışmalarda İlişki Ölçekleri Anketi alt ölçeklerinin görece düşük düzeyde iç tutarlılık katsayılarına sahip olduğu ancak kabul edilebilir düzeyde test tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu bulunmuştur. Ölçeğin Türk örneklemini üzerinde Sümer ve Güngör (1999b) tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında İlişki Ölçekleri anketinin güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı olmak üzere dört faktör yapısından oluştuğu ayrıca ölçeğin test tekrar test yöntemi ile tüm boyutlarda güvenilirlik katsayılarını .54 ile .61 arasında değişen değerlerde hesaplanmıştır (Sümer ve Güngör, 1999b).

3.3.3. Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ)

Çatışma çözümüne ilişkin bireysel ve kültürel farklılıklar yanı sıra, iletişim sürecine odaklanan yaklaşımda, “yüzleşme”, “topluma açık yerlerde çatışmaya girme ya da girmeme yani genel/özel davranış”, “yaklaşma/ kaçınma”, “kendini açma” ve “duygularını ifade etme” gibi boyutlardan oluşmaktadır (Goldstein, 1999: 1806). Goldstein (1999)’e göre; *yüzleşme*; çatışmalarda kişilerin karşı tarafla yüz yüze gelme isteklerini ifade etmektedir. *Genel-özel davranış*; kişilerin her ortamda ya da yalnızca belli ortamlarda sergileyebildikleri davranışları ifade etmektedir. Bir diğer boyut olan “*yaklaşma* sergilemekte rahat hissettikleri, özel davranış ise kişilerin kendilerini tam

olarak sergileyemedikleri ya da */kaçınma*” boyutu ise bireylerin çatışmayı algılama biçimi ve çatışmaya yönelik tutumlarını işaret etmektedir. *Yaklaşma*; bireyin yapıcı ve hoşgörülü yaklaşımını ifade ederken, *kaçınma* yıkıcı ve olumsuz bir tutumu ifade etmektedir. *Kendini açma* boyutu; çatışma çözme süreçlerinde kişilerin rollerini, geçmiş yaşantılarını ve geleceğe dönük istek ve beklentilerini ortaya koyarak kendilerini karşısındakilere ne derecede açtıklarını belirtirken, “*duygusal ifade*” çatışma çözme süreçlerinde duyguları rahatlıkla ortaya koyabilmek ile ilgilidir. Söz konusu ölçekte maddelere göre alt ölçeklerin dağılımı şu şekilde sıralanabilir;

- Ø Kendini açma alt ölçeğini 1, 3, 5, 10, 17, 20, 23, 25, 28, 30, 35, 43 numaralı maddeler,
- Ø Genel/özel davranış alt ölçeğini 2, 8, 12, 14, 22, 24, 29, 33, 36, 38, 41 numaralı maddeler,
- Ø Yaklaşma/kaçınma alt ölçeğini 4, 6, 9, 13, 16, 19, 27, 32, 34, 37, 42 numaralı maddeler,
- Ø Duygusal ifade alt ölçeğini 7, 11, 15, 18, 21, 26, 31, 39, 40 numaralı maddeler ölçmektedir.

Ölçek, Uysal (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 202 kişilik örneklem grubunda, güvenilirlik konusunda, madde toplam korelasyonuna bakılmış ve .25 kesme noktasından alınan 32 madde dışarıda bırakılarak 43 maddenin Cronbach Alfa katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Uygulanan Aşamalı çoklu regresyon analizi sonucunda, söz konusu 43 madde bağımlı, ölçeğin tüm maddeleri bağımsız değişken olarak ele alınmış ve toplam varyansa katkısı %10 un altında olan 32 maddenin dışarıda bırakılan maddeler olduğu anlaşılmıştır. Daha sonra kalan 43 maddeye faktör analizi yapılarak, iki faktörün toplam varyansın % 27 sini açıkladığı görülmüştür. Söz konusu bu faktörler yaklaşma/ kaçınma ve duygularını ifade etme olarak adlandırılmıştır. Yaklaşma/ Kaçınma alt boyutuna ilişkin Cronbach alfa katsayısı .85; duygularını ifade etme alt boyutuna ilişkin katsayı ise .81 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise; 400 kişilik bir örneklem grubunda iki alt boyut arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniği ile incelenmiş ve sonuçta anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .35$; $p < .01$). Bu çalışmada Uysal (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmış biçimi kullanılacaktır. Ölçeğin uygulama aşamasında; katılımcıdan maddeleri kendisine uygunluk derecesine göre 5 farklı dereceden (1=kesinlikle

katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum) birini seçerek işaretlemesi istenmektedir.

Toplam 43 maddeden oluşan ve beşli likert tarzında hazırlanmış olan ölçeğin her faktöründen alınan yüksek puanlar kişilerin çatışma süreçlerinde daha fazla kendilerini açtıklarını, duygusal ifade sergilediklerini, genel davranış gösterdiklerini ve çatışmaya yaklaştıklarını göstermektedir. Ölçeğin ülkemizde geçerlilik güvenirlik çalışmaları yapılmıştır (Örneğin; Arslan, 2005).

3.4. İşlem

Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinlerin alınmasının ardından uygulama yapılacak olan liselerin müdürlükleriyle görüşülerek ölçeklerin ders saatleri içerisinde uygulanması kararlaştırılmıştır. Uygulamaya başlamadan önce öğrencilere araştırmacı tarafından araştırmaya yönelik açıklamalar yapılmış, araştırmaya yalnızca gönüllü olan öğrenciler katılmıştır. Gerekli yönergelerin verilmesinin ardından ölçekler katılımcılara sınıf ortamında grup halinde uygulanmış, katılımcılar ölçekleri bireysel olarak cevaplandırmışlardır. Her bir grup uygulaması 30 – 40 dakika arasında sürmüştür.

3.5. Veri Analizi

Bu araştırmada ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarının bağlanma stilleri ve bazı demografik özellikler açısından ilişkisi incelenmiştir. Bu araştırmada veriler SPSS 20.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmanın istatistiksel analizinde, ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için Spearman Sıra Sayıları korelasyonu kullanılmıştır. Gruplararası farklılıkların olup olmadığını incelemek için ikili gruplarda Mann-Whitney U; üç ve daha fazla gruplarda ise Kruskal Wallis tekniği kullanılmıştır. Analizlerde parametrik olmayan istatistiklerin kullanılmasının nedeni; örneklemede yer alan ergenlerin çatışma iletişim tarzları ölçeği ve ilişki ölçekleri anketinden aldıkları puanların normal dağılımı yansıtmaması sonucunda parametrik analizler için gerekli olan “normallik” varsayımının karşılanmamış olmasıdır. Normal dağılım gösterip göstermediğinin anlaşılmasına yönelik yapılan analizler sonucu kolmogorov-smirnov değeri ÇİTÖ alt ölçeklerinden kendini açma için $p=0.00$ ($p<0.01$),

genel-özel davranış için $p=0.00$ ($p<0.01$), yaklaşma-kaçınma için $p=0.00$ ($p<0.01$) ve duygusal ifade için $p=0.00$ ($p<0.01$); İÖA alt ölçeklerinden güvenli bağlanma için $p=0.00$ ($p<0.01$), kayıtsız bağlanma için $p=0.00$ ($p<0.01$), korkulu bağlanma için $p=0.00$ ($p<0.01$) ve saplantılı bağlanma için $p=0.00$ ($p<0.01$) olarak bulunmuştur.

Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ait sonuçlar sırasıyla verilmektedir.

4.1.1. Örneklemi Oluşturan Ergenlerin Bağlanma Stillerine Göre Dağılımları

Örneklemi oluşturan liseli ergenlerin bağlanma stillerine göre dağılımları tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Ergenlerin Bağlanma Stillerine Göre Frekans ve Yüzdeler

Bağlanma stilleri	F	%
Güvenli	238	38.6
Kayıtsız	226	36.6
Korkulu	69	11.2
Saplantılı	70	11.3
Hiçbiri	14	2.3

Tablo 12’de görüldüğü gibi örneklemi oluşturan liseli ergenlerin 238’i (%38.6) güvenli bağlanma stilinde, 226’sı (%36.6) kayıtsız bağlanma stilinde, 69’u (%11.2) korkulu bağlanma stilinde ve 70’i (%11.3) saplantılı bağlanma stilinde olduğu görülmektedir. Ayrıca ergenlerin 14’ü (%2.3) hiçbir bağlanma stiline ait bulunamamıştır.

4.1.2. Örneklemi Oluşturan Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarına Göre Dağılımları

Örneklemi oluşturan liseli ergenlerin çatışma iletişim tarzı ölçeğinden aldıkları puanlara göre dağılımları Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13

Ergenlerin Çatışma İletişim Tarzı Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Dair Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Çatışma	çözme	N	\bar{X}	Ss
yaklaşımları				
Kendini açma		617	38.82	5.94
Genel özel		617	32.74	5.84
Yaklaşma kaçınma		617	33.02	5.42
Duygularını ifade		617	26.47	5.16

Tablo 13’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerinin çatışma iletişim tarzı ölçeği sonuçlarına göre ergenlerin çatışmalarda kullandıkları iletişim tarzlarının en yüksekten en düşük puan ortalamalarına göre baktığımızda 38.82 ± 5.94 puan ortalaması ile kendini açma iletişim tarzının ilk sırada görülmektedir. Yaklaşma kaçınma iletişim tarzı 33.02 ± 5.42 puan ortalaması ile ikinci sırada sonrasında ise 32.74 ± 5.84 puan ortalaması ile genel özel davranışın geldiği görülmektedir. Son sırada ise 26.47 ± 5.16 puan ortalaması ile duygularını ifade etme iletişim tarzı olduğu görülmektedir.

Bu sonuca göre değerlendirildiğinde araştırmaya katılan ergenlerin, çatışma çözüme yaklaşımları arasından en fazla kendini açma yaklaşımını sergiledikleri anlaşılmaktadır. Yaklaşma-kaçınma ve genel-özel davranış sergileme alt ölçeklerinin puanlamasından alınacak en yüksek puan 55 en düşük puan ise 11 olduğu bilinmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanların daha fazla yaklaşma ve genel davranış sergileme yaklaşımlarını, düşük puanların ise kaçınma ve özel davranış sergileme yaklaşımlarını ifade ettiği sonucuna göre değerlendirildiğinde bu araştırmaya katılan ergenlerin birbirlerine yakın puanlar aldıkları görülmektedir. Duygularını ifade edebilme yaklaşımının ise diğer çatışma çözüme yaklaşımlarından daha az kullanıldığı anlaşılmaktadır.

4.1.3. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular.

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler spearman sıra sayıları korelasyonu ile incelenmiştir. Analiz sonuçları tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14

Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular

	Kendini açma	Genel özel	Yaklaşma kaçınma	Duygusal ifade	Güvenli	Kayıtsız	Korkulu	Saplantılı
Kendini açma	1							
Genel özel	.104**	1						
Yaklaşma kaçınma	.171**	.097*	1					
Duygusal ifade	.218**	.187**	.177**	1				
Güvenli	.084*	.106**	.084*	.050	1			
Kayıtsız	-.098*	.076	-.017	-.184**	.071	1		
Korkulu	-.109**	-.199**	-.034	-.085*	-.075	.224**	1	
Saplantılı	.113**	.041	.015	.112**	-.019	-.129**	-.024	1

** p<0.01 * p<0.05

Değişkenlere ilişkin alt boyutlar incelendiğinde güvenli bağlanma stili ile çatışma çözme yaklaşımlarından kendini açma ($r=0.08$, $p<0.05$), genel ya da özel davranış sergileme ($r=0.11$, $p<0.01$) ve çatışmaya yaklaşma ya da çatışmadan kaçınma ($r=0.08$, $p<0.05$) arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Kayıtsız bağlanma stili ile çatışma çözme yaklaşımlarından kendini açma ($r=-0.10$, $p<0.05$) ve duygularını ifade etme ($r=0.18$, $p<0.01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Korkulu bağlanma stili ile çatışma çözme yaklaşımlarından kendini açma ($r=0.11$, $p<0.01$), genel ya da özel davranış sergileme ($r=0.20$, $p<0.01$) ve duygularını

ifade etme ($r=0.08$, $p<0.05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Saplantılı bağlanma stili ile çatışma çözme yaklaşımlarından kendini açma ($r=0.11$, $p<0.01$) ve duygularını ifade etme ($r=0.11$, $p<0.01$) arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Çatışma çözme yaklaşımlarının kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında kendini açma yaklaşımı ile genel ya da özel davranış sergileme ($r=0.10$, $p<0.01$), çatışmaya yaklaşma ya da kaçınma ($r=0.17$, $p<0.01$) ve duygularını ifade etme ($r=0.22$, $p<0.01$) arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış ile yaklaşma kaçınma arasında ($r=0.10$, $p<0.05$) ve duygularını ifade etme arasında ($r=0.19$, $p<0.01$), anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Çatışma çözme yaklaşımlarından yaklaşma kaçınma davranışı ile duygularını ifade etme arasında ($r=0.18$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Bağlanma stillerinden kayıtsız bağlanma ile korkulu bağlanma ($r=0.22$, $p<0.01$) ve saplantılı bağlanma ($r=-0.13$, $p<0.01$) arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Çatışma çözme yaklaşımlarının kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında tablo 13'den elde edilen sonuçlara göre kendini açma çatışma çözme yaklaşımı puanının yüksekliği ile çatışma çözme yaklaşımlarından genel davranış sergileme, çatışmalara yaklaşma ve duygularını ifade etme yaklaşımlarını kullanma davranışları da artmaktadır. Yani çatışmalarda kendini açma yaklaşımını kullanan ergenlerin topluma açık yerlerde çatışmaya girebilme özelliğini ifade eden genel davranışları artmakta ve ergenler çatışmalara yaklaşıp çatışmalarda duygularını ifade etme yaklaşımını daha çok kullanmaktadırlar. Bu sonuca göre çatışma süreçlerinde kendi düşüncelerini rahatça ortaya koyabilen, beklentilerini ve isteklerini ifade edebilen ergenler, her ortamda bu davranışları sergileyebilmektedirler ve çatışma çözme süreçlerinde duygularını rahatlıkla ortaya koyabilmektedirler. Bu sonuçlar da gösteriyor ki çatışmalardaki iletişim sürecinde çözüm üretmeye yönelik yaklaşımlar birbiriyle bağlantılıdır. Ergenler bu iletişim tarzlarını birbiriyle bağlantılı şekilde çözüm üretmeye yönelik kullanabilmektedirler.

Çatışma çözme yaklaşımlarından çatışmalarda genel ya da özel davranış sergileme ile yaklaşma kaçınma ve duygularını ifade etme yaklaşımları da ilişkili bulunmuştur. Çatışmalarda sadece belli ortamlarda değil her ortamda davranışlarını sergileyebilen ergenlerin çatışmalardan daha az kaçındıkları yani çatışmalara

yaklaştıkları ve çatışma çözme sürecinde rahatlıkla duygularını ortaya koyabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç da bir önceki sonucu destekler şekilde, ergenlerin rahat oldukları takdirde çatışma sürecinde daha yapıcı ve çözüm üretmeye yönelik bir yaklaşım benimsediklerini göstermektedir. Ergenlik döneminin özelliklerinden biri de ergenlerin duygusal karmaşıklığı ve duygu yoğunluğudur. Bu özellik ergenlerin daha hırçın davranarak akliselim davranmasını engellemektedir. Ancak ergenler çatışmalarda rahat ve hoşgörülü ve yapıcı bir tutum izledikleri takdirde duygularını da rahatça ifade edebilmektedirler ayrıca bunu sadece belli ortamlarda değil her ortamda yapabilmektedirler.

Ayrıca çatışma çözme yaklaşımlarından çatışmalara yaklaşma ya da çatışmalardan kaçınma puanı arttıkça çatışmalarda duygularını ifade etme davranışı artmaktadır. Yaklaşma kaçınma alt ölçeğinin puanının yüksek olması yaklaşma, düşük olması ise kaçınma yaklaşımının benimsendiğine işaret etmektedir. Buna göre değerlendirildiğinde çatışmalardan kaçınmayan ergenlerin çatışmalarda duygularını daha fazla ifade etmektedirler. Buna göre çatışma sürecinde yapıcı ve hoşgörülü bir yaklaşımı ifade eden yaklaşma iletişim tarzına sahip ergenler, duygularını da rahatlıkla ortaya koyabilmektedirler. Bu iki özellik de çatışmalardaki iletişim sürecinde çözüm üretmeye yönelik süreci doğru yönlendiren yaklaşımlardır. Ergenler çatışmalardan kaçınmak yerine çatışma çözme sürecine yaklaştıklarında duygularını da rahatlıkla ifade edebilmekte ve bunun sonucu olarak da çözüm üretmeye ve çatışmaların sağlıklı ve yapıcı sonuçlanmasına adım atmaktadırlar.

Bağlanma stilleri ile çatışma çözme yaklaşımları ilişkisine bakıldığında daha önce yapılan araştırmalarla da tutarlı bir şekilde güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin çatışmalarda daha fazla kendini açtıkları, genel davranış sergiledikleri ve çatışmalardan daha az kaçındıkları sonucu elde edilmiştir.

Kayıtsız bağlanan ergenlerin yaşadıkları çatışmalarda daha az kendini açma ve daha az duygularını ifade etme eğiliminde oldukları sonucu elde edilmiştir.

Korkulu bağlanma stiline sahip ergenlerin çatışmalarda daha az kendini açma, duygularını ifade etme ve genel davranış sergileme eğiliminde oldukları elde edilen sonuçlar arasındadır.

Saplantılı bağlanan ergenlerin ise yaşadıkları çatışmalarda duygularını ifade etme ve kendini açma eğiliminde oldukları da elde edilen sonuçlar arasında yer almıştır.

Bağlanma stillerinin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında kayıtsız bağlanma puanının yüksekliği ile korkulu bağlanma ve saplantılı bağlanma durumu

artmaktadır. Bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde kayıtsız bağlanma stili ile saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ilişkili bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma stilinde olumlu benlik ve olumsuz başkaları modelinin birleşimi bulunmaktadır. Bu kişiler reddedilme sonucu hayal kırıklığına uğramamak için, başkaları ile yakın ilişki kurmaktan kaçınırlar. Yakın ilişkilerden uzak durarak kendi özerkliklerini korumaya ve sürdürmeye çalışırlar. Kişilerarası ilişkileri bu bireylere önemsiz görünür. Korkulu bağlanma stilinde olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modeli bulunmaktadır. Bu kişiler kendilerine ilişkin sevilmeye layık olmadığı, başkalarının ise güvenilmez ve reddedici olduğu ile ilgili inançlara sahiptirler. Başkaları ile yakınlık kurmaktan korkar, yakın ilişkiler kurmaktan kaçınırlar. Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda korkulu bağlanan kişiler yakınlık arayışından kaçındıkları ve bağlanma gerçekleştiremedikleri düşünülmektedir. Güvenli bağlanma stilinin aksini işaret eden kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri kendi aralarında ilişkili bulunmuştur.

4.1.4. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Cinsiyetleri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile cinsiyetleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Çatışma çözme yaklaşımları	Değişkenler	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Kendini açma	Kız	365	303.63	110824	44029	0.37
	Erkek	252	316.78	79829		
Genel özel davranış	Kız	365	314.59	114824	43951	0.35
	Ş2Erkek	252	300.91	75829		
Yaklaşma kaçınma	Kız	365	304.36	111093	44298	0.43
	Erkek	252	315.71	79560		
Duygularımı ifade etme	Kız	365	313.27	114342	44433	0.47
	Erkek	252	302.82	76311		

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarının cinsiyete değişkeni ile ilişkisine bakıldığında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir.

4.1.5. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Yaşları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile yaşları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Yaş Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Çatışma çözme yaklaşımları	Değişkenler	n	Sıra Ort.	Sd	X²	P
Kendini açma	15 ve altı	205	321.01	2	3.69	0.16
	16 yaş	132	283.68			
Genel özel davranış	17 ve üstü	280	312.14	2	1.71	0.42
	15 ve altı	205	306.69			
Yaklaşma kaçınma	16 yaş	132	293.68	2	10.77	0.00**
	17 ve üstü	280	317.91			
Duygularını ifade etme	15 ve altı	205	276.82	2	1.48	0.47
	16 yaş	132	314.12			
	17 ve üstü	280	330.15			
			292.50			
			312.11			

Tablo 16'da görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından yaklaşma kaçınma alt ölçeğinin yaş değişkeni ile ilişkisi anlamlıdır ($X^2=10.77$, $p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarından yaklaşma kaçınma yaklaşımını kullanmaları yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yaş gruplarının sıra ortalamaları incelendiğinde 15 yaş ve daha küçük ergenlerin ortalamalarının

(276.82) en düşük olduğu görülüyor. Bunu sırayla 16 yaşındaki ergenler (314.12) ve 17 yaş ve daha büyük ergenler (330.15) takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi düzeyler arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Yaklaşma-Kaçınma Yaklaşımının Yaş Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Yaş Düzeyi kaynağı	U	P
Yaklaşma	17 yaş ve üstü>15 yaş ve	23717	0.00**
kaçınma	altı		

Tablo 17 de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından yaklaşma kaçınma alt boyutu ile ilgili 17 yaş ve üstü ergenler ile 15 yaş ve altı ergenler arasında, 17 yaş ve üstü ergenler lehine anlamlı farklılık vardır (U=23717, p<0.01). Buna göre 15 yaş ve altı ergenlerin çatışmalarda daha çok kaçınma yaklaşımı, 17 yaş ve üstü ergenlerinin ise çatışmalarda daha çok yaklaşma yaklaşımını benimsediği anlaşılmaktadır.

4.1.6. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Kaçınıcı Sınıfta Oldukları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Çatışma çözme yaklaşımları	Değişkenler	n	Sıra Ort.	Sd	X²	P
Kendini açma	9 sınıf	155	315.75	3	3.11	0.37
	10 sınıf	152	289.04			
	11 sınıf	153	307.68			
	12 sınıf	157	322.95			
Genel özel davranış	9 sınıf	155	300.76	3	1.73	0.63
	10 sınıf	152	300.31			
	11 sınıf	153	323.43			
	12 sınıf	157	311.48			
Yaklaşma kaçınma	9 sınıf	155	262.55	3	14.14	0.00**
	10 sınıf	152	323.12			
	11 sınıf	153	326.71			
	12 sınıf	157	323.92			
Duygularını ifade etme	9 sınıf	155	313.64	3	1.37	0.71
	10 sınıf	152	296.53			
	11 sınıf	153	319.10			
	12 sınıf	157	306.65			

Tablo 18’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından yaklaşma kaçınma alt ölçeğinin sınıf düzeyi değişkeni ile ilişkisi anlamlıdır ($X^2=14.14$, $p<0.01$). Bu analiz sonucuna göre ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarından yaklaşma kaçınma yaklaşımını kullanmaları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Sınıf düzeylerinin sıra ortalamaları incelendiğinde 12. sınıfta olan ergenlerin ortalamalarının (323.92) en yüksek olduğu görülüyor. Bunu sırayla 11. sınıftaki ergenler (326.71), 10. sınıftaki ergenler (323.12) ve 17 yaş ve 9. sınıftaki ergenler (262.55) takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi düzeyler arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Yaklaşma-Kaçınma Yaklaşımının Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Sınıf Düzeyi	U	P
Yaklaşma	11. sınıf>9. Sınıf	9418.5	0.00**
kaçınma	12. sınıf>9. Sınıf	9694.5	0.00**
	Toplam		

Tablo 19’da görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından yaklaşma kaçınma alt boyutuş2 ile ilgili 12. sınıftaki ergenler ile 9. sınıftaki ergenler arasında, 12. sınıftaki ergenler lehine anlamlı farklılık vardır ($U=9694.5$, $p<0.01$). Ayrıca 11. sınıftaki ergenler ile 9. sınıftaki ergenler arasında, 11. sınıftaki ergenler lehine anlamlı farklılık vardır ($U=9418.5$, $p<0.01$). Buna göre 9. sınıftaki ergenlerin çatışmalarda daha çok kaçınma yaklaşımı, 11 ve 12. sınıftaki ergenlerin ise çatışmalarda daha çok yaklaşma yaklaşımını benimsediği anlaşılmaktadır.

4.1.7. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile kardeş sayısı değişkeni arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Kardeş sayısı	n	Sıra Ort.	Sd	X ²	P
Kendini açma	2 kardeş ve altı	137	301.42	2	3.42	0.18
	3 kardeş	235	325.78			
	4 kardeş ve üstü	245	297.15			
Genel özel davranış	2 kardeş ve altı	137	345.93	2	9.15	0.01*
	3 kardeş	235	308.84			
	4 kardeş ve üstü	245	288.50			
Yaklaşma kaçınma	2 kardeş ve altı	137	324.53	2	1.37	0.50
	3 kardeş	235	303.27			
	4 kardeş ve üstü	245	305.81			
Duygularını ifade etme	2 kardeş ve altı	137	295.01	2	1.44	0.49
	3 kardeş	235	308.07			
	4 kardeş ve üstü	245	317.71			

Tablo 20’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış alt ölçeğinin kardeş sayısı değişkeni ile ilişkisi anlamlıdır ($X^2=9.15$, $p<0.01$). Bu analiz sonucuna göre ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarından genel-özel davranış sergileme yaklaşımını kullanmaları kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kardeş sayısı değişkenlerinin sıra ortalamaları incelendiğinde 2 kardeş ve altı olan ergenlerin ortalamalarının (345.93) en yüksek olduğu görülüyor. Bunu sırayla 3 kardeş olan ergenler (308.84) ve 4 kardeş ve üstü olan ergenler (288.50) takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi düzeyler arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Genel-Özel Davranış Yaklaşımının Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Kardeş Sayısı	U	P
Genel özel davranış	2 kardeş ve altı > 4 kardeş ve üstü	13619.5	0.00**

Tablo 21’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış yaklaşımı alt boyutu ile ilgili iki ve daha az kardeşi olan ergenler ile 4 ve daha fazla kardeşi olan ergenler arasında, 2 ve daha az kardeşi olan ergenler lehine anlamlı farklılık vardır ($U=13619.5$, $p<0.01$). Buna göre 2 ve daha az kardeşi olan ergenlerin çatışmalarda daha çok genel davranış yaklaşımını yani topluma açık yerlerde çatışmaya girme davranışını, 4 ve daha çok kardeşi olan ergenlerin ise çatışmalarda daha çok özel davranış yaklaşımını benimsedikleri anlaşılmaktadır.

4.1.8. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Anne Baba İlişkileri/Medeni Durumları (Evli, Anne Vefat, Baba Vefat, Boşanmış) Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile ebeveyn ilişki durumları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Anne Baba Durumları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Çatışma çözme yaklaşımları	Değişkenler	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
Kendini açma	Anne baba evli	598	311.49	186273	4190	0.05
	Anne baba evli değil	19	230.53	4380		
Genel özel davranış	Anne baba evli	598	310.6	185738	4725	0.21
	Anne baba evli değil	19	258.68	4915		
Yaklaşma kaçınma	Anne baba evli	598	307.28	183753	4652	0.18
	Anne baba evli değil	19	363.16	6900		
Duygularını ifade etme	Anne baba evli	598	311.26	186133.5	4329.5	0.07
	Anne baba evli değil	19	237.87	4519.5		

Örneklemede boşanmış, boşanmadığı halde ayrı yaşayanların ve anne ya da baba vefat etmiş olanların yüzdesinin düşük olması nedeniyle analizler için bu iki grup birleştirilmiş, anne baba durumu evli ve evli değil olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 22’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından kendini açma yaklaşımı açısından ergenlerin ebeveyn durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmuştur (U=4190, p<0.05). Ebeveynleri birlikte olan ergenlerin ortalaması (311.49), ebeveynleri ayrı olan ergenlerin ortalamasından (230.53) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ebeveynleri birlikte olan ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarından kendini açma yaklaşımını, ebeveynleri ayrı olan ergenlere göre daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir.

4.1.9. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Kimle Birlikte Yaşadıkları (Anne Baba İle ya da Sadece Anne İle, Sadece Baba İle ve Yakın Akrabalar İle) Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile kimle birlikte yaşadıkları değişkeni arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23

Liseli Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Ergenlerin Kimle Yaşadıkları Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Çatışma çözme yaklaşımları	Değişkenler	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
Kendini açma	Ebeveynleri ile birlikte	596	311.25	185502.5	4919.5	0.09
	Ebeveynleri ile birlikte değil	21	245.26	5150.5		
Genel özel davranış	Ebeveynleri ile birlikte	596	310.75	185209	5213	0.19
	Ebeveynleri ile birlikte değil	21	259.24	5444		
Yaklaşma kaçınma	Ebeveynleri ile birlikte	596	307.65	183359	5453	0.31
	Ebeveynleri ile birlikte değil	21	347.33	7294		
Duygularını ifade etme	Ebeveynleri ile birlikte	596	311.89	185885	4537	0.03
	Ebeveynleri ile birlikte değil	21	227.05	4768		

Örneklemede sadece anne ile sadece baba ile ve yakın akrabalar ile yaşayanların yüzdesinin düşük olması nedeniyle analizler için bu iki grup birleştirilmiş, ergenin kimle yaşadığı durumu ebeveynleri ile birlikte ve değil olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 23’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından duygularını ifade etme yaklaşımı açısından ergenlerin kimle yaşadığına göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($U=4537$, $p<0.05$). Ebeveynleri ile birlikte yaşayan ergenlerin ortalaması (311.89), ebeveynlerinin ikisiyle birlikte yaşamayan ergenlerin ortalamasından (227.05) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ebeveynleri ile birlikte yaşayan ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarından duygularını ifade etme davranışını, ebeveynlerinin ikisiyle birlikte yaşamayan ergenlere göre daha fazla sergiledikleri tespit edilmiştir.

4.1.10. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Sosyoekonomik Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile aylık gelir düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Aylık Gelir Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Aylık gelir düzeyi	n	Sıra ort.	Sd	X ²	P
Kendini açma	Asgari ücret ve altı	171	309.55	3	2.99	0.39
	1000-1500 tl	183	315.59			
	1500-2000tl	131	321.58			
	2000 tl ve üstü	132	286.67			
Genel özel davranış	Asgari ücret ve altı	171	281.91	3	7.71	0.05
	1000-1500 tl	183	311.03			
	1500-2000tl	131	311.37			
	2000 tl ve üstü	132	338.79			
Yaklaşma kaçınma	Asgari ücret ve altı	171	281.37	3	7.02	0.07
	1000-1500 tl	183	329.89			
	1500-2000tl	131	306.67			
	2000 tl ve üstü	132	318.16			
Duygularını ifade etme	Asgari ücret ve altı	171	290.16	3	3.70	0.29
	1000-1500 tl	183	317.80			
	1500-2000tl	131	304.02			
	2000 tl ve üstü	132	326.15			

Tablo 24’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış alt ölçeğinin aylık gelir düzeyi değişkeni ile ilişkisi anlamlıdır ($X^2=7.71$, $p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarından genel-özel davranış sergileme yaklaşımını kullanmaları gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Gelir düzeyi değişkenlerinin sıra ortalamaları incelendiğinde 2000 tl ve üstü gelir düzeyinde olan ergenlerin ortalamalarının (338.79) en yüksek olduğu görülüyor. Bunu sırayla 1500-2000 tl arası gelir düzeyindeki ergenler (311.37), 1000-1500 tl arası gelir düzeyinde olan ergenler (311.03) ve asgari ücret ve altı gelir düzeyinde olan ergenler (281.91) takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi düzeyler arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Genel-Özel Davranış Yaklaşımının Aylık Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler		U	P
Genel	özel 2000 tl ve üstü>asgari ücret ve altı	9221	0.00
davranış			

Tablo 25’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış yaklaşımı alt boyutu ile ilgili 2000 tl ve üstü gelir düzeyindeki ergenler ile asgari ücret ve altı gelir düzeyindeki ergenler arasında, 2000 tl ve üstü gelir düzeyindeki ergenler lehine anlamlı bir farklılık vardır (U=9221, p<0.01). Buna göre 2000 tl ve üstü gelir düzeyindeki ergenler çatışmalarda daha çok genel davranış yaklaşımını yani topluma açık yerlerde çatışmaya girme davranışını, asgari ücret ve altı gelir düzeyindeki ergenlerin ise çatışmalarda daha çok özel davranış yaklaşımını benimsedikleri anlaşılmaktadır.

4.1.11. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Annelerinin Eğitim Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile anne eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Değişkenler	Anne eğitim düzeyi	n	Sıra ort.	Sd	X ²	P
Kendini açma	Okur yazar değil	22	291.68	4	0.96	0.91
	İlkokul mezunu	343	309.64			
	Orta okul	107	320.48			
	Lise	104	303.79			
	Üniversite	41	296.17			
Genel özel davranış	Okur yazar değil	22	281.48	4	6.84	0.14
	İlkokul mezunu	343	295.54			
	Orta okul	107	332.96			
	Lise	104	318.67			
	Üniversite	41	349.33			
Yaklaşma kaçınma	Okur yazar değil	22	369.05	4	8.62	0.07
	İlkokul mezunu	343	298.17			
	Orta okul	107	325.06			
	Lise	104	331.92			
	Üniversite	41	267.30			
Duygularımı ifade etme	Okur yazar değil	22	343.41	4	2.75	0.60
	İlkokul mezunu	343	303.53			
	Orta okul	107	309.41			
	Lise	104	305.64			
	Üniversite	41	343.72			

Tablo 26'da görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımları açısından anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.1.12. Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımları İle Babalarının Eğitim Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile baba eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Değişkenler	Baba eğitim düzeyi	n	Sıra ort.	Sd	X ²	P
Kendini açma	Okur yazar değil	10	205.20	4	6.79	0.15
	İlkokul mezunu	332	314.82			
	Orta okul	119	300.58			
	Lise	82	332.21			
	Üniversite	74	284.75			
Genel özel davranış	Okur yazar değil	10	309.25	4	11.90	0.02
	İlkokul mezunu	332	293.85			
	Orta okul	119	295.83			
	Lise	82	348.39			
	Üniversite	74	354.45			
Yaklaşma kaçınma	Okur yazar değil	10	333.40	4	6.76	0.15
	İlkokul mezunu	332	311.73			
	Orta okul	119	293.79			
	Lise	82	345.07			
	Üniversite	74	277.97			
Duygularımı ifade etme	Okur yazar değil	10	262.05	4	2.66	0.62
	İlkokul mezunu	332	306.24			
	Orta okul	119	300.98			
	Lise	82	333.84			
	Üniversite	74	313.11			

Tablo 27’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış alt ölçeğinin baba eğitim düzeyi değişkeni ile ilişkisi anlamlıdır ($X^2=11.90$, $p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarından genel-özel davranış sergileme yaklaşımını kullanmaları babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Baba eğitim düzeyi değişkenlerinin sıra ortalamaları incelendiğinde babaları üniversite mezunu olan ergenlerin ortalamalarının (354.45) en yüksek olduğu görülüyor. Bunu sırayla babaları lise mezunu olan ergenler (348.39), daha sonra ise babaları okur yazar olmayan ergenler (309.25), babaları ortaokul mezunu olan ergenler (295.83) ve babaları ilkokul mezunu olan ergenler (293.85) takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi düzeyler arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28

Ergenlerin Çatışma Çözme Yaklaşımlarından Genel-Özel Davranış Yaklaşımının Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Değişkenler	U	P
Genel özel davranış	Lise>ilkokul mezunu	11274	0.01
	Üniversite >ortaokul	3449	0.01
	Üniversite>ilkokul	9985	0.01
	Lise>ortaokul	4001.5	0.03

Tablo 28’de görüldüğü gibi çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış yaklaşımı alt boyutu ile ilgili babaları lise mezunu olan ergenler ile babaları ilkokul mezunu olan ergenler arasında babaları lise mezunu olan ergenler lehine anlamlı bir fark vardır ($U=11274$, $p<0.01$). Babaları lise mezunu olan ergenler ile babaları ortaokul mezunu olan ergenler arasında da babaları lise mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark vardır ($U=4001.5$, $p<0.01$). Ayrıca babaları üniversite mezunu olan ergenler ile babaları ortaokul mezunu olan ergenler arasında babaları üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark vardır ($U=3449$, $p<0.01$). Babaları üniversite mezunu olan ergenler ile babaları ilkokul mezunu olan ergenler arasında da babaları üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı bir fark vardır ($U=9985$, $p<0.01$). Buna göre babaları lise ve üniversite mezunu olan ergenlerin çatışmalarda daha çok genel davranış yaklaşımını yani topluma açık yerlerde çatışmaya girme davranışını, babaları ilkokul ve ortaokul düzeyinde olan

ergenlerin ise çatışmalarda daha çok özel davranış yaklaşımını benimsedikleri anlaşılmaktadır.

4.1.13. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Cinsiyetleri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29

Liseli Ergenlerin Bağlanma Stillерinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Bağlanma stilleri	Değişkenler	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
Güvenli bağlanma	Kız	365	311.01	113517	45258	0.73
	Erkek	252	306.10	77136		
Kayıtsız bağlanma	Kız	365	337.80	125996	38779	0.00
	Erkek	252	276.26	64657		
Korkulu bağlanma	Kız	365	331.50	120996	37779	0.00
	Erkek	252	276.42	69657		
Saplantılı bağlanma	Kız	365	311.88	113836	44939	0.63
	Erkek	252	304.83	76817		

Tablo 29’da görüldüğü gibi ergenlerin bağlanma stillerinin kayıtsız bağlanma alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=38779$, $p<0.01$). Değişkenlerin sıra ortalamaları dikkate alındığında kayıtsız bağlanan kızların ortalamasının (337.80), kayıtsız bağlanan erkeklerin ortalamasından (276.26) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kız ergenler erkek ergenlere göre daha fazla olumlu benlik olumsuz başkaları modelini benimsemektedirler.

Ayrıca ergenlerin bağlanma stillerinin korkulu bağlanma alt boyutu da cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=37779$, $p<0.01$). değişkenlerin sıra ortalamaları dikkate alındığında korkulu bağlanan kızların ortalamasının (331.50), korkulu bağlanan erkeklerin ortalamasından (276.42) anlamlı derecede yüksek olduğu

görülmektedir. Buna göre kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha fazla olumsuz benlik ve başkaları modelini benimsemektedirler.

4.1.14. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Yaşları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile yaşları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30

Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Yaş Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Yaş	n	Sıra ort.	Sd	X ²	P
Güvenli bağlanma	15 ve altı	205	327.07	2	6.19	0.04
	16 yaş	132	305.34			
	17 ve üstü	280	286.68			
Kayıtsız bağlanma	15 ve altı	205	303.76	2	0.27	0.87
	16 yaş	132	310.89			
	17 ve üstü	280	311.94			
Korkulu bağlanma	15 ve altı	205	309.30	2	0.51	0.78
	16 yaş	132	317.88			
	17 ve üstü	280	304.59			
Saplantılı bağlanma	15 ve altı	205	312.02	2	0.09	0.95
	16 yaş	132	306.97			
	17 ve üstü	280	307.75			

Tablo 30’da görüldüğü gibi bağlanma stillerinin güvenli bağlanma alt boyutu yaş değişkeni ile ilişkisi anlamlıdır ($X^2=6.19$, $p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre ergenlerin güvenli bağlanma puanları yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yaş gruplarının sıra ortalamaları incelendiğinde 15 yaş ve daha küçük ergenlerin ortalamalarının (327.07) en yüksek olduğu görülüyor. Bunu sırayla 16 yaşındaki ergenler (305.34) ve 17 yaş ve daha büyük ergenler (286.68) takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi düzeyler arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31

Ergenlerin Bağlanma Stillerinden Güvenli Bağlanma Stilinin Yaş Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Değişkenler	U	P
Güvenli bağlanma	15 yaş ve altı >17 yaş ve üstü	24936.5	0.01

Tablo 31’de görüldüğü gibi bağlanma stillerinin güvenli bağlanma alt boyutu ile ilgili 17 yaş ve üstü ergenler ile 15 yaş ve altı ergenler arasında, 15 yaş ve altı ergenler lehine anlamlı farklılık vardır ($U=24936.5$, $p<0.05$). Buna göre 15 yaş ve altı ergenlerin, 17 yaş ve üstü ergenlere göre daha güvenli bağlandıkları anlaşılmaktadır.

4.1.15. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32

Ergenlerin bağlanma stillerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Sınıf düzeyi	n	Sıra ort.	Sd	X²	P
Güvenli bağlanma	9 sınıf	155	290.05	3	6.58	0.08
	10 sınıf	152	295.17			
	11 sınıf	153	336.92			
Kayıtsız bağlanma	12 sınıf	157	313.89	3	3.46	0.32
	9 sınıf	155	306.49			
	10 sınıf	152	304.54			
Korkulu bağlanma	11 sınıf	153	294.17	3	0.14	0.98
	12 sınıf	157	330.25			
	9 sınıf	155	312.58			
Saplantılı bağlanma	10 sınıf	152	310.44	3	3.60	0.30
	11 sınıf	153	305.52			
	12 sınıf	157	307.46			
Saplantılı bağlanma	9 sınıf	155	320.21	3	3.60	0.30
	10 sınıf	152	311.93			
	11 sınıf	153	317.81			
	12 sınıf	157	286.50			

Tablo 32’de görüldüğü gibi bağlanma stilleri açısından ergenlerin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.1.16. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Kardeş Sayıları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile kardeş sayısı değişkeni arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33

Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Kardeş sayısı	n	Sıra ort.	Sd	X ²	P
Güvenli bağlanma	2 kardeş ve altı	137	320.92	2	5.28	0.07
	3 kardeş	235	323.13			
	4 kardeş ve üstü	245	288.78			
Kayıtsız bağlanma	2 kardeş ve altı	137	268.90	2	9.11	0.01
	3 kardeş	235	318.10			
	4 kardeş ve üstü	245	322.70			
Korkulu bağlanma	2 kardeş ve altı	137	287.63	2	5.04	0.08
	3 kardeş	235	302.12			
	4 kardeş ve üstü	245	327.55			
Saplantılı bağlanma	2 kardeş ve altı	137	324.44	2	3.02	0.22
	3 kardeş	235	315.23			
	4 kardeş ve üstü	245	294.39			

Tablo 33’de görüldüğü gibi bağlanma stillerinin kayıtsız bağlanma alt boyutunun kardeş sayısı değişkeni ile ilişkisi anlamlıdır ($X^2=9.11$, $p<0.05$). Bu analiz sonucuna göre ergenlerin kayıtsız bağlanma puanları kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kardeş sayısı gruplarının sıra ortalamaları incelendiğinde 4 ve daha fazla kardeşe sahip ergenlerin ortalamalarının (322.70) en yüksek olduğu görülüyor. Bunu sırayla 3 kardeş olan ergenler (318.10) ve 2 ve daha az kardeşi olan ergenler (268.90) takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi düzeyler arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar tablo 34’de verilmiştir.

Tablo 34

Ergenlerin Bağlanma Stillerinden Güvenli Bağlanma Stilinin Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Değişkenler	U	P
Kayıtsız	4 kardeş ve üstü>2 kardeş ve altı	13860.05	0.00
bağlanma	3 kardeş>2 kardeş ve altı	13525.50	0.01

Tablo 34’de görüldüğü gibi bağlanma stillerinin kayıtsız bağlanma alt boyutu ile ilgili 4 ve daha fazla kardeşi olan ergenler ile 2 ve daha az kardeşi olan ergenler arasında, 4 ve daha fazla kardeşi olanlar lehine (U=13860.05, p<0.01). Buna göre 4 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin, 2 ve daha az kardeşi olan ergenlere göre daha kayıtsız bağlandıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca 3 kardeş olan ergenler ile 2 ve daha az kardeşi olan ergenler arasında, 3 kardeş olanlar lehine (U=13525.50, p<0.01). Buna göre 3 kardeş olan ergenlerin, 2 ve daha az kardeşi olan ergenlere göre daha kayıtsız bağlandıkları anlaşılmaktadır.

4.1.17. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Anne Baba İlişkileri/Medeni Durumları (Evli, Anne Vefat, Baba Vefat, Boşanmış) Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile ebeveyn durumu değişkeni arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 35’de verilmiştir.

Tablo 35

Liseli Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Anne Baba Durumu Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Bağlanma stilleri	Değişkenler	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
Güvenli bağlanma	Anne baba evli	598	309.33	184980	5483	0.79
	Anne baba evli değil	19	298.58	5673		
Kayıtsız bağlanma	Anne baba evli	589	308.66	184576.5	5475.5	0.78
	Anne baba evli değil	19	319.82	6076.5		
Korkulu bağlanma	Anne baba evli	589	309.06	184820.5	5642.5	0.96
	Anne baba evli değil	19	306.97	5832.5		
Saplantılı bağlanma	Anne baba evli	589	231.50	4398.5	4208.5	0.05
	Anne baba evli değil	19	311.46	186254.5		

Örneklemede boşanmış, boşanmadığı halde ayrı yaşayanların ve anne ya da baba vefat etmiş olanların yüzdesinin düşük olması nedeniyle analizler için bu iki grup birleştirilmiş, anne baba durumu evli ve evli değil olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 35’de görüldüğü gibi bağlanma stillerinin saplantılı bağlanma alt boyutu açısından ergenlerin ebeveyn durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmuştur (U=4208, p<0.05). Ebeveynleri birlikte olan ergenlerin ortalaması (231.50), ebeveynleri ayrı olan ergenlerin ortalamasından (311.46) daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ebeveynleri ayrı olan ergenler, ebeveynleri birlikte olanlara göre daha fazla olumsuz benlik olumlu başkaları modeline sahip oldukları tespit edilmiştir.

4.1.18. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Kimle Birlikte Yaşadıkları (Anne Baba İle ya da Sadece Anne İle, Sadece Baba İle ve Yakın Akrabalar İle) Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile kimle birlikte yaşadığı değişkeni arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Mann Whitney-U Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36

Liseli Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Ergenin Kimle Yaşadığı Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Bağlanma stilleri	Değişkenler	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
Güvenli bağlanma	Ebeveynleri birlikte	ile 596	308.96	184138.5	6232.5	0.97
	Ebeveynleri birlikte değil	ile 21	310.21	6514.5		
Kayıtsız bağlanma	Ebeveynleri birlikte	ile 596	309.17	184265	6157	0.90
	Ebeveynleri birlikte değil	ile 21	304.19	6388		
Korkulu bağlanma	Ebeveynleri birlikte	ile 596	309.20	184285.5	6136.5	0.88
	Ebeveynleri birlikte değil	ile 21	303.21	6367.5		
Saplantılı bağlanma	Ebeveynleri birlikte	ile 596	311.40	185594.5	4827.5	0.07
	Ebeveynleri birlikte değil	ile 21	240.88	5058.5		

Örneklemede sadece anne ile sadece baba ile ve yakın akrabalar ile yaşayanların yüzdesinin düşük olması nedeniyle analizler için bu iki grup birleştirilmiş, ergenin kimle yaşadığı durumu ebeveynleri ile birlikte ve değil olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 36’da görüldüğü gibi bağlanma stilleri ile ergenin kimle birlikte yaşadığı değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.1.19. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Sosyoekonomik Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile sosyoekonomik durumları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37

Ergenlerin Bağlanma Stillерinin Aylık Gelir Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Aylık gelir düzeyi	n	Sıra ort.	Sd	X ²	P
Güvenli bağlanma	Asgari ücret ve altı	171	296.20	3	1.96	0.58
	1000-1500 tl	183	321.06			
	1500-2000tl	131	303.66			
Kayıtsız şbağlanma	2000 tl ve üstü	132	314.16	3	1.04	0.79
	Asgari ücret ve altı	171	307.07			
	1000-1500 tl	183	299.67			
Korkulu bağlanma	1500-2000tl	131	315.98	3	3.09	0.38
	2000 tl ve üstü	132	317.50			
	Asgari ücret ve altı	171	324.12			
Saplantılı bağlanma	1000-1500 tl	183	293.54	3	0.79	0.85
	1500-2000tl	131	317.21			
	2000 tl ve üstü	132	302.70			
Saplantılı bağlanma	Asgari ücret ve altı	171	312.45	3	0.79	0.85
	1000-1500 tl	183	315.11			
	1500-2000tl	131	298.21			
Saplantılı bağlanma	2000 tl ve üstü	132	306.77	3	0.79	0.85

Tablo 37’de görüldüğü gibi bağlanma stilleri ile aylık gelir düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.1.20. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Annelerinin Eğitim Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile anne eğitim durumları arandaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 38’de verilmiştir.

Bağlanma stilleri üzerinde anne eğitim durumuna dayalı farklar tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38

Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Anne Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Anne eğitim düzeyi	n	Sıra ort.	Sd	X²	P
Güvenli bağlanma	Okur yazar değil	22	300.77	4	3.90	0.42
	İlkokul mezunu	343	302.63			
	Ortaokul mezunu	107	320.05			
	Lise mezunu	104	301.97			
	Üniversite mezunu	41	355.70			
Kayıtsız bağlanma	Okur yazar değil	22	318.16	4	6.42	0.17
	İlkokul mezunu	343	310.84			
	Ortaokul mezunu	107	294.41			
	Lise mezunu	104	335.64			
	Üniversite mezunu	41	259.21			
Korkulu bağlanma	Okur yazar değil	22	350.55	4	6.34	0.17
	İlkokul mezunu	343	308.48			
	Ortaokul mezunu	107	323.63			
	Lise mezunu	104	309.73			
	Üniversite mezunu	41	251.05			
Saplantılı bağlanma	Okur yazar değil	22	266.45	4	4.18	0.38
	İlkokul mezunu	343	309.82			
	Ortaokul mezunu	107	314.39			
	Lise mezunu	104	294.17			
	Üniversite mezunu	41	348.54			

Tablo 38’de görüldüğü gibi bağlanma stilleri ile anne eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.1.21. Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Babalarının Eğitim Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Ergenlerin bağlanma stilleri ile baba eğitim durumları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39

Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Baba Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Baba eğitim düzeyi	n	Sıra ort.	Sd	X ²	P
Güvenli bağlanma	Okur yazar değil	10	260.00	4	3.94	0.41
	İlkokul mezunu	332	304.70			
	Ortaokul mezunu	119	296.34			
	Lise mezunu	82	331.77			
Kayıtsız bağlanma	Üniversite mezunu	74	330.02	4	2.20	0.70
	Okur yazar değil	10	354.05			
	İlkokul mezunu	332	307.50			
	Ortaokul mezunu	119	303.99			
Korkulu bağlanma	Lise mezunu	82	328.79	4	12.94	0.01
	Üniversite mezunu	74	295.78			
	Okur yazar değil	10	336.14			
	İlkokul mezunu	332	305.16			
Saplantılı bağlanma	Ortaokul mezunu	119	337.84	4	6.10	0.19
	Lise mezunu	82	223.55			
	Üniversite mezunu	74	261.30			
	Okur yazar değil	10	178.20			
Saplantılı bağlanma	İlkokul mezunu	332	309.44	4	6.10	0.19
	Ortaokul mezunu	119	310.22			
	Lise mezunu	82	323.94			
	Üniversite mezunu	74	306.19			

Tablo 39'da görüldüğü gibi bağlanma stillerinin korkulu bağlanma alt boyutunun baba eğitim durumu değişkeni ile ilişkisi anlamlıdır ($X^2=12.94$, $p<0.05$). Bu

analiz sonucuna göre ergenlerin korkulu bağlanma puanları babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Baba eğitim düzeylerinin sıra ortalamaları incelendiğinde babaları ortaokul mezunu olan ergenlerin ortalamalarının (337.84) en yüksek olduğu görülüyor. Bunu sırayla babaları lise mezunu olan ergenler (336.14), babaları ilkokul mezunu olan ergenler (305.16), babaları üniversite mezunu olan ergenler (261.30) ve babaları okur yazar olmayan ergenler (223.55) takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi düzeyler arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar tablo 40'da verilmiştir.

Tablo 40

Ergenlerin Bağlanma Stillerinden Korkulu Bağlanma Stilinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Değişkenler	U	P
Korkulu bağlanma	Okuma yazma bilmeyen > Lise mezunu	231.50	0.02

Tablo 40'da görüldüğü gibi bağlanma stillerinin korkulu bağlanma alt boyutu ile ilgili olarak babaları okuma yazma bilmeyen ergenler ile babaları lise mezunu olan ergenler arasında babaları okuma yazma bilmeyen ergenler lehine anlamlı bir fark bulunmaktadır (U=231.50, $p<0.05$). Buna göre babaları okuma yazma bilmeyen ergenler, babaları lise mezunu olan ergenlere göre daha fazla olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modeline sahip oldukları anlaşılmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Araştırmanın Yorumu

Önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi bu çalışmanın temel amacı lise öğrencilerinin çatışma çözme yaklaşımlarının bağlanma stilleri ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada bağlanma stilleri güvenli bağlanma ve tam tersini ifade eden korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma olarak dörde ayrılmıştır. Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ise Goldstain'in çatışmalardaki iletişim sürecine odaklanan çatışmaların yapıcı sonuçlanmasına yönelik ya da çatışma sürecini zorlaştırmaya yönelik yaklaşımlardır. Bunlar çatışmalarda kendini açma, çatışmalara yaklaşma ya da kaçınma, genel ya da özel davranış sergileme ve çatışmalarda duygularını ifade edebilme olarak sınıflandırılmıştır.

Bu bölümde elde edilen bulgular doğrultusunda değişkenlerin birbiri ile korelasyonuna ilişkin sonuçlar tartışılmış ardından demografik özelliklerin bağlanma stilleri ve çatışma çözme yaklaşımları üzerindeki etkisi incelenmiş ve bunların daha önceki araştırmalarla ilişkisi tartışılmıştır.

5.1.1. Güvenli Bağlanma ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Elde edilen veriler üzerinde yapılan analiz sonuçlarında; güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin çatışmalarda daha fazla kendini anlatma, kendini açma eğiliminde olduğu, çatışmalardan daha az kaçındıkları ve çatışma yaşadığı yere göre çatışma çözme yaklaşımları açısından fark olmadığı bir başka deyişle genel davranış sergiledikleri sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç Finzi ve diğerleri (2001, s. 773) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Finzi ve diğerleri (2001, s. 773) çalışmasında, yaşanan sorunlar esnasında sergilenen yaklaşım ile ilgili olarak güvenli bağlananların daha fazla düşünen, kendine güvenli ve yapıcı yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Çatışma çözme aşamasında; özgüven ile hareket eden güvenli bağlanma stiline bireylerin, aynı zamanda çatışma çözme açısından ne şekilde davranacağı, nasıl adımlar atacağı ile ilgili alternatifler geliştirebildiğini belirtmiştir.

Söz konusu bu bulgular; Bartholomew ve Horowitz, (1991) tarafından yapılan çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Bu bulgulara göre güvenli bağlanma stiline sahip ergenler çatışmalarda daha az kaçınma yaklaşımı sergilemektedirler. Ayrıca güvenli bağlanma stiline sahip olanların çatışma konusu hakkında iletişim kurmaktan en az kaçınan grup olduğunu gösteren bulgular elde edilmiştir. Çatışmalarda iletişim sürecini kullanmak ve çatışmalardan kaçınmamak çatışma süreçlerinin sağlıklı ilerlemesini ve yapıcı sonuçlanmasını sağlamaktadır.

Shaver ve Brennan (1991) tarafından yapılan araştırmada da destekleyici bulgular elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin güvensiz bağlananlara oranla daha dışa dönük, daha az kaygılı ve daha sıcak oldukları saptanmıştır. Yine benzer bir çalışmada Hazan ve Shaver (1990) güvenli bağlananların kaygılı/dengesiz bağlananlara göre daha yüksek özsaygıya sahip olduklarını, sosyal olarak duygularını daha fazla açığa vurabildiklerini ve daha az yalnızlıkla ilgili hislere kapıldıklarını bulmuştur.

Literatür incelendiğinde güvenli bağlanan ergenlerin daha olumlu benlik ve başkaları modellerine sahip olduğu ve buna bağlı olarak kendisi ve çevresi hakkında olumlu ve sağlıklı zihinsel temsillere sahip olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada da güvenli bağlanan ergenlerin çatışma sürecinde yapıcı yaklaşımlar benimsedikleri saptanmıştır. Bebeklik ve erken çocukluk döneminde temel bakım verenle kurulan sağlıklı iletişimin getirisi olan güvenli bağlanma stilini oluşturmuş bireyler, ergenlik dönemindeki çatışmalarında yapıcı yaklaşımlar ve olumlu iletişim tarzları benimsemektedirler. Bu sayede güvenli bağlanan ergenler sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilir ve sağlıklı bir kişilik gelişimi sağlayabilirler. Liselerde yaşanan şiddet olaylarının bir nedeni de ergenlerin yaşadıkları sorunlarda ve çatışma durumlarında yapıcı yaklaşımlar benimsememeleri olarak açıklanabilir. Araştırmanın bu bulgusu çatışmalarda yapıcı yaklaşımlar kullanan ergenlerin anlamlı bir çoğunluğunu ebeveyni ile güvenli bağlanma kurmuş ergenler oluşturmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının veli eğitimlerinde ya da velilere yönelik yapacakları diğer çalışmalarda bebeklik ve ilk çocuklukta kurulan ilişkinin önemine odaklanması, günümüzde artan öğrenci şiddet sorunlarını azaltabilecek temel unsurlardan birisi olarak düşünülebilir.

5.1.2. Korkulu Bağlanma Ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Korkulu bağlanma stili ile çatışma çözme sürecinde genel özel davranış sergileme, kendini açma ve duygularını ifade etme yaklaşımları ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Bir başka deyişle korkulu bağlanma stilindeki ergenler çatışmalarda daha az genel davranış sergilemektedirler. Bu bireylerin çatışmalardaki yaklaşımları başka kişilerin ortamda bulunup bulunmama durumuna göre değişiklik göstermektedir. Korkulu bağlanma stilindeki ergenler özel olarak benimsedikleri çatışma çözme yaklaşımlarını genel ortamlarda sergileyememektedirler. Ayrıca korkulu bağlanan ergenler çatışmalarda kendini açma ve duygularını ifade konusunda zorlanmaktadır. Korkulu bağlanma stilindeki ergenlerin benimsedikleri çatışma çözme yaklaşımları ortamda başka kişilerin var olma durumuna göre farklılaşmaktadır.

İnsanların özel davranışlarını genel davranış haline getirebilmelerinde kültürlerin de etkisi vardır. Gudykunst ve Tin-Toomey (1988, akt. Goldstein,1999) göre, yüksek bağlamlı kültürlerde açıkça görüş ayrılığı bildirmek veya biriyle halk arasında (tüzel olarak) yüzleşmek çok kötü bir davranıştır ve her iki taraf açısından da hakaret olarak nitelenebilir. Leong, Wagner ve Tata (1995; akt. Goldstein,1999) ise aile içerisinde kişisel meseleleri saklamak değeri toplumculuğun (yüksek bağlamlı kültür) karakteristik özelliği olarak ifade etmektedirler. Araştırmanın gerçekleştiği Hatay kültürünün de toplumculuğun yoğun yaşandığı bir kültür olması bu sonucun ortaya çıkmasına etki eden bir etken olarak değerlendirilebilir.

Güvenli bağlanma stilindeki ergenlerin çatışmalarda daha yapıcı yaklaşımlar benimsediği sonucu dikkate alındığında, güvenli bağlanmanın tam tersini ifade eden korkulu bağlanma stilindeki ergenlerin yapıcı olmayan, çatışmaları olumsuz sonuçlandırabilecek yaklaşımlar sergilemesi beklendik bir sonuçtur.

Elde edilen bulgular literatürle de desteklenmektedir. Shaver ve Brennan (1991) tarafından yapılan araştırmada korkulu bağlananların sosyal ilişkilerden kaçınan, duygusal ilişki kuramayan ergenler olduklarını belirtilmektedir. Ayrıca bir başka araştırmada korkulu bağlanma stili ile utanç duygusu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur (Deniz, 2006, s. 91). Başkalarına ve kendilerine yönelik olumsuz zihinsel temsilleri, korkulu bağlanma stilindeki ergenleri dış dünyadan uzaklaştırdığı gibi, kendi içinde de sıkıntılı, mutsuz bir atmosfer yaratmasına neden olmaktadır. Bu bireylerin kalabalık ortamlarda ya da başkalarının da bulunduğu çatışma ortamlarında geri çekilmeleri ve düşüncelerini açmamaları beklendik bir sonuçtur.

Yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi güvensiz bağlanma stillerinden olan korkulu bağlanma stili ile düşük özsaygı ve sosyal ilişkilerde bozulma arasında ilişki bulunmaktadır. Bu olumsuz algılar, ergenin kendine ve başkalarına daha az güvenmesine ve topluma açık yerlerde çatışmaya girmekten kaçınıp daha az genel davranış sergilemesine neden olmaktadır. Güvenli bağlanma stilindeki ergenlerin kendisi ve başkaları ile ilgili olumlu algılara sahip olan çatışmalarda aktif bir çaba göstererek her iki tarafı da memnun edecek yapıcı yaklaşımlar benimsemeleri beklendik bir olgudur. Literatürde buna benzer sonuçlar yer almaktadır.

5.1.3. Kayıtsız Bağlanma ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Araştırmada kayıtsız bağlanma stili ile çatışmalarda duygularını rahatlıkla ifade edebilme ve kendini açma yaklaşımı arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Birçok çatışma çözme durumlarında, taraflar arasında duyguların ifade edilmesi çatışma çözümü açısından önemli görülmektedir. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde benzer sonuçlar elde edilmiştir. Shaver ve Brennan (1991) tarafından yapılan araştırmada kayıtsız bağlanma geliştirenlerin daha depresif, daha uyumsuz oldukları, ilişkilerinde daha doyumsuz oldukları ve ilişkilerinin daha kısa sürdüğü belirtilmektedir. Kobak ve Sceery'nin (1988) çalışması da kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin kendilerini ve ilişkilerini idealleştirerek ilişkilerindeki sorunları önemsizleştirdiklerini ve ergenlerin beyan ettikleri çatışma çözme yaklaşımları ile gerçekte benimsedikleri yaklaşımların tutarlı olmadığını göstermiştir.

Duygusal ifade boyutu çatışma çözme sürecinde bireylerin duygularını ifade etmede gösterdikleri farklılıkları ortaya koyar ve çatışma sürecinin yapıcı sonuçlanması için önemli bir etkidir. Yüksek bağlamlı kültürlerde bireyler iç dünyalarında büyük gerilimler yaşasalar da fikirlerini açıkça ifade etmezler ve halk arasında rahat davranmadıklarını söylerler (S. Ting-Toomey ve J. G. Oetzel 2003). Bu çalışmanın yapıldığı Hatay kültüründe de olduğu gibi yüksek bağlamlı kültürlerde bireyler çatışmalarda duygularını ifade etmekten sakınırlar ve çatışma sürecinin uzamasına ve yıkıcı sonuçlar doğmasına neden olurlar. Bu bağlamda düşünüldüğünde duygularını ifade etme yaklaşım tarzının daha az benimsenmesi araştırmanın beklenen bir sonucudur.

Çatışma sürecinin yapıcı sonuçlanması çatışma durumundaki kişinin kendi rolüne, geçmişte yaşananlara ve çatışma konularındaki bireysel ihtiyaç ve arzulara

yönelik yüksek derecede kendini açmayı gerektirir (Goldstein, 1999). Kendini açmanın çatışma sürecinin yapıcı sonuçlanması için önemi büyüktür. S. Ting-Toomey ve J. G. Oetzel (2003)'e göre, düşük bağlamlı kültürlerde kendini açma çok büyük önem arz etmekteyken, yüksek bağlamlı kültürlerde kendini gizlemek hayati bir öneme sahiptir. Bu yüzden kendini açma boyutu bireylerin çatışma durumunda kendilerini ifade etmekteki bu farklılıkları üzerinde durmaktadır. Başkalarına yönelik olumsuz algılara sahip kayıtsız bağlanan ergenin çatışma sürecinde kendini açma yaklaşımını benimsememesi beklenen bir sonuçtur.

Literatür incelendiğinde kayıtsız bağlanma stilindeki ergenler sosyal ilişkilerine daha az önem verdiği gözlenmektedir. Daha önce yapılan araştırmaların sonuçları çalışmayı destekler niteliktedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre ergenler yaşadıkları çatışmaları da önemsizleştirerek çatışmalarda kendini açma ve duygularını ifade etme yaklaşımlarını daha az kullanmaktadırlar. Kültürel anlamda değerlendirildiğinde ise Hatay gibi yüksek bağlamlı kültürler için de kendini açma ve duygularını ifade etme yaklaşımlarının daha az benimsenmesi beklenen bir sonuçtur.

5.1.4. Saplantılı Bağlanma ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Çatışmalarda duygularını rahatlıkla ifade edebilme ve kendini açma yaklaşımları ile saplantılı bağlanma stili pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Saplantılı bağlanma stilindeki bireylerin sosyal ilişkilerindeki yakınlığı sürdürmeye ve ilişkiyi korumaya yönelik yoğun isteklerinin olduğu bilinmektedir. Bahadır'ın araştırmasında (2006) saplantılı bağlanan üniversite öğrencilerinin ilişkiye verdikleri önemin arttığı ve ilişkilerde daha fazla çatışma yaşadıkları sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç özellikle ergenlik dönemi için anlamlı görünmektedir. Çünkü bu dönemde; olumsuz benlik olumlu başkaları modeline sahip saplantılı bağlanma stilindeki ergen yaşadığı çatışmalarda sorunu kendisinde arar ve kendini aklama düşüncesi ile hareket ederek yaşanan çatışma sürecinde kendini daha fazla anlatma, duygu ve düşüncelerini daha çok aktarma gibi manevralar sergileyebilmektedir. Güvensiz bağlanma stillerinden olan saplantılı bağlanma stilindeki ergenlerin yapıcı çatışma çözme yaklaşımları benimsemeleri araştırmanın beklenen bir sonucu değildir. Ancak olumsuz benlik olumlu başkaları modeline sahip olan ergenlerin sosyal ilişkilerinde başkalarına kendilerinden daha fazla önem verme düşünceleri yoğun olabilmektedir. Bu düşünceyle hareket

ederek, yaşadıkları çatışmalarda ilişkilerini kurtarmaya yönelik yoğun olarak kendini açma ve duygularını ifade etme eğiliminde olmaları anlaşılabilir.

Özetle başkaları modelinin olumlu olduğu saplantılı bağlanma stilindeki ergenler yaşadıkları çatışmalarda başkalarının desteği ile olumsuz duygu durumlarını ve çatışmayı ortaya çıkaran koşulları düzenleyebilecekleri yönünde daha fazla inanca sahip olmaları beklenen bir olgudur. Bu durum ergenlerin başkalarına yönelmelerini, duygularını aktarmalarını sağlayan bir faktör olarak düşünülebilir.

Saplantılı bağlanma stilindeki ergenlerin çatışmalarda duygularını daha fazla ifade ettiği sonucu literatürde bazı çalışmalarla desteklenmektedir ancak bazı çalışmalarla da tutarlı değildir. İmamoğlu (2003) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada saplantılı bağlanma stilindeki bireylerin öfkelerini bastırdıkları ve duygularını dışa vurmaktan kaçındıkları sonucu elde edilmiştir. Bahadır (2006) tarafından yapılan çatışma çözme stratejileri ve bağlanma stillerinin ilişkisinin incelendiği bir araştırmada saplantılı bağlanma ile çatışmalardan kaçınma stratejisi arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki bulunmuştur. Çatışmalarda kaçınma yaklaşımını benimseyen ergenlerin, duygularını ifade etmekte zorlanması beklenen bir durumdur. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde araştırmada elde edilen sonuçlar literatürle desteklenmemektedir.

5.1.5. Cinsiyet ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Yapılan araştırmada ergenlerin cinsiyetleri ile çatışma çözme yaklaşımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatürde ergenlerin cinsiyetlerine göre çatışma çözme yaklaşımlarında anlamlı bir fark olduğu araştırmalar bulunmaktadır. Aysan ve Bozkurt (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, kızların sosyal ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalarda daha çok çevreye yönelme, iletişim kurma, duygulara odaklanma gibi başa çıkma stratejilerini kullandıklarını bulmuşlardır.

M. P. Matud tarafından 2004 de yapılan çalışmada, 18-65 yaş arasındaki farklı sosyodemografik özelliklere sahip 2816 kişiyle yaptığı çalışmada stres ve başa çıkmadaki cinsiyet farklılıklarını incelemiştir. Araştırma sonuçları, kadınların yaşadıkları sorunlarda ve çatışmalarda duygusal ve kaçınan başa çıkma tarzında erkeklerden daha fazla puan aldığını göstermiştir (Akt. Ekşi, H., 2010).

Literatür incelendiğinde erkeklerin daha çok yapıcı olmayan yaklaşımları benimsediği, kızların ise duygularını ifade edip ve sorunlara yaklaşarak çatışmalarda

iletişim kurdukları anlaşılmaktadır. Bu araştırmada cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Çatışma çözme sürecinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık çıkmaması, literatürün aksine, günümüzde kız ergenlerin de erkekler kadar sorunlarda yapıcı olmayan yaklaşımlar sergilediklerine işaret etmektedir. Günümüzde liselerde yaşanan şiddet olaylarına bakıldığında geçmiş yıllarda sadece erkek öğrencilerin karıştıkları sorunlara artık kız öğrencilerin de çok sık karıştıkları ve çatışmalarda yıkıcı yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir (TÜİK, 2011). Bu araştırmada da çatışma çözme yaklaşımlarının cinsiyete göre değişmediği sonucu elde edilmiştir.

5.1.6. Yaş ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile yaşları ve sınıf düzeyleri arasında ayrı ayrı ancak aynı sonuç bulunmuştur. Çatışma çözme yaklaşımlarından yaklaşma kaçınma yaklaşımı yaşa ve sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır. Bu farklılık 17 yaş ve üstü ergenler bununla benzer olarak 11. Sınıf ve üstü öğrenciler lehine çıkmıştır.

Bu sonuca göre 11. Sınıf ve üstü yani 17 yaş ve üstü ergenler çatışmalar çözme sürecinde yaklaşma iletişim tarzını daha çok kullanmaktadırlar. Çatışmalarda yapıcı ve hoşgörülü bir yapıyı ifade eden yaklaşma iletişim tarzı 17 yaş ve üstü 11 ve 12. Sınıftaki ergenlerde daha çok görülmesi ergenlik dönemindeki olgunlaşma ve büyük sınıf öğrencilerinin daha yapıcı ve akliselim davranmalarıyla ilişkilendirilebilir. Seiffge-Krenke (2005)'nin yaptığı, başa çıkma ve bağlanma arasındaki ilişkileri incelediği boylamsal çalışmada, 14 yaştan 21 yaşa doğru gidildikçe güvensiz bağlanan ergenlerin daha fazla geri çekilme stratejisi kullandıkları bulunmuştur. Bu öğrenciler artık son sınıflara yaklaştıkça mezun olduktan sonraki hayatı daha çok düşünmektedirler ve bu onlarda gelecek kaygısı yaratmaktadır. Bu sayede daha gerçekçi ve mantıklı davranmaya başlamakta ve hayatın gerçekleriyle yüzleşmektedirler. Ergenlik dönemindeki duygusal gelgitlerin ve duygu yoğunluğunun ani hırçınlıkların yaş ilerledikçe azaldığı da düşünüldüğünde yıkıcı sonuçlar doğuracak yaklaşımlardan uzaklaşmaları anlaşılmaktadır.

Ergenler yaş ve sınıf düzeyi arttıkça çatışmaların olumlu sonuçlanmasını sağlayacak yapıcı iletişim tarzlarını benimsemektedirler. Bu sonuç ergenlerin deneyimleri ile de açıklanabilir. 15-16 yaşlardaki ergenler çatışmalara daha hırçın yaklaşmakta ancak bu yaşantıları arttıkça bu yaklaşımlarının olumsuz sonuçlarını fark

ettiklerinde deneyimleri sayesinde yapıcı çatışma iletişim tarzlarına yönelebilmektedirler.

5.1.7. Kardeş Sayısı ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış sergileme boyutunda kardeş sayısına göre anlamlı bir fark bulunmuştur. 2 ve daha az kardeşi olan ergenlerin 4 ve daha fazla kardeşi olanlara göre daha fazla genel davranış sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre 2 ve daha az kardeş olan ergenlerin her ortamda rahat hissettiklerini, kendilerine güvendiklerini ve her ortamda olduğu gibi davrandıklarını söyleyebiliriz.

Literatür incelendiğinde G. Karadağ, İ. Güner, D. Çuhadar ve Ö. Uçan'ın (2008) çalışmasında aile içinde kardeş sayısı azaldıkça ebeveynlerin çocuklarına ayırdıkları zamanın kalitesi arttığı, çocuğun duygu, istek ve düşüncelerini rahat söylediği bu sonuçlar çerçevesinde de ergenlerin benlik saygısının arttığı saptanmıştır.

Bu sonuçlar da gösteriyor ki kardeş sayısının azalması ergenlerin benlik saygısını olumlu etkileyerek kendine güvenlerini arttırmaktadır. Kendine daha fazla güvenen ergenler her ortamda kendini olduğu gibi ifade edebilmektedirler. Ayrıca bu araştırmaya katılan ergenlerin büyük bir çoğunluğu düşük ve orta gelir düzeyine sahiptirler. Ailedeki çocuk sayısının artışı gelir durumunu olumsuz etkilemektedir. Ekonomik sıkıntılarla karşılaşan ergenlerin benlik saygısının düşük olması, sonucu sosyal ilişkilerinin olumsuz yönde etkilendiği ve kendilerini her ortamda ifade etmekte ve rahat hissetmekte zorlandıkları anlaşılmaktadır.

M. Başer, M. Bayat ve S. Taşçı, (1998) tarafından yapılan çalışmada 1-2 kardeşi olan öğrencilerin benlik saygıları daha yüksek bulunmuştur. Kahrıman'ın (2005) çalışmasında 3 ve daha fazla kardeş sahip olan öğrencilerin benlik saygıları düşük bulunmuştur. Bu sonuçlar çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Araştırmanın bu sonucu literatür çerçevesinde değerlendirildiğinde ailedeki çocuk sayısının, sağlıklı bir gelişim için önemli olduğu sonucu pekiştirilmektedir.

5.1.8. Ergenin Ebeveyn Durumu ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Çatışma çözme sürecindeki yaklaşımlarından kendini açma ile ergenlerin ailesiyle birlikte yaşayıp yaşamaması arasında bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre ailesiyle birlikte yaşayan ergenler, ailesinden ayrı bir akrabasıyla ya da

sadece anne ya da sadece babası ile yaşayan ergenlere göre daha fazla kendini açma yaklaşımı sergilemektedirler.

Aile, ailenin yapısı, ailenin sağladığı sosyal destek her anlamda önemlidir. Aile yaşantısı bireyin sosyal ve psikolojik gelişiminde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu araştırma sonuçları da göstermiştir ki; ergenin anne baba birlikte yaşaması, yaşadığı çatışmaları çözüm sürecinde kendini açma iletişim tarzını daha fazla kullanmasını sağlamaktadır. Anne baba ile güvenli ilişki kurmak ve bunu sürdürmek ergende değerlilik duyguları ile kendini sevmeye layık görmesini ve insanlarla sağlıklı ilişki kurabilmesini sağlar. Bu da çatışma çözme sürecinde yapıcı yaklaşımları ve süreci olumlu sonlandıracak iletişim tarzlarını benimsemesini sağlar.

Daha önce yapılan çalışmalardan da bilindiği üzere anne-babası ile birlikte demokratik bir tutumla yetiştirilen çocuklar, girişimci ve özgüven sahibi bireyler haline gelirler (Yavuzer, 1996: 57-58). Dolayısıyla kendilerine güven duyan bu bireylerin stresle baş edebilirlik algılarının yüksek olacağı ve çatışmalarla mücadele etme konusunda aktif olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla yapıcı çatışma çözme yaklaşımları sergileyecekleri sonucuna varılabilir.

5.1.9. Ergenin Anne Baba Eğitim Düzeyi ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Çatışma çözme yaklaşımları ile anne ve babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmanın bu sonucu literatürle ters düşmektedir. İlgili literatür incelendiğinde araştırmadan elde edilen bu bulguların Canetti ve Bachar (1997) ve Rask, Astedt-Kurki, Laippala'nın (2002) çalışmalarıyla tutarlı sonuçlara sahip olmadığı görülmektedir. Bu çalışmalardan elde edilen bulgular lise öğrencilerinin, ergenliğin getirmiş olduğu sorunları aşmada ve yaşamdan doyum almalarında ailenin, ailenin aldığı eğitim düzeyinin önemli olduğuna işaret etmektedir.

Anne ve babaların bilinçlenme düzeyi arttıkça, ergeni daha rahat anlayabilecekleri ve dolayısıyla ergene bir ebeveyn-arkadaş şeklinde yaklaşabilecekleri düşünülmektedir. Bu da ergenlerin uyumunun artmasına, sosyal yeterliliklerinin gelişmesine, özgüvenlerin artmasına, akademik başarılarının yükselmesine, problemleri ile etkin başa çıkmalarına, çatışmalarında yapıcı yaklaşımlar sergilemelerine imkân tanıyabilir. Ancak bu araştırmanın sonuçlarında ergenlerin çatışma çözme sürecinde yapıcı bir yaklaşım benimseyip benimsememesi ile anne baba eğitim düzeyi arasında bir ilişki bulunamamıştır.

5.1.10. Ergenin Ailesinin Aylık Gelir Düzeyi ve Çatışma Çözme Yaklaşımları

Çatışma çözme yaklaşımlarından genel özel davranış yaklaşımı alt boyutu ile aylık gelir düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ailesinin aylık gelir düzeyini 2000 tl ve üstü olarak ifade eden ergenlerin, asgari ücret ve altında gelir düzeyinde olduklarını ifade edenlere göre genel-özel davranış alt ölçeği puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre 2000 tl ve üstü gelir düzeyindeki ergenler çatışmalarda daha çok genel davranış yaklaşımını yani topluma açık yerlerde çatışmaya girme davranışını, asgari ücret ve altı gelir düzeyindeki ergenlerin ise çatışmalarda daha çok özel davranış yaklaşımını benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Genel-özel davranış sergileme yaklaşımı, kişilerin çatışma sürecinde sergiledikleri davranışlar bakımından kendilerini rahat hissetme durumlarını ifade etmektedir. Buna göre çatışma süreçlerinde genel davranış sergileme olumlu ve etkili çatışma çözme açısından önemlidir. Örneğin bazı kişiler çatışma süreçlerinde düşüncelerini ortaya koyarak hareket etme konusunda kendilerini her ortamda rahat hissederek genel davranış sergilerken, bazıları ise bu davranışları ya sınırlı ortamlarda sergileyebilmekte ya da hiçbir ortamda sergileyememektedirler.

İlgili literatür, çatışma süreçlerinde rahat hissetmeyi ifade eden genel davranış sergileme açısından incelendiğinde, algılanan gelir düzeyinin anlamlı etkisi olduğunu gösteren araştırmalar çoğunluktadır. Sonuçlar, Onur (2006), Bal (2006), Kapıkıran (1993), Görüş (1999)'ün bulgularıyla tutarlıdır. Bu araştırmada da elde edilen sonuca göre ergenlerin maddi ihtiyaçlarının aileleri tarafından daha kolay karşılanabiliyor olması, sosyal ihtiyaçlarının da daha kolay karşılanmasına faydalı olabilmektedir. Bu sayede ergen toplum içinde ekonomik açıdan daha az kısıtlama yapmak zorunda kalır. Bu da ergenin kendisine daha fazla güven duymasına ve bu güven sayesinde rahat davranışlar sergileyebilmesine olanak sağlar.

5.1.11. Cinsiyet ve Bağlanma Stilleri

Bağlanma stillerinin demografik özelliklerle ilişkisine dair bulgular ergenin cinsiyeti ile kayıtsız ve korkulu bağlanma stili arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Araştırmada kızların korkulu ve kayıtsız bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bartholomew ve Horowitz (1991) ise erkeklerin kayıtsız bağlanma düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Sümer ve Güngör (1999b) de Türk

örneklem üzerinde yaptıkları çalışmada benzer bir şekilde erkeklerin kızlardan daha yüksek düzeyde kayıtsız bağlandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada Sümer ve Güngör'ün (1999b) araştırmasına zıt bir şekilde kızların erkeklerden daha kayıtsız bağlandıkları sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç araştırmaya katılan kızların daha çok kendilerini olumlu, diğerlerini olumsuz bir şekilde algıladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Kızların korkulu bağlanma sergilediklerine dair bu bulgu; literatürdeki bulgular ile benzerlik göstermektedir (Rapoza ve Yalçınkaya, 1993'ten aktaran; Demir, 2009, s. 98). Erkek egemen bir ortamda yetiştirilen kızların daha çekingen ve pasif bir tarzda olmaları olası bir sonuçtur. Saymaz (2003)'in çalışmasında da güvenli bağlanma stili, benlik ve başkaları modeli boyutlarında erkek öğrenciler kızlara göre anlamlı düzeyde yüksek puan elde etmişlerdir. Korkulu bağlanma boyutunda ise kızlar erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek puan elde etmişlerdir. Literatür incelendiğinde kızların erkeklere göre korkulu bağlanma stili puanlarının daha yüksek olması sonucunu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Erkek egemen bir kültürde yetiştirilen kız çocuklarının kendilerine ve çevrelerine dair olumsuz algılara sahip olması beklenen bir sonuçtur. Kızların kayıtsız bağlanma puanlarının erkeklere göre daha yüksek olması sonucu da gösteriyor ki kız ergenler olumlu benlik modeline sahip olsalar da başkalarına ilişkin olumsuz algılara sahiptirler. Bu durum yüksek bağlanma kültürlerinde kız çocuklarının daha korumacı yetiştirilmeleri ile açıklanabilir.

5.1.12. Yaş ve Bağlanma Stilleri

Bağlanma stilleri ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye bakıldığında güvenli bağlanma stili ile ilgili anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre 15 ve daha küçük yaşlardaki ergenlerin, 17 ve daha büyük yaşlardakilere göre daha güvenli bağlandıkları anlaşılmaktadır. Olumlu benlik ve olumlu başkaları modelini ifade eden güvenli bağlanma stilindeki ergenlerin anlamlı bir çoğunluğunu 15 ve daha küçük yaşlardaki ergenler oluşturmaktadır.

Saymaz (2003) 18-20 yaşları arasındaki öğrencilerin güvenli bağlanma stili boyutundan aldıkları puanların, 20-22 yaşlar ve 22 yaş ve üzeri öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük olarak bulmuştur. Ayrıca Levendosky, Bocks ve Semel (2002) ise ergenlerde aile şiddeti, çocuk istismarı ve bağlanma stilinin akıl sağlığı üzerindeki etkisini araştırdıkları araştırmalarında, yaş değişkeninin güvenli bağlanma ile negatif yönlü ilişkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Yaş değişkeni yordayıcı olarak ele

alındığında, yaşları 14-16 arasında değişen ergenlerden, yaşı büyük olan ergenlerin güvenli bağlanma ile daha az ilişkili oldukları görülmüştür. Bu araştırmada elde edilen sonuca göre büyük yaşlardaki ergenler, küçük yaşlardakilere göre daha az güvenli bağlanmaktadır. Bu sonuçta literatürle desteklenmektedir.

5.1.13. Kardeş Sayısı ve Bağlanma Stilleri

Ergenlerin bağlanma stilleri ile ilişkili olan bir diğer özellik ise kardeş sayılarıdır. 3 ve daha fazla kardeşi olan ergenler, 2 ve daha az kardeşi olan ergenlerden daha fazla kayıtsız bağlanmaktadır. Bu sonuçlara bakıldığında kardeş sayısı fazla olan ergenlerin daha fazla kayıtsız bağlandıkları görülmektedir. Olumlu benlik ve olumsuz başkaları modelini temsil eden kayıtsız bağlanma stilindeki bireylerin çoğunluğunu 3 ve daha fazla kardeşi olan ergenler oluşturmaktadır.

Kardeşler arasındaki ilişkinin sosyalleşme sürecine etkisinin önemi büyüktür. Saral (1993) tarafından yapılan bir araştırmada tek ya da iki kardeşi olan ergenlerin sosyal uyum düzeylerinin çok kardeşi olanlardan daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Başer ve arkadaşlarının çalışmasında (1998) 1-2 kardeşi olan öğrencilerin benlik modelinin daha olumlu olduğu sonucu bulunmuştur. Kahrıman (2005)'in çalışmasında 3 ve daha fazla kardeşe sahip ergenlerin benlik saygıları düşük bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde kardeş sayısındaki artış, güvensiz bağlanma stillerinden olan kayıtsız bağlanma stilini arttırmaktadır. Ayrıca çok kardeş olan ergenlerin sosyal uyum düzeylerinin 1 ya da 2 kardeş olanlardan daha düşük olduğu görülmektedir. Yani kardeş sayısının fazla olmasının olumlu benlik olumsuz başkaları modelini ifade eden kayıtsız bağlanmayla ilişkili olduğu ifade edilebilir. Buna göre araştırmanın bu sonucu literatür ile desteklenmektedir.

5.1.14. Ergenin Ebeveyn Durumu ve Bağlanma Stilleri

Bağlanma stillerinin saplantılı bağlanma alt boyutu ile ergenlerin kimle yaşadığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerinin ikisiyle birlikte yaşayan ergenlerin, ebeveynlerinden birisiyle ya da ebeveynlerinden farklı birisiyle yaşayanlara göre daha az saplantılı bağlandığı görülmektedir. Buna göre ebeveynlerinden biriyle ya da her ikisiyle ayrı olan ergenler, ebeveynleri ile birlikte olanlara göre daha fazla olumsuz benlik olumlu başkaları modeline sahip oldukları tespit edilmiştir.

Güvensiz bağlanma stillerinden olan saplantılı bağlanma stili temel bakım verenle kurulan olumsuz iletişimin işaretidir. Aşırı koruyucu toplumlarda kız çocuklarının bağımsız olması bir tehdit olarak algılanmakta ve bu yüzden kız çocukları üzerinde daha kontrolcü davranabilmektedirler. Dolayısı ile anne babanın birlikte yaşayıp yaşamama durumunda gerçekleştirilen bağlanma stillerinin de farklı olması beklenen bir olgudur.

5.1.15. Ergenin Anne Baba Eğitim Düzeyi ve Bağlanma Stilleri

Araştırma sonuçlarında ergenlerin babalarının eğitim düzeyi ile korkulu bağlanma stili de ilişkili bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre babaları üniversite mezunu olan ergenlerin korkulu bağlanma stili puanları anlamlı bir şekilde düşük çıkmıştır. Ergenlerin babalarının eğitim düzeyi arttıkça güvenli bağlanma stiline tam tersi olan korkulu bağlanma stili puanının düşmesi literatürle de doğru orantılıdır.

İlgili literatürde Ayşe Özlem Ünal'ın ve Mustafa Şahin'in (2013) araştırmalarında anne babanın eğitim düzeyine ilişkin bulgular incelendiğinde lise öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim düzeyi arttıkça, ergenlerin başkaları ile ilgili düşüncelerinin daha olumlu olduğu görülmektedir. Benzer bir şekilde Kağıtçıbaşı (1999)'nın çalışmasında ebeveynlerde artan sosyoekonomik düzey ve eğitim seviyesi ile çocukların özgüvenlerinin arttığı daha sosyal oldukları ve daha sağlıklı iletişim kurdukları sonucu elde edilmiştir. Bu sonuçlar kapsamında değerlendirildiğinde babaların eğitim düzeyinin artması, ergenlerin korkulu bağlanma puanlarını düşürmekte ve ergenlerin daha sağlıklı bir bağlanma stiline sahip olduklarına işaret etmektedir.

5.1.16. Ergenin Ailesinin Aylık Gelir Düzeyi ve Bağlanma Stilleri

Bağlanma stilleri ile ergenin ailesinin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bu konuyla ilgili literatür incelendiğinde ailenin aylık gelir düzeyi ile bağlanma stillerinin ilişkili olduğu sonucunu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Onur (2006) ve Keskin (2007)'nin yaptığı araştırmalarda gelir düzeyi arttıkça güvenli bağlanmanın da arttığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca bu araştırmalarda örneklem grubunu ve kültürel özelliklerini de dikkate alarak, gelir düzeyinin yükselmesine paralel olarak ebeveynin (anne) daha az kaygılı hissedeceği, bunun etkisiyle çocuğuyla daha olumlu bir ilişki geliştirebileceğini ve çocuğun da bu nedenle annesine daha yüksek düzeyde güvenli bağlanma yaşayacağı şeklinde açıklanmıştır.

Bu araştırmada elde edilen sonuç literatür ile desteklenmemektedir. Araştırmanın yapıldığı örneklem grubundaki ergenlerin bağlanma stilleri ailelerinin ekonomik düzeyine göre değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçta örneklem grubundaki ergenlerin içinde yaşadıkları kültürün etkili olduğu düşünölebilir. Hatay kültürünün geniş bağlamlı bir kültür olması bu sonuçta etkili bir faktör olarak düşünölebilir. Çekirdek ailelerin maddi sıkıntılarının yakın akrabalar tarafından giderilmesi ya da yakın akrabaların maddi destekleri sayesinde çocukların ailevi maddi sıkıntıları daha az hissetmeleri söz konusu olmaktadır. Bu sayede çocukların, ebeveynlerinin aylık gelirleri kısıtlı olsa da başka destekler sayesinde maddi sorunları daha az yaşadığı söylenebilir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonucunda ortaya çıkan veriler ele alınmış ayrıca bu sonuçlar çerçevesinde önerilere yer verilmiştir.

5.2.1. Sonuç

Çalışma sonucunda ergenlerin çatışma çözüme yaklaşımlarından bazıları ile ergenlerin yaşları, kardeş sayıları, ebeveyn durumları ve aylık gelir düzeyleri ilişkili bulunmuştur. Ergenlerin anne babalarının eğitim düzeyleri ile çatışma çözüme yaklaşımları arasında bir ilişki olması beklenirken böyle bir sonuca ulaşılmamıştır. Ayrıca ergenlerin cinsiyeti de ergenlerin çatışma çözüme yaklaşımları ile ilişki bulunmamıştır.

Bağlanma stilleri ile ilişkili sonuçlarda ise ergenlerin bağlanma stillerinden bazıları, ergenlerin cinsiyeti, yaş, kardeş sayısı, ebeveyn durumu ve babalarının eğitim düzeyi ile ilişkili bulunmuştur. Ancak ergenlerin ailelerinin aylık gelir düzeyi değişkeni, bağlanma stilleri ile ilişkili bulunmamıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar özetlenecek olursa güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin yapıcı olmayan çatışma çözüme yaklaşımı benimsedikleri görölmektedir. Ergenlerin güvenli ya da güvensiz bağlanma geliştirmeleri ile çatışma sürecindeki iletişim tarzları ve yaklaşımları değişmektedir. Ergenlerin çatışma sürecinde uygun iletişim tarzları benimseyerek yapıcı sonuçlar doğuracak yaklaşımlar sergilemeleri içinde buldukları çevre ile ilişkisini şekillendirmektedir. Lise öğrencilerinin okulda, sosyal ilişkilerinde yaşadıkları sorunlar düşünöldüğünde,

ergenlerin arkadaş ilişkileri temel sorunlardan biri olarak görülmektedir. Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin yapıcı yaklaşımlar kullanmaları ve dolayısı ile olumlu arkadaşlıklar kurmaları olasıdır.

Türkiye’de yapılan birçok çalışma (Gelbal, 2006; Aksayan, Emiroğlu, Adıgüzel, Güler, 1996; Kavacıklı, Evrukan, Aytekin, Kaplan, 2000) şiddetin giderek arttığını gösteren verilere ulaşılmıştır. Diğer taraftan araştırmalarda şiddet daha çok aile içi şiddet kapsamında incelenmektedir (Ayan, 2007). Oysa şiddet olayları bugün sıklıkla, ergenler arasında özellikle de okullarda yaşanmaktadır (Öğülmüş, 2001). Duyguların hızlı ve yoğun yaşandığı bir gelişim dönemi olan ergenlikte sosyalleşme ile birlikte çatışmaların da yaşanması kaçınılmazdır. Ergenler içinde buldukları döneme özgü olarak daha fazla risk alma davranışı sergileyerek, çatışma durumları gibi anlaşmazlık yaşadığı sorunlu durumlarda şiddet ile yaşamındaki bütün olumsuzluklardan kurtulabileceğini düşünebilmektedirler (Gelbal, 2006). Ergenlerin sosyal çevrelerinde, büyük çoğunlukla okullarda, yaşadıkları çatışmaları şiddet boyutuna ulaştırıp ulaştırmamaları, çatışma sürecindeki davranışları, iletişim tarzları ve yaklaşımları ile ilişkilidir. Okul psikolojik danışmanlarının yapıcı çatışma çözme yöntemleri konularında beceri geliştirici programlar yapmaları ayrıca ailelere yönelik eğitimler vermeleri gerekmektedir. Bu araştırmadan çıkan temel sonuç güvenli bağlanan ergenlerin daha fazla yapıcı çatışma çözme yaklaşımı benimsediği şeklindedir. Yani bebeklik ve ilk çocuklukta temel bakım veren ile kurulan iletişim ile oluşturulan bağlanma stilinin ergenlik dönemindeki çatışma süreçlerinde etkisi bulunmaktadır. Toplumda mutlu, uyumlu, üretken ve sağlıklı nesilleri yetiştirmenin yolu okullardan geçmektedir. Okullarda yaşanan çatışmaların ve şiddetin, ergenlerin yaşam kalitesini, başarı düzeyini ve geleceğe bakış açısını olumsuz yönde etkileyeceği düşünüldüğünde, şiddeti ortaya çıkaracak durumların en aza indirilmesi, çatışmaları olumsuz sonuçlandıracak yaklaşım ve davranışların önlenmesi, yapıcı beceriler geliştirecek eğitim programlarının uygulanması büyük önem kazanmaktadır.

Okullarda yaşanan çatışma ortamları ve şiddet olaylarına karşı disiplin kuralları ve ceza verme sisteminden başka etkinlikler de yapılmalıdır. Geçmişten bugüne kadar okullarda pek çok kez eşyalara zarar veren, arkadaşları ile kavga eden öğrencilere rastlanmıştır. Ancak son yıllardaki farklı tür ve düzeylerdeki şiddet eğitimcileri ve aileleri başta olmak üzere toplumun büyük bir kesimini endişelendirmektedir. Geçmişte okullarda yaşanan şiddet olaylarının günümüzde farklı boyutlara ulaşması, şiddete müdahale yöntemlerinin de gelişip, ceza ve disiplin kurallarından başka yöntem

arayışına girilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Okullardaki çatışma ve şiddet olaylarına ilişkin araştırmaların yoğunlaşması, konunun temel nedenlerinin anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu araştırmada ergenlerin yaşadıkları çatışmalardaki iletişim tarzlarının, çatışmalara yaklaşımlarının bebeklik ve ilk çocuklukta temel bakım veren ile kurduğu bağlanma stili ile ilişkisi incelenmiştir. Bu sayede ergenlerin çatışmalarda yıkıcı sonuçlar ve şiddet olaylarının doğmasına neden olacak yaklaşımları neden kullandıkları ve bunun ebeveynleriyle ilişkisi boyutu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

5.2.2. Öneriler

Kişilerarası çatışmalardaki iletişim sürecine odaklanan Goldstein (1999) çatışma çözme yaklaşımlarının bireysel özelliklerden etkilendiği gibi kültürel farklılıklardan da etkilenebildiği belirtmiştir. Yüksek bağlamlı (toplulukçuluğun yüksek olduğu) kültürlerde bireylerin günlük hayatta duygu ve düşüncelerini gizlemesi öğretilen ve beklenen bir olgudur. Düşük bağlamlı (bireyciliğin yüksek olduğu) kültürlerde ise bireylerin istek, beklenti ve şikayetlerinde duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmeleri normal karşılanmaktadır. Bu araştırmanın gerçekleştiği Hatay kültürünün toplulukçuluğun ağır bastığı bir kültür olması ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarına etki eden kontrol edilemeyen bir değişken olarak düşünülebilir. Bu konuda yapılacak çalışmalarda verilerin kültürel etkiyi en aza indirebilecek şekilde seçilmesi araştırmaya faydalı olacaktır.

İnsan ilişkilerinde sorunların ve sorunlara karşı yıkıcı davranışların arttığı günümüzde çatışmaları yapıcı ya da yıkıcı sonuçlandıracak yaklaşımlar ve çatışma sürecinde kurulacak sağlıklı iletişim tarzları üzerine araştırmaların artması önemlidir. Özellikle arkadaş ilişkilerinde sorunların en yoğun yaşandığı ergenlik dönemindeki gençler üzerinde çatışma çözme sürecine etki eden faktörlerin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalar, bu süreçteki gençlerin sorunlarını aydınlatmada faydalı olacaktır.

Ergenlik döneminde kurulan ilişkilerde sergilenen çatışma çözme yaklaşımlarının incelenmesi ergenlere yapıcı çatışma çözme yaklaşımları kazandırmaya yönelik eğitimlerin verilmesi, çatışmaların yıkıcı sonuçlanmasından dolayı ergenlerin ilişkilerine ve duygusal durumlarına verilebilecek zararın önlenmesinde yararlı olacaktır. İlgili literatür gözden geçirildiğinde Türkiye’de çatışma çözme yaklaşımları ile ilgili araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Buna karşın, çocuklarda problem çözme becerisi geliştirmeye yönelik çalışmalar ve evli bireylerin evlilikte

yaşadıkları sorunları çözme yöntemleri ile ilgili çalışmalar yoğun olarak görülmektedir. Ergenlik dönemindeki çatışma çözme yaklaşımları ile ilgili yapılacak araştırmaların ve elde edilecek bilgilerin, okullarda yaşanan şiddet sorunlarının anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada ergenlerin çatışma çözme yaklaşımlarının bağlanma stilleri ve bazı sosyo demografik özellikler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin çatışma sürecinde yapıcı yaklaşımlar benimsedikleri elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda ergenlerin karşılaştıkları çatışmalarda yapıcı yaklaşımlar benimsemesinin bir nedeninin de bebeklikte temel bakım veren ile kurulan ilişkinin kalitesine bağlı olduğu görülmektedir. Annelere ya da bebeklere temel bakım verecek kişilere yönelik sağlıklı bağlanma ilişkisinin kurulması ve bunun ergenlik dönemine olası etkileri konularında eğitimler verilmesi daha sağlıklı nesillerin yetişmesine faydalı olacaktır.

Araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında daha önceki araştırmalarla tutarlı olduğu söylenebilir. Ortaya çıkan farklılıklar yöntem farklılıklarından ve örneklemin toplumun farklı kesimlerinden seçilmiş olmasından kaynaklanabilir. Yapılacak daha kapsamlı araştırmalar bu farklılıkların nedenlerini daha net bir şekilde ortaya koyacaktır.

Bu çalışmada ergenlerin çatışma çözme yaklaşımları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki ele alınmış ancak ergenlik döneminin sıkıntılı bir süreç olduğunu göz önünde bulundurarak, bu ilişkiyi etkileyebilecek faktörleri de katarak araştırmacıların gelecekte detaylı incelemesinin literatüre büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bireyin bağlanma stillerinin oluşumunda etkili olan yaşamının ilk üç yılında temel bakım veren kişiyle kurulan ilişkinin niteliği, ergenlik dönemindeki bireyin çatışma çözme yaklaşımlarını etkilemektedir. Araştırma sonucunda bu ilişkinin ne derece önemli olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuca göre özellikle anne babalara yani temel bakım verenlere 0-3 yaş arasında ilişkinin önemi ve bağlanma stilleri konulu eğitimlerin verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarında çatışmaların olumlu ya da olumsuz sonuçlanmasının belirleyicisi olarak kişinin çatışma sürecine yaklaşımı ve çatışmalardaki iletişim tarzının önemi bulunmuştur. Bu noktada ergenlere çatışmaları yapıcı sonuçlandıracak çatışma çözme yaklaşımları ile ilgili eğitimler verilmesinin ergenlerin yapıcı iletişim tarzlarını geliştireceği düşünülmektedir. Böylece güvenli okul ortamlarının oluşturulmasına katkı sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Adams, G. R. (2000). *Adolescent development: The essential readings, essential readings in developmental psychology*. Blackwell Publishers
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Akgün, S., & Araz, A. (2010). Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz: Bir çatışma çözümü eğitim programı tanıtımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 1-17
- Aksayan S., Emiroğlu O., Adıgüzel N., & Güler N., (1996). Lise öğrencilerinde öfke düzeyi öfke ifade tarzları ve ilgili değişkenler. 3. *Sosyal Psikiyatri Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Çanakkale.
- Akyüz, D. (2011), *Ergenlerin ebeveynleriyle yaşadıkları problemleri çözüm biçimleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkide özerkliğin aracı rolünün incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Arabacı, N., & Ömeroğlu, E. (2013). 47-72 Aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 43-53.
- Arslan, C., Arı, R., & Arslan, E., (2012). Kişilerarası problem çözme yaklaşımlarının bk2ağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 7-23
- Arslan, Coşkun (2005). *Kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yükleme karmaşıklığı açısından incelenmesi*, Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri, Konya.
- Aşılı, G. (2001). *Üniversiteli öğrencilerin cinsiyet rolleri ve ego (ben) durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Atak H. (2011). *Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 3, 163-213.
- Ayan S. (2007). Aile içi şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 206-14.
- Aydın, B. (1997). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.

- Aysan, F., & Bozkurt, N. (2000). Bir grup üniversite öğrencisinin kullandığı başa çıkma stratejileri ile depresif eğilimleri ve olumsuz otomatik düşünceleri arasındaki ilişki. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 25-38
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bahadır, Ş. (2006). *Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, çatışma çözme stratejileri ve olumsuz duygu durumunu düzenleme arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ergin, B. E., & Dağ, İ. (2013). Kişilerarası problem çözme davranışları, yetişkinlerdeki bağlanma yönelimleri ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişkiler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 36-45.
- Bal, Ü. (2003). *Hastanede çalışan hemşire ve diğer bayan sağlık personelinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew & Horowitz (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 61, 226-241.
- Basım, H. N., Çetin, F., & Meydan, C.H. (2009). Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kontrol Odağının Rolü. *17. Ulusal Yönetim Ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*, 21-23 Mayıs 2009, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 792-798.
- Başer, M., Bayat, M., & Taşcı, S. (1998). Öğrencilerin benlik saygılarının belirlenmesi. *Hemşirelik- Ebelik Eğitim ve Uygulamalarında Kalite Sempozyumu Kitabı*, 145-151.
- Bayhan, P. (1998). Çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi. *Sosyal Hizmetler Dergisi*, 8, 24-30.
- Bildik, T., & Özbaran, B. (2006). Bağlanmanın Nörobiyolojisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13, 137-144.
- Bowlby, J. (2014). *Ayrılma (Bağlanma ve kaybetme-2)*. (Çev: M. Gönay), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma ve kaybetme-1*. (Çev : T. V. Soylu), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

- Brennan & Shaver (1991). Attachment styles, gender and parental problem drinking, *Journal of Social and Personal Relationships*, 8(8), 451–466.
- Bretherton, I., & Munholland, K. A. (1999). Internal working models in attachment relationships: a construct revisited. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications*, 89–111, New York: Guilford.
- Buluş, M. (2000). *Öğretmen adaylarında yükleme karmaşıklığı, düşünme stilleri ve bilişsel tutarlık tercihinin bazı psikososyal özellikler ve akademik başarı çerçevesinde incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Buluş, M. (2001). Kişi algı ölçeğinin öğretmen adayları için güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(5), 29-35.
- Burleson, B. R., & Samter, W. (1990). Effect of cognitive complexity on perceived importance of communication skills in friends. *Communication Research*. 17, (2), 165-183.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyükşahin, A. (2001). *Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite liseli ergenlerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Canova, S. (2005). *Çatışma*. Nisan 15, 2014 Tarihinde <http://www.nccogpdm.metu.edu.tr> Adresinden Alındı.
- Cüceloğlu, D. (1992). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Cüceloğlu, Doğan (1996). *Yeniden insan insana (14. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çam, S., & Tümkaya, S. (2006). Üniversite öğrencilerinde kişilerarası problem çözme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 119-132.
- Çelik, H. (2006). *Üniversite birinci sınıf liseli ergenlerinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Delen, Ü. K. (2003). *Erken ergenlerde bağlanma ölçeği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Demiray, U. (2008). *Etkili iletişim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Deniz, M. E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99
- Deutsch, M. (1969). Conflicts: Productive and destructive. *Journal of Social Issues*, 25, 7-41.
- Deutsch, M. (1973). *The resolution of conflict*. Yale University Press, New Haven.
- Dindar, İ., Özen, M., Türkmen, A., & Akbaş, S. (2005). Lise öğrencilerinin kendilerini değerlendirme durumları ve etkileyen etmenler. *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*, 40-46
- Dökmen, Ü. (1996). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2000). *İletişim çatışmaları ve empati (13. baskı)*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ducharme, J., Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2002). Implications of attachment security for adolescents' interpersonal behaviour with parents and peers. *Journal of Social and Personal Relationship*, 19, 203-231.
- Ekşi, H. (2010). Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile başa çıkma tarzları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(4), 2141-2176
- Erdoğan, İ. (2002). *İletişimi anlamak*. Ankara: Erk Yayıncılık.
- Erözkan, A. (2009). Lise öğrencilerinde kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcıları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 1-9.
- Erözkan, A. (2007). Üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 225-240.
- Ersanlı, K., & Balcı, S. (1998). İletişim becerileri envanterinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2, 10, 7-12.
- Erzi, S. (2012). *Kız üniversite öğrencilerinin yeme tutumları ile yetişkin bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma yollarının ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Feeney, J., & Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 281-291

- Finzi, R., Ram, A., Even, D. H., Shnit, D., & Weizman, A. (2001). Attachment styles and aggression in physically abused and neglected children. *Journal of Youth and Adoslence*, 30, 769-787.
- Flett, G. L., & Blankstein, K. R. (1994). Depression, self-esteem and complex attributions for life problems. *Current Psychology*. 13(3), 263.
- Fletcher, G. J. O., Danilovics, P., Fernandez, G., Peterson, D., & Reeder, G.D. (1986). Attributional complexity : An individual differences measure. *Journal of Personality and Social Psychology*. 51, 875-884.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi (4. Baskı)*. (Çev: A. Dönmez, N. Çelen, B. Onur), Ankara: İmge Kitapevi.
- Gelbal, S. (2006). *Okullarda şiddetin önlenmesi, mevcut uygulamalar ve sonuçları*. Türk Eğitim Derneği Kitapçığı, Ankara.
- Goldstein, S. B. (1999). Construction and validation of a conflict communication scale. *Journal Of Applied Social Psychology*. 29(9), 1803-1832.
- Görgün, S., Tiryaki, A., & Topbaş, M. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanma ve Anne Babaya Bağlanma Biçimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 305-312.
- Görüş, Y. (1999). *Bir grup lise öğrencisinin atılganlık düzeyi ile stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Griffin, D., & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology* 67(3), 430-445.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında Anababalık stillerinin rolü*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güroğlu, B. (2002). *Prediction of academic achievement in turkish adolescents from attachment style and mother's parenting style variables*. Unpublished master's thesis, Bosphorus University, İstanbul.
- Hamarta, E. (2004). Bağlanma teorisi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(1), 53-66.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1990). Love and work: An attachment-theoretical perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 270-280.

- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Bağlanma (yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve). (Çev: Dönmez, A.), *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-49.
- Heppner, P. P., & Krauskoph, C. J. (1987). The integration of personal problem solving processes within counselling. *The Counselling Psychologist*, 15, 371-447.
- Hisli, Şahin, N., & Diğerleri, (2008). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 153–163.
- Hollist, C. S., & Miller, R. (2005). Perceptions of attachment style and marital quality in midlife marriage. *Family Relations*, 54, 47.
- İmamoğlu, S. E. (2003). *Öğretmen adaylarının öfke ve öfke ifade stilleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul.
- Inge, Bretherton, (1992) The origins of attachment theory: John bowlby and mary ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- Işınsoy, M. (2003). *İkili ilişki biçimi ve süresi ile bağlanma stilleri arasındaki bağlantılar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. (1995). Teaching students to be peacemakers: Results of five years of research. peace and conflict. *Journal of Peace Psychology*, 1, 417-438.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar. (Sosyal Psikolojiye Giriş)*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kahriman, Y. (2005). Karadeniz teknik üniversitesi Trabzon sağlık yüksekokulu öğrencilerinin yapılan benlik saygılarının ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ç.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(1), 24-32.
- Kapçı, E. G., & Küçüker, S. (2006). Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17 (4), 286-295.
- Kapıkıran, S. (1993). *İçten ve dıştan denetimliliğe sahip ergenlerin atılganlık düzeylerinin saptanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Karadağ, G., Güner, İ., Çuhadar, D., & Uçan, Ö. (2008). Gaziantep üniversitesi sağlık yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin benlik saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3(7), 30-44.

- Kararımk, Ö., & Oğuz-Duran, N. (2008). Gender differences in attachment styles regarding conflict handling behaviors among Turkish late adolescents. *International Journal for The Advancement of Counselling*, 30, 220-234.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi (9. Basım)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karip, E. (1999). *Çatışma yönetimi*. Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Kavacıklı F., Evrukan M., Aytekin T., & Kaplan M. (2000). *Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları (Aralık 1993-Aralık 1994) (2. Basım)*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Kavalcı, Z. (2001). *Çatışma çözme becerileri eğitimi programının üniversite öğrencilerinin çatışma çözme biçimleri üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S., & Üstündağ M. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3, 321-342.
- Keskin, G. (2007). *Ergenlerin ruhsal durumları ve ebeveyn tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kobak, R. R., & Duemmler, S. (1994). Attachment and conversation: toward a discourse analysis of adolescent and adult security. In K. Bartholomew & Perlman (Eds.). *Attachment Process in Adulthood*. (121-149), London: Jessica Kingsley.
- Kobak, R. R., Cole, H. E., Ferenz-Gillies, R., Fleming, W. S., & Gamble, W. (1993). Attachment and emotion regulation during mother-teen problem solving: A control theory analysis. *Child Development*, 64(1), 45.
- Kobak, R. R., & Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child Development*, 59, 135-146.
- Konyalıoğlu, A. P. (2002). *Üniversite öğrencilerinin duygusal ilişki bağlanma tarzları ile kişilik tipleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Korkut, F. (1996). İletişim becerilerini değerlendirme ölçeği'nin geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(2), 18-23.

- Koruklu, N. (2006). Eğitimde arabuluculuk ve okulda arabuluculuk sürecinin işleyişine ilişkin model. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 11-20.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Kuyumcu, B. (2005). *Evli çiftlerin evlilik doyumu ile gestalt temas biçimleri, bağlanma stilleri ve başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Künüçen, H. H. (2006). *Etkili iletişim*. (Ed. U. Demiray), Genel İletişim. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Lazarus, S. R. (1991). *Emotion and adaptation*. New York: Oxford University Press.
- Lee, J.-M. (2003). Individual differences in attachment-autonomy configurations: linkages with substance use and youth competencies. *Journal of Adolescence*, 26, 347-361.
- Levendosky, A. A., Bocks, A. H., & Semel, M. A. (2002). Adolescent peer relationships and mental health functioning in families with domestic violence. *Journal of Clinical Child Psychology*, 31(2), 206-218.
- Leveridge, M., Stoltenberg, C., & Beesley, D. (2005). Relationship of attachment style to personality factors and family interaction patterns. *Contemporary Family Therapy*, 27(4), 577-597.
- Lopez, F. G., & Brennan, K. A. (2000). Dynamic processes underlying adult attachment organization: Toward an attachment theoretical perspective on the healthy and effective self. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 283-301
- Morgan C. T. (1999). *Psikolojiye giriş (13 Baskı)*. (Çev. H.Arıcı ve Ark.) Ankara: Meteksan Yayınları.
- Morsünbül Ü., & Tümen B. (2008). Ergenlik döneminde kimlik ve bağlanma ilişkileri: kimlik statüleri ve bağlanma stilleri üzerinden bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15, 25-31.
- Onur, N. (2006). *Lise Öğrencilerinin Bağlanma stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi İstanbul.
- O'brein, K. M., Freidmen, S. M., Tipton, L.C., & Linn, S. G. (2000). Attachment, separation, and women's vocational development: A longitudinal analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 301-316.

- Öğülmüş, S. (2001). *Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi, Interpersonal problem solving skills and training*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Koruklu, N., & Aysan, F. (2006). Arabuluculuk eğitiminin iletişim ve çatışma çözme becerisine etkisi: bir grup üniversite öğrencisi üzerinde çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 15-19.
- Özen, D. Ş. (2009). Ergenlerde anneden algılanan kabul/ilgi ile benlik-algısı arasındaki ilişki: babadan algılanan kabul/ilginin aracı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12 (24), 28-38
- Özer, G. (2009). *Öz-Belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öztañ, N. (1995). Kişilerarası ilişkiler tarzı ölçeği geçerlik ve güvenilirliği: bir ön çalışma. *VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Türk Psikoloji Derneği Yayınları.
- Pancaroglu, S. (2007). *Kız ve Erkek üniversite öğrencileri arasında bağlanma türleri ve çatışma davranışlarının ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Patterson, R. J., & Moran, G. (1988). Attachment theory, personality development and psychotherapy. *Clinical Psychology Review*, 8, 611-636.
- Rahim, A. M. (2002). Toward a theory of managing organizational conflict. *The International Journal of Conflict Management*, 13(3), 206-235.
- Savaşır, I., & Şahin, N. H. (1997). *Bilişsel- Davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Saygılı, H. (2000). *Problem çözme becerisi ile sosyal kişisel uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Saymaz, İ. (2003). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., & Uysal, A. (2005). Yetiskin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: yakın ilişkilerde yaşantılar envanterinin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yayınları*, 8, . 1-11.

- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim Öğrenme ve öğretim- kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Sezer Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-19.
- Seiffge-Krenke, I. (2005). Coping trajectories from adolescence to young adulthood: links to attachment state of mind. *Journal of Research On Adolescence*, 15(4), 561-582.
- Shav, J. R., & Benham, L. A. (2007). *Bağlanma bozuklukları: Okulöncesi çocukların terapisi*. (Çeviren: Ş. Ç. Yeşilmen), İstanbul: Prestij Yayınları.
- Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships, *The American Journal of Family Therapy*, 31, 143–157.
- Siyez, D. M. (2010). *Kişilerarası ilişkilerin başlangıcı ve gelişimi*. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, (69-104), Ankara: Pegema Akademi Yayınları.
- Smith, Cowie & Blades (2003). *Understanding children's development*, British Journal of Developmental Psychology, 21(3), 465–468.
- Solmuş, T. (2002). Romantik bağlanma: Bebeklik dönemi bağlanma süreci, yetişkin bağlanma stilleri ve romantik ilişkiler. *Türk Psikoloji Bülteni*, 24(4), 105–113
- Solmuş, T. (2004). İş yaşamı, denetim odağı ve beş faktörlü kişilik modeli. *Türk Psikoloji Bülteni*, 10, 196-205.
- Soysal, A. Ş., Ergenekon, E., & Aksoy, E. (1999). Yenidoğan döneminde hastanede uzun süreli tedavi görmeyen bağlanma örüntüsü üzerindeki etkileri: Bir olgu sunumu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 3, 75-85.
- Steinberg, L. (2007). A social neuroscience perspective on adolescent risk-taking. *National Institutes of Health*, 28(1), 78-106
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Çev. F. Çok, H. Ercan, M. Artar, E. Uçar, S. A. Sevim, M. Bağlı, A. Aypay, T.Şener, R.Parmaksız, C. Satman, T. Yiğit Ve E. G. Kapçı), Ankara: İmge Kitabevi.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999b). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 14 (44), 35 -58
- Sümer, N., & Şendağ, M. A. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.

- Şahin, N. H., Basım, H. N., & Çetin, F. (2009). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 153-163.
- Şahin, N., Şahin, N. H., & Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of turkish university students. *Cognitive Therapy Research*, 17(4), 379-439.
- Temel, Z. F., & Aksoy, A. B. (2005). *Ergen ve gelişimi yetişkinliğe ilk adım*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tezer, E. (1986). *Evlü eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tezer, E. (1996). Conflict-Handling behavior towards spouses and supervisors. *The Journal of Psychology*, 130(1), 281-292.
- Ting-Toomey, S., & Oetzel, J. G. (2003). Face concerns in interpersonal conflict: A cross-cultural empirical test of the face negotiation theory. *Communication Research*, 30; 599
- Toker, D. E., & Hocoğlu, Ç. (2009). K.T.Ü. Trabzon S.Y.O. öğrencilerinde yeme tutumu ve sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Düşünen Adam Dergisi*, 22 (1-4), 36-42.
- Tolan, Ö. Ç. (2002). *Üniversite öğrencilerinde kaygı belirtileri ve bağlanma biçimleri ile kişilerarası şemalar arasındaki ilişkiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TÜİK (2011). *İstatistiklerle gençlik*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- Tüzün O., & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*. 19, 24-39.
- Uysal, Z. (2006). *Çatışma çözme eğitim programının ortaöğretim dokuzuncu sınıf düzeyindeki öğrencilerin çatışma çözme becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ünal, A. Ö., & Şahin, M. (2013). Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2, 3.
- Üretmen, S. (2003). *Yetişkin bağlanma stilleri, mekana bağlanma eğilimi ve keşfetme yönelimi arasındaki ilişkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, , Ankara.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk psikolojisi (13. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yılmaz, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası iletişim becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Zimmermann, P. (2004). Attachment representations and characteristics of friendship relations during adolescence. *J. Experimental Child Psychology*, 88, 83–101
- Zimmermann, P., & Becker – Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: the influence of ego – identity status. *Journal of Adolescence*. 25, 107 -124

EKLER

EK-1. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız :	2. Cinsiyetiniz : () Kız () Erkek
3. Anne babanızın; () Her ikiside sağ () Anne sağ () Baba sağ	4. Anne ve babanız sağ ise; () Birlikte yaşıyorlar () Boşandılar () Boşanmadılar ama ayrı yaşıyorlar
5. Kimle beraber yaşıyorsunuz? () Ailemle birlikte (Anne-Baba ile) () Annemle birlikte () Babamla birlikte () Yakın akrabalarım (dede, teyze, amca gibi) () Başka	
6. Yaşadığınız aile tipi: () Çekirdek aile (sadece anne-baba ve kardeşlerin birlikte aynı evde yaşıyor olması.) () Geniş aile (anne-baba, dede, büyükanne, hala..vb birlikte aynı evde yaşıyor olması.)	
7. Kaç kardeşsiniz? (siz dahil)	
8. Annenizin öğrenim durumu: () Okur-yazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Yüksekokul/Üniversite	Babanızın öğrenim durumu: () Okur-yazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Yüksekokul/Üniversite
9. Ailenizin ortalama toplam aylık geliri: () Asgari ücret ve daha az () 1000 – 1500 TL () 1500 – 2000 TL () 2000 ve üstü TL	

EK-2. İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ

İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkileriniz dahil olmak üzere yakın ilişkilerinizde (arkadaşlık, dostluk gibi) hissettiğiniz duygulara ilişkindir. Sizden, genel olarak, yakın ilişkilerinizde yaşadıklarınızı dikkate alarak aşağıdaki ifadeleri değerlendirmeniz istenmektedir. Aşağıdaki maddeleri yakın ilişki içinde olduğunuz kişileri düşünerek cevaplandırınız. Her maddenin ilişkinizdeki duygu ve düşünceleri ne oranda yansıttığını her maddenin alt satırındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde (X) işareti koyarak gösteriniz. Lütfen tüm soruları yanıtlamaya çalışınız.

1	2	3	4
Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum

Ş8

1. Başkalarına kolaylıkla güvenemem.

1	2	3	4
---	---	---	---

2. Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.

1	2	3	4
---	---	---	---

3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.

1	2	3	4
---	---	---	---

4. Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.

1	2	3	4
---	---	---	---

5. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.

1	2	3	4
---	---	---	---

6. Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.

1	2	3	4
---	---	---	---

7. Yalnız kalmaktan korkarım.

1	2	3	4
---	---	---	---

8. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.

1	2	3	4
---	---	---	---

9. Başkalarına tamamiyle güvenmekte zorlanırım.

1	2	3	4
---	---	---	---

10. Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.

1	2	3	4
---	---	---	---

11. Başkalarının bana, benim onlara verdiğim değer kadar değer vermediğinden kaygılanırım.

1	2	3	4
---	---	---	---

12. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.

1	2	3	4
---	---	---	---

13. Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.

1	2	3	4
---	---	---	---

14. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.

1	2	3	4
---	---	---	---

15. Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.

1	2	3	4
---	---	---	---

16. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.

1	2	3	4
---	---	---	---

17. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.

1	2	3	4
---	---	---	---

EK-3. ÇATIŞMA İLETİŞİM TARZLARI ÖLÇEĞİ

ÇATIŞMA İLETİŞİM TARZLARI ÖLÇEĞİ

Bu anket günlük yaşamda ortaya çıkan çatışmalar ya da anlaşmazlıklarla karşılaştığında hangi tür davranışların tercih edildiğine ilişkindir. Aşağıda bu tür davranışlarla ilgili çeşitli örnekler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadenin size uygunluk derecesini o ifadenin alt satırındaki 5 aralıklı ölçek üzerinde (X) işareti koyarak gösteriniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

1	2	3	4	5
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

1. Bir anlaşmazlıkta ne düşündüğümü karsımdaki kişiye belli etmemek için çaba gösteririm.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2. Ortalık yerde tartışan insanları görmekten rahatsızlık duyarım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

3. Aynı fikirde olmadığımı rahatlıkla ifade edebildiğim çok az insan vardır.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

4. Tartışmalardan nefret ederim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

5. Bir tartışmada bakış açımı olabildiğince az belli etmeye çalışırım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

6. Arkadaşlarımla nadiren tartışırım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7. Bir anlaşmazlıkta duyguların belli edilmesi zayıflık işaretidir.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

8. Herhangi bir arkadaşımın önünde tartışmaktan rahatsızlık duyarım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. Tartışmalardan kaçınırım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

10. Tartıştığım biri, düşüncelerimi ve inançlarımı açıkça belirtmem konusunda bana baskı yaptığında sinirlenirim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

11. İnsanlar duygularını açıkça ifade ettiklerinde kendimi rahatsız hissedirim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

12. Tartıştığım kişiler dışında başka hiç kimsenin tartışma hakkında bilgisi olmasını istemem.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

13. Tartışmalar eğlenceli olabilir.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

14. Halka açık bir yerde tartışıyor olmaya aldırım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

15. Bir anlaşmazlık sırasında duygularımı açığa vurmam.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

16. Tartışmaları çoğu kez ben başlatırım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

17. İnsanların bir anlaşmazlıkta kişisel düşünce ve inançlarını açıklamaları beni rahatsız eder.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

18. Bir tartışmada insanlar duygularını ifade etmeye başladığında oradan kaçmak isterim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

19. Çatışmaları heyecan verici bulurum.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

20. Bana sorulmadıkça kişisel görüşümü söylemem.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

21. Duygularını kolayca belli eden insandan uzak dururum.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

22. Bir lokantada tartışmak beni rahatsız etmez.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

23. Bir tartışma sırasında fikirlerimi açıkça belirtirim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

24. Biriyle tartışırken çevrede başkalarının olup olmadığına aldırım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

25. Bir anlaşmazlık sırasında ihtiyaçlarımı ve önem verdiğim konuları rahatlıkla ortaya koyarım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

26. Bir anlaşmazlık sırasında duygularımı açıkça ortaya koyarım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

27. Tartışmalar beni rahatsız etmez.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

28. Bir anlaşmazlıkta karşımdakinin, düşüncelerimi veya fikirlerimi sorması beni memnun eder.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

29. Herkesin önünde tartıştığım zamanlar olur.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

30. Bir anlaşmazlıkta karşımdakinin düşünce ve inançları hakkında her şeyi bilmek isterim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

31. Bir tartışma sırasında insanların duygularını ifade etmesi beni rahatlatır.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

32. Tartışmaları karşımdakilerin başlatmasına aldırmanm.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

33. Ortalık bir yerde tartışsam da kendimi kimsenin olmadığı yerlerdeki kadar rahat hissederim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

34. Çatışmalar ilişkileri ilginç hale getirir.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

35. Bir çatışma ortamında karşımdakiler kim olursa olsun düşüncelerimi rahatça ifade edebilirim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

36. Çevrede başkaları olduğu için tartışmaktan kaçınılması beni sinirlendirir.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

37. İnsanlarla çatışmaktan kaçınırım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

38. Diğer insanların tartıştığı bir ortamda bulunmak beni rahatsız etmez.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

39. Bir tartışmada duygularımın sorgulanmasından hoşlanmam.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

40. İnsanlar duygularını ortaya koyduklarında anlaşmazlıkların çözümü kolaylaşır.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

41. Başkaları benim gözümün önünde tartışmaya girdiğinde rahatsız olurum.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

42. Bir tartışmadan sonra kendimi kötü hissederim.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

43. Kendimi bir anlaşmazlık içinde bulduğumda çoğu zaman sessiz kalırım.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Fetanet DEDE

DoğumYeri ve Tarihi : Mersin/ 1988

Adres : Pınarbaşı Mah. 5. Sk. Salih Hizmetçi Apt. Kat: 3 No: 3 Defne/HATAY

Telefon : 03265341082

e-mail : simsekfetanet@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2011 – 2015 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

2006 – 2010 : Lisans, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve
Rehberlik Anabilim Dalı, Adana.

2002 – 2006 : Lise, 19 Mayıs Süper Lisesi, Mersin.

1994 – 2002 : İlköğretim, Dikilitaş İlköğretim Okulu, Mersin.

İŞ DENEYİMİ

2014 - : Uzunbağ Ortaokulu Okul Psikolojik Danışmanı, Hatay.

2011-2014: Değirmenbaşı İlkokulu Okul Psikolojik Danışmanı, Hatay.

2010 Haziran – 2011 Ağustos : Özel Güneyli Özel Eğitim Okulu, Adan